

Η συνεισφορά της Μεταποίησης στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ &
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

FOUNDATION FOR ECONOMIC &
INDUSTRIAL RESEARCH

Copyright © 2024

Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)
Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα
Τηλ.: 210 9211200-10,
Fax: 210 9228130 & 210 9233977
E-mail: info@iobe.gr - URL: <http://www.iobe.gr>

Μάιος 2024

Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών ή της Διοίκησης του IOBE και των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Η μελέτη εκπονήθηκε από τη Σύλβια Κουλούρη, τον Νίκο Παρατσιώκα, την Σοφία Σταυράκη και τον Svetoslav Danchev, με επιστημονικό υπεύθυνο τον Γενικό Διευθυντή του IOBE, Καθηγητή Νίκο Βέττα.

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (I.O.B.E.) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Μια μελέτη του ΣΒΑΠ

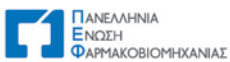
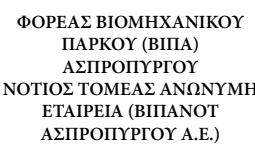
με την υποστήριξη

υπό την αιγίδα της

Περιφέρεια ΣΒΑΠ

Σύνδεσμοι / Ενώσεις Μέλη ΣΒΑΠ

- Πανελλήνια Ένωση Φαρμακοβιομηχανίας ΠΕΦ
- Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βιομηχάνων & Αντιπροσώπων Καλλυντικών & Αρωμάτων ΠΣΒΑΚ
- Σύνδεσμος Βιομηχανιών Πλαστικών Ελλάδος ΣΒΠΕ
- Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Ναυπηγικής Βιομηχανίας - ΣΕΝΑΒΙ
- Σύνδεσμος Ιδιοκτητών Ναυπηγείων Περάματος
- Σύνδεσμος Βιοτεχνών Εργοδοτών Μηχανουργών Πειραιά
- Σύνδεσμος Παραγωγών και Εμπόρων Λιπασμάτων (Σ.Π.Ε.Λ.)
- Ένωση Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών Δυτικής Αττικής
- Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Διεθνούς Διαμεταφοράς & Επιχειρήσεων Logistics Ελλάδος ΣΥΝΔΔ Ε& Λ
- Ένωση Βιομηχανιών - Βιοτεχνιών Ζαχαρωδών Ελλάδας

-Βιοτεχνικό - Βιομηχανικό Εκπαιδευτικό Μουσείο Λαυρίου ΒΒΕΜ

Συνεργαζόμενα Επιχειρηματικά Πάρκα

ΒΙΟΠΑ Κερατέας

ΔΑΙΔΑΛΟΣ-Σύλλογος Ιδιοκτητών και Ενοικιαστών Ακινήτων Βιοτεχνικού Πάρκου Άνω Λιοσίων

Επιχειρηματικό Πάρκο Ελευσίνας

ΒΙΠΑΝΟΤ Ασπροπύργου

ΒΙΠΑ Σχιστού

Ο ΣΒΑΠ είναι μέλος

Πρόλογος	13
Περίληψη	15
1. Εισαγωγή	23
2. Βασικά μεγέθη και τάσεις του τομέα μεταποίησης της Αττικής	27
2.1. Περιφέρεια Αττικής	28
2.2. Βασικές τάσεις στα οικονομικά μεγέθη της Μεταποίησης στην Αττική	31
2.2.1. Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	33
2.2.2. Απασχόληση	35
2.2.3. Αριθμός και μέσο μέγεθος επιχειρήσεων	37
2.2.4. Επενδύσεις στον σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου	39
2.3. Κλαδική διάρθρωση	40
2.4. Εξωστρέφεια	43
2.5. Συμπεράσματα	45
3. Η συμβολή της μεταποίησης της Αττικής στην οικονομία	47
3.1. Εισαγωγή	48
3.2. Συνεισφορά στην ελληνική οικονομία	49
3.3. Συνεισφορά στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής	50
3.4. Συμπεράσματα	52
3.5. Παράρτημα	52
4. Προκλήσεις και προοπτικές ανάπτυξης της μεταποίησης στην Αττική	55
4.1. Εισαγωγή	56
4.2. Ανταγωνιστικότητα της Περιφέρειας Αττικής	57
4.3. Βιομηχανική πολιτική και δράσεις	64
4.3.1. Πράσινη μετάβαση - Κυκλική οικονομία	65
4.3.2. Ψηφιακός μετασχηματισμός - Ανθρώπινο δυναμικό	78
4.4. Χρηματοδότηση	85
5. Συμπεράσματα και ενδεικτικές παρεμβάσεις	97
5.1. Συμβολή των μεταποιητικών δραστηριοτήτων στην Αττική	98
5.2. Προβλήματα, προκλήσεις και προοπτικές	98
5.3. Σύνοψη των ενδεικτικών παρεμβάσεων	100
6. Βιβλιογραφία	104

Διάγραμμα 2.1:	ΑΠΑ Περιφέρειας Αττικής, δισεκ. € και ως % του ΑΕΠ, 2008-2021	28	Διάγραμμα 2.26:	Οι 10 κορυφαίοι εξαγωγικοί προορισμοί στο σύνολο των εξαγωγών της Περιφέρειας Αττικής, 2021	45
Διάγραμμα 2.2:	ΑΠΑ ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής ως % του ΑΕΠ, 2020	30	Διάγραμμα 3.1:	Η οικονομική επίδραση της Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής	49
Διάγραμμα 2.3:	Απασχόληση στην Περιφέρεια Αττικής, εκατ. απασχολούμενοι και ως % της συνολικής απασχόλησης, 2008-2021	31	Διάγραμμα 3.2:	Η συνεισφορά της Μεταποίησης της Αττικής στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας, 2019-2021	49
Διάγραμμα 2.4:	Διάρθρωση ΑΠΑ ανά τομέα δραστηριότητας, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020	32	Διάγραμμα 3.3:	Η συνεισφορά της Μεταποίησης της Αττικής στην απασχόληση της χώρας, 2019-2021	49
Διάγραμμα 2.5:	Διάρθρωση απασχόλησης ανά τομέα δραστηριότητας, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020	32	Διάγραμμα 3.4:	Η συνεισφορά της Μεταποίησης της Αττικής στην απασχόληση της χώρας, 2019-2021	49
Διάγραμμα 2.6:	ΑΠΑ Μεταποίησης Περιφέρειας Αττικής, δισεκ. € και ως % στο σύνολο της μεταποίησης, 2008-2020	33	Διάγραμμα 3.5:	Επίδραση από τη δραστηριότητα μεταποιητικών επιχειρήσεων Αττικής στο ΑΕΠ σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, 2021	51
Διάγραμμα 2.7:	ΑΠΑ μεταποίησης ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής ως % της συνολικής ΑΠΑ της μεταποίησης, 2020	34	Διάγραμμα 3.6:	Επίδραση από τη δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην απασχόληση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, 2021	51
Διάγραμμα 2.8:	Συμμετοχή της Μεταποίησης στη συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής, 2008-2020	34	Διάγραμμα 3.7:	Δομή πίνακα εισροών-εκροών	51
Διάγραμμα 2.9:	Απασχόληση στη Μεταποίηση Περιφέρειας Αττικής, χιλ. και ως % στο σύνολο της χώρας, 2008-2020	35	Διάγραμμα 4.1:	Επιμέρους Δείκτες Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας, 2019-2021	58
Διάγραμμα 2.10:	Συμμετοχή Μεταποίησης στη συνολική απασχόληση και ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής, 2008-2020	36	Διάγραμμα 4.2:	Απασχολούμενοι με τρίτοβάθμια εκπαίδευση ή/και σε επιστημονικό πεδίο εργασίας, ποσοστό στο εργατικό δυναμικό	61
Διάγραμμα 2.11:	Ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση ανά περιφέρεια, 2020	36	Διάγραμμα 4.3:	Δια βίου μάθηση, ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού	61
Διάγραμμα 2.12:	Διάρθρωση απασχόλησης στη μεταποίηση ανάλογα με το επίπεδο τεχνολογίας, ανά περιφέρεια, 2020	37	Διάγραμμα 4.4:	Δείκτες ανταγωνιστικότητας: Απασχόληση & Επιστημονική εξειδίκευση στην Αττική	62
Διάγραμμα 2.13:	Αριθμός επιχειρήσεων μεταποίησης στη Περιφέρεια Αττικής, σε χιλ. και ως % στο σύνολο της χώρας, 2008-2020	38	Διάγραμμα 4.5:	Δαπάνες σε Ε&Α Επιχειρηματικού τομέα, σε €/κάτοικο	64
Διάγραμμα 2.14:	Μέσο μέγεθος μεταποιητικών επιχειρήσεων (αριθμός απασχολούμενων προς αριθμό επιχειρήσεων), Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2008-2020	38	Διάγραμμα 4.6:	Παραγόμενα Αστικά Στερεά Απόβλητα (ΑΣΑ) Περιφέρειας Αττικής, σε χιλ. τόνους, 2019-2030	71
Διάγραμμα 2.15:	Σχηματισμός παγίου κεφαλαίου του τομέα Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής, δισεκ. ευρώ, 2008-2020	39	Διάγραμμα 4.7:	Εκτιμώμενες ποσότητες ΒΕΑΣ στην Περιφέρεια Αττικής για τα έτη 2019, 2025, 2030	72
Διάγραμμα 2.16:	Σχηματισμός παγίου κεφαλαίου του τομέα Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής και στο σύνολο της Ελλάδας, ποσοστό της ΑΠΑ του τομέα, 2008-2020	39	Διάγραμμα 4.8:	Κατανομή παραγόμενης ποσότητας Βιομηχανικών και Εμπορικών Αποβλήτων Συσκευασίας στην περιφέρεια Αττικής ανά υλικό, 2019	73
Διάγραμμα 2.17:	Διάρθρωση πλήθους επιχειρήσεων Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής ανά κλάδο, 2020	40	Διάγραμμα 4.9:	Ανακτώμενες ποσότητες συνολικών ΑΣΑ στην Αττική	74
Διάγραμμα 2.18:	Διάρθρωση πλήθους επιχειρήσεων μεταποίησης ανά τομέα, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020 (10 πρώτοι σε πλήθος)	40	Διάγραμμα 4.10:	Στόχοι ανακύκλωσης έως το 2025 και 2030 ανά υλικό.	75
Διάγραμμα 2.19:	Διάρθρωση απασχόλησης μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής ανά κλάδο, 2020	41	Διάγραμμα 4.11:	Νέες τεχνολογίες στην μεταποίηση	79
Διάγραμμα 2.20:	Διάρθρωση απασχόλησης μεταποίησης ανά κλάδο, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020	42	Διάγραμμα 4.12:	Ψηφιακές δεξιότητες στην Ελλάδα	81
Διάγραμμα 2.21:	Απασχολούμενοι ανά κλάδο μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής, σε χιλ., 2016-2020	42	Διάγραμμα 4.13:	Ποσοστό πληθυσμού ανά επίπεδο εκπαίδευσης, 2022	82
Διάγραμμα 2.22:	Αξία εξαγωγών Περιφέρειας Αττικής, δισεκ. ευρώ, 2013-2021	43	Διάγραμμα 4.14:	Ποσοστό απασχολούμενων με τρίτοβάθμια εκπαίδευση και σε υψηλής και μεσαίας τεχνολογίας μεταποιητικές επιχειρήσεις, 2022	82
Διάγραμμα 2.23:	Δείκτης εξαγωγών/εισαγωγών Περιφέρειας Αττικής και Ελλάδας, 2013-2021	43	Διάγραμμα 4.15:	Ερευνητές και απασχολούμενοι σε τμήματα Έρευνας & Ανάπτυξης επιχειρήσεων, ποσοστό του συνόλου απασχολούμενων, 2022	83
Διάγραμμα 2.24:	Εξαγωγές Περιφέρειας Αττικής ως % στο σύνολο των εξαγωγών, 2013-2021	44	Διάγραμμα 4.16:	Μέσα στήριξης της χρηματοδότησης επενδύσεων	85
Διάγραμμα 2.25:	Διάρθρωση εξαγωγών Περιφέρειας Αττικής ανά κατηγορία προϊόντων, 2021	44	Διάγραμμα 4.17:	Προϋπολογισμός ανά αναπτυξιακό στόχο του ΠΠΑ για την περίοδο 2021-2025, εκατ. ευρώ	90
			Διάγραμμα 4.18:	Θεματικά καθεστώτα χορήγησης κρατικών ενισχύσεων του Ν. 4887/2022	93
			Διάγραμμα 5.1:	Ενδεικτικές παρεμβάσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο	102

Πρόλογος

Η μελέτη που κρατάτε στα χέρια σας κι αφορά την προσφορά της μεταποίησης στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής, αποτελεί ένα χρήσιμο “εργαλείο” για το σχεδιασμό πολιτικών, που στόχο έχουν να αναδείξουν τη σημασία των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην αύξηση του εθνικού πλούτου.

Στην Περιφέρεια Αττικής αναγνωρίζουμε τη στρατηγική σημασία του τομέα της Μεταποίησης, για την ανάπτυξη της οικονομίας σε περιφερειακό αλλά και εθνικό επίπεδο, την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων που ενισχύουν την εξωστρέφεια, τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και καλύτερων εισοδημάτων, που διασφαλίζουν ευημερία για τους πολίτες των τοπικών μας κοινωνιών.

Η Αττική προσφέρει σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη μεταποιητικών δραστηριοτήτων. Μια σειρά από κρίσιμα μεγέθη όπως το πληθυσμιακό μας μέγεθος, το καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό, σε συνδυασμό με τη συγκέντρωση και λειτουργία των σημαντικότερων εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων της χώρας, οι σύγχρονες υποδομές και η κομβική μας θέση στις διαδρομές του διεθνούς εμπορίου αγαθών, δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον για την περαιτέρω ανάπτυξη καινοτόμων και ανταγωνιστικών βιομηχανικών δραστηριοτήτων στην Αττική, με σεβασμό στο περιβάλλον και στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.

Ως Περιφερειακή Αρχή, στηρίζουμε έμπρακτα την υγιή επιχειρηματικότητα , μέσα από τα έργα και τις δράσεις που υλοποιούμε ή προγραμματίζουμε για τα επόμενα χρόνια. Αντιλαμβανόμαστε τον τομέα της Μεταποίησης στρατηγικό μας σύμμαχο στην επίτευξη του κεντρικού μας στόχου να δημιουργήσουμε μια πιο ανταγωνιστική και έξυπνη Αττική, μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού, καθώς και της περιφερειακής ψηφιακής διασυνδεσιμότητας.

Νίκος Χαρδαλιάς
Περιφερειάρχης Αττικής

Περίληψη

Στόχος της μελέτης είναι η καταγραφή και ανάδειξη της συνεισφοράς της μεταποίησης στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής, αλλά και στο σύνολο της χώρας. Επιπρόσθετα, στους σκοπούς της μελέτης εντάσσεται και η ανάδειξη των βασικών προκλήσεων και προοπτικών για την περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα στην Αττική.

Εισαγωγή

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί το κυριότερο οικονομικό κέντρο της χώρας. Με πρωτεύουσα την Αθήνα, συγκεντρώνει το 36% του πληθυσμού της χώρας (3,8 εκατ. κάτοικοι), καθώς και τις δραστηριότητες πολλών επιχειρήσεων (116 χιλ.), διοικητικών υπηρεσιών, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων και άλλων οργανισμών. Επιπρόσθετα, το λιμάνι του Πειραιά αποτελεί ισχυρό διαμετακομιστικό σταθμό εμπορευμάτων και διεθνή συγκοινωνιακό κόμβο.

Η εγγύτητα με το μεγαλύτερο μητροπολιτικό κέντρο της χώρας προσφέρει σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη μεταποιητικών δραστηριοτήτων. Το πληθυσμιακό μέγεθος της Περιφέρειας Αττικής, η συγκέντρωση εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων και η κομβική της θέση στις διαδρομές του διεθνούς εμπορίου αγαθών προσφέρουν σημαντικά πλεονεκτήματα για την περαιτέρω ανάπτυξη καινοτόμων και ανταγωνιστικών βιομηχανικών δραστηριοτήτων στην Αττική, με σεβασμό στο περιβάλλον και στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.

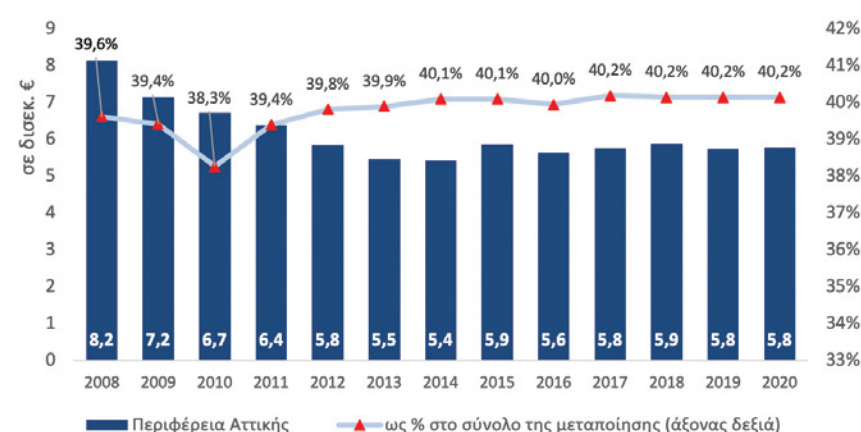
Σε αυτό το πλαίσιο, η μελέτη παρουσιάζει βασικά μεγέθη και τάσεις του τομέα Μεταποίησης στην Αττική και αναδεικνύει τη συμβολή του στην τοπική και εθνική οικονομία. Παρουσιάζονται επίσης τα προβλήματα, οι βασικές προκλήσεις και οι προοπτικές για την περαιτέρω ανάπτυξη της μεταποίησης στην Αττική, με την υλοποίηση κατάλληλων διορθωτικών κινήσεων και παρεμβάσεων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Βασικά μεγέθη και τάσεις του τομέα μεταποίησης της Αττικής

Η συμμετοχή της Αττικής στην εγχώρια οικονομία είναι εξαιρετικά σημαντική. Το 2021 η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της περιφέρειας ανήλθε στα €74,9 δισεκ., παράγοντας το 41,3% του ΑΕΠ της Ελλάδας, ενώ η απασχόληση ξεπέρασε τους 1,8 εκατ. εργαζόμενους ή το 38,5% της συνολικής απασχόλησης της χώρας. Θετική εικόνα παρουσιάζουν και οι εξαγωγές των αγαθών της Αττικής, με την αξία τους να ξεπερνά τα €20,7 δισεκ. το 2021, συνεισφέροντας το 52,7% των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Αντίστοιχα σημαντική είναι η συμμετοχή της Αττικής και στον μεταποιητικό τομέα

της χώρας. Το 2020 η ΑΠΑ της μεταποίησης στην περιφέρεια ανήλθε στα €5,8 δισεκ., συνεισφέροντας το 40,2% της ΑΠΑ της εγχώριας μεταποίησης (Διάγραμμα 1). Αντίστοιχα, το μερίδιο της Αττικής στο σύνολο των απασχολούμενων του τομέα έφτασε στο 41,1%, έχοντας σταθεροποιηθεί κοντά στο 41% από το 2011. Περίπου 1 στις 3 επιχειρήσεις μεταποίησης εντοπίζεται στην Αττική, με το μέσο μέγεθός τους να είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με το σύνολο των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χώρα, ενώ η διαφορά διευρύνεται διαχρονικά. Επίσης, σημαντική είναι η συμβολή της Αττικής και ως προς τις πάγιες επενδύσεις του τομέα, αφού οι επιχειρήσεις της δημιούργησαν, κατά μέσο όρο τη δεκαετία 2011-2020, το 52% του εγχώριου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου της μεταποίησης.

Διάγραμμα 1: ΑΠΑ Μεταποίησης Περιφέρειας Αττικής, δισεκ. € και ως % στο σύνολο της μεταποίησης, 2008-2020

Πηγή:
Eurostat, National
Accounts.

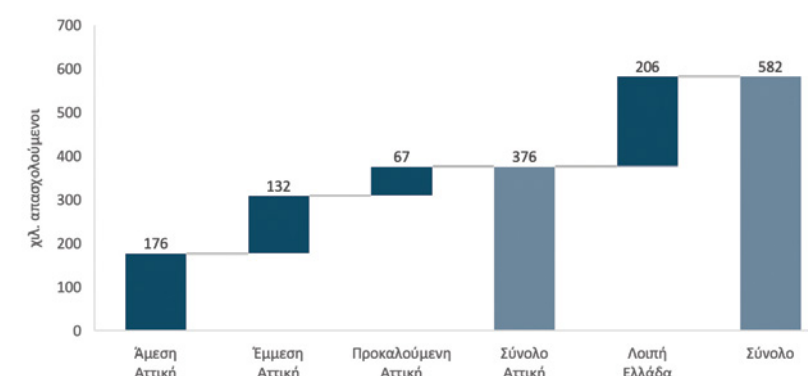
Επεξεργασία στοιχείων:
IOBE

Η συμβολή της μεταποίησης της Αττικής στην οικονομία

Λαμβάνοντας υπόψη τις επιδράσεις με άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, η συνολική συμβολή, σε όρους ΑΕΠ, από τη δραστηριότητα και τις επενδύσεις που υλοποίησαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Αττικής, εκτιμάται σε €24 δισεκ. ετησίως κατά μέσο όρο την περίοδο 2019-2021 (14% του ΑΕΠ της χώρας).

Σε όρους απασχόλησης, η συνολική συνεισφορά εκτιμάται σε 582 χιλ. θέσεις εργασίας το 2021 (Διάγραμμα 2) ή 12,4% της συνολικής απασχόλησης στην εγχώρια αγορά εργασίας. Αντίστοιχα, η συμβολή στα δημόσια έσοδα του κράτους από φόρους και εισφορές εκτιμάται σε €6,7 δισεκ. το 2021.

Διάγραμμα 2: Επίδραση από τη δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην απασχόληση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, 2021

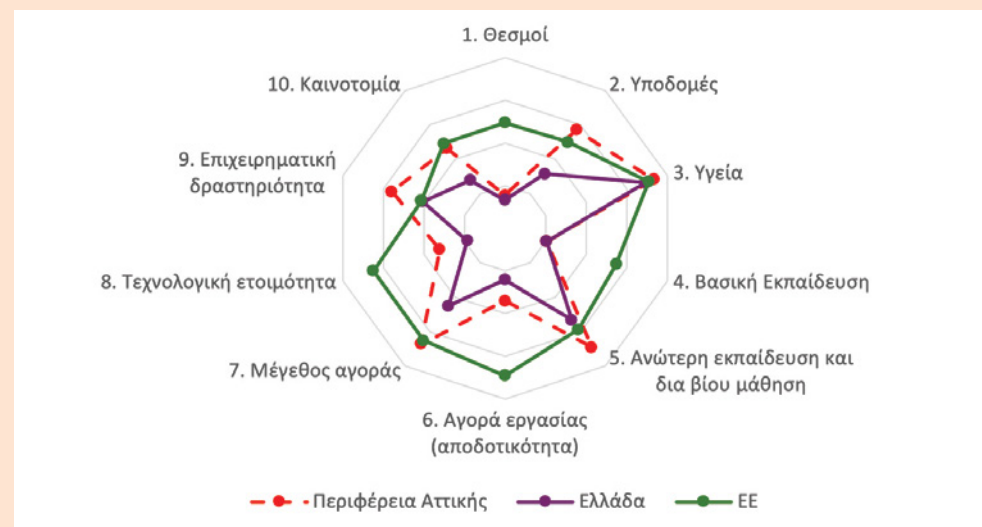
Πηγή: Εκτιμήσεις:
IOBE

Σημαντικά είναι τα οφέλη από τη δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων για την Αττική. Η λειτουργία τους συνέβαλλε τοπικά κατά €19,2 δισεκ. σε όρους ΑΕΠ το 2021, επίπεδο που αντιστοιχεί στο 22% του συνολικού ΑΕΠ της Αττικής. Η επίδραση στην περιφερειακή αγορά εργασίας υπολογίζεται σε 376 χιλ. άτομα και αντιστοιχεί στο 20% της συνολικής απασχόλησης στην Αττική.

Προκλήσεις και προοπτικές ανάπτυξης της μεταποίησης στην Αττική

Τα πλεονεκτήματα της Αττικής και οι προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης της μεταποίησης αναδεικνύονται από τις καλές επιδόσεις που έχει η περιφέρεια σε δείκτες περιφερειακής ανταγωνιστικότητας. Ειδικότερα, η Αττική καταγράφει καλύτερες επιδόσεις σε σύγκριση ακόμα και με τον μέσο όρο της ΕΕ στους δείκτες που αφορούν τις υποδομές, την ανώτερη εκπαίδευση, την επιχειρηματική δραστηριότητα, το μέγεθος αγοράς και την υγεία. Ωστόσο, σε διαστάσεις όπως καινοτομία, τεχνολογική ετοιμότητα, λειτουργία των θεσμών, βασική εκπαίδευση και αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας, η Αττική υστερεί σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ, παρότι κατά κανόνα καταγράφει υψηλότερες επιδόσεις σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ελλάδας (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Δείκτες Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας, 2019-2021

Πηγή:
EU Regional Competi-
tiveness Index 2.0

Επεξεργασία στοιχείων:
IOBE

Λαμβάνοντας υπόψη την υστέρηση της Ελλάδας σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Αττική, ειδικά όσον αφορά τις μεταποιητικές δραστηριότητες, οι οποίες έρχονται αντιμέτωπες με σημαντικές πρόσθετες προκλήσεις. Σε αυτές τις προκλήσεις, κεντρικό ρόλο έχει η πράσινη μετάβαση, στο πλαίσιο της οποίας οι μεταποιητικές επιχειρήσεις καλούνται να υιοθετήσουν βέλτιστες πρακτικές σε θέματα ενεργειακής αναβάθμισης, κυκλικής οικονομίας και χρήσης καθαρών πηγών ενέργειας, καθώς και να θωρακιστούν έναντι ακραίων καιρικών φαινομένων. Η διάσπαρτη δόμηση βιομηχανικών μονάδων στην περιφέρεια, αλλά και στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ανεπαρκείς βιομηχανικές υποδομές αποτελούν βασικό εμπόδιο για την πράσινη μετάβαση. Σημαντικές προκλήσεις δημιουργούν επίσης ελλείψεις στη διαχείριση των απορριμμάτων στην Περιφέρεια Αττικής, όπως μονάδες διαχείρισης, με τήρηση της ιεραρχίας (ανάκτηση, ανακύκλωση και ενεργειακή αξιοποίηση) και μονάδες ειδικών ρευσμάτων.

Παράλληλα με την πράσινη μετάβαση, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις στην Αττική οφείλουν να προχωρήσουν σε ψηφιακή αναβάθμιση για να παραμείνουν ανταγωνιστικές. Η εισαγωγή νέων ψηφιακών τεχνολογιών, η αυτοματοποίηση των συστημάτων παραγωγής, καθώς και η ανάπτυξη προηγμένων συστημάτων διαχείρισης δεδομένων μεταμορφώνουν τον τομέα μεταποίησης διεθνώς – οι επιχειρήσεις της Αττικής δεν πρέπει να μείνουν πίσω σε αυτή την εξέλιξη. Σημαντική προϋπόθεση είναι η επάρκεια των ψηφιακών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, το επίπεδο των οποίων είναι σχετικά χαμηλό στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η Ελλάδα καταλαμβάνει την 20η θέση στην ΕΕ ως προς το ποσοστό ατόμων που έχουν βασικό ή υψηλότερο επίπεδο ψηφιακών

δεξιοτήτων.

Για να είναι σε θέση οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Αττικής να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις προκλήσεις της πράσινης μετάβασης και του ψηφιακού μετασχηματισμού, απαιτείται εγρήγορση για την πληρέστερη δυνατή αξιοποίηση των διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων. Σε αυτά τα εργαλεία συγκαταλέγονται ευρωπαϊκά, εθνικά και συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, μερικά από τα οποία (όπως το ΕΣΠΑ και το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης) έχουν διακριτή περιφερειακή διάσταση. Η υλοποίηση επενδύσεων για την περιβαλλοντική και τη ψηφιακή τους αναβάθμιση με την υιοθέτηση σύγχρονων «καθαρών» τεχνολογιών, προηγμένων ψηφιακών συστημάτων καθώς και με εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό συμβάλει στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Επενδύσεις που στοχεύουν στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό του τομέα, την ενίσχυση της καινοτομίας που παράγει, καθώς και την ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, μπορούν να καταστήσουν τον μεταποιητικό τομέα της περιφέρειας αποτελεσματικότερο και πιο ανταγωνιστικό διεθνώς.

Παράλληλα, πρέπει να ληφθούν μέτρα από την Πολιτεία, το ΥΠΕΝ και τη ΡΑΑΕΥ για τη μείωση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας που πληρώνει η ελληνική βιομηχανία και είναι έως και τρεις φορές υψηλότερο σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές της σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Προτεινόμενες παρεμβάσεις

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν στο ευμετάβλητο επιχειρηματικό περιβάλλον διεθνώς, οι επιχειρήσεις της βιομηχανίας στην Αττική οφείλουν να υιοθετήσουν βέλτιστες πρακτικές σε θέματα ενεργειακής εξοικονόμησης, κυκλικής οικονομίας και ψηφιακού μετασχηματισμού. Από την πλευρά της, η πολιτεία καλείται να προσδιορίσει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική, να σχεδιάσει δράσεις, και να υλοποιήσει μεταρρυθμίσεις που θα διασφαλίσουν την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων μεταποιητικών προϊόντων που παράγονται στην Αττική και ευρύτερα στη χώρα, όπως εκπτώσεις στο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις. Σε τοπικό επίπεδο, οι περιφερειακές και δημοτικές αρχές οφείλουν να έχουν χαρτογραφήσει τις προκλήσεις και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι τοπικές επιχειρήσεις και να έχουν αναλάβει δράσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες της τοπικής βιομηχανίας που θα έχουν ως στόχο την επιτάχυνση της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης των επιχειρήσεων. Η παροχή κινήτρων μέσω επιδοτήσεων, φοροαπαλλαγών, χορηγούμενων δανείων, εκπτώσεων και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων, για την υλοποίηση νέων επενδύσεων μπορούν να συμβάλουν στην επιτάχυνση μετάβαση στο νέο μοντέλο οικονομίας στην Αττική. Παρεμβάσεις για περαιτέρω βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου, όπως

διευκόλυνση αδειοδοτήσεων, και υλοποίηση έργων υποδομής, όπως εγκαταστάσεις και μονάδες διαχείρισης αποβλήτων στην Αττική, καθώς και η ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την επιστημονική, και τεχνική επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού μπορεί να βελτιώσουν σημαντικά την ανταγωνιστικότητα των τοπικών επιχειρήσεων (Διάγραμμα 4). Η στήριξη και η ενίσχυση της μεταποίησης στην Αττική καθώς και οι ενέργειες της Πολιτείας για τη μείωση του λειτουργικού κόστους στην προσπάθεια προσαρμογής και μετάβασης της σε ένα νέο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί επιτακτική ανάγκη.

Διάγραμμα 4: Ενδεικτικές παρεμβάσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο

Υποδομές

- Αποτελεσματικός σχεδιασμός και ανάπτυξη επιχειρηματικών και επιστημονικών πάρκων σε περιοχές όπου παρατηρείται διάσπαρτη δόμηση
- Σχεδιασμός οδικών αξόνων, δικτύου ηλεκτροφωτισμού, ύδρευσης
- Ολοκληρωμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων
- Συστήματα ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης αποβλήτων με βάσει τις αρχές της κυκλικής οικονομίας
- Περιβαλλοντική αναβάθμιση βιομηχανικών πάρκων
- Επαρκής και κατάλληλος σχεδιασμός δικτύων, υποδομών και εγκαταστάσεων, τηρώντας τις αρχές της κυκλικότητας
- Κατάλληλες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων, με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος
- Αναβάθμιση βιομηχανικών ζωνών
- Ανάπτυξη οδικών δικτύων εντός ζωνών
- Επαρκές δίκτυο ηλεκτροφωτισμού και ύδρευσης
- Σχεδιασμός σύγχρονου δικτύου τηλεπικοινωνιών
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη σύγχρονων δικτύων μεταφοράς και διανομής ενέργειας με μικρότερες απώλειες στις μεταφορές έτσι ώστε να επιτυγχάνεται εξοικονόμηση ενέργειας
- Κατασκευή υποδομών για ηλεκτροκίνηση
- Στήριξη συγκοινωνιών για τη μεταφορά των απασχολούμενων.
- Επάρκεια και αναβάθμιση οδικού δικτύου
- Επιτάχυνση εγκατάστασης συστημάτων ΑΠΕ και υδρογόνου
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη κατάλληλων υποδομών διαχείρισης απορριμμάτων (ανακύκλωσης, βιολογικού καθαρισμού, συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων, κομποστοποίηση κ.ά.)
- Ανάπτυξη σύγχρονων ψηφιακών υποδομών και επαρκών δικτύων, όπως υπερυψηλής ευρυζωνικότητας (Ultra-Fast Broadband - UFBB) ειδικά σε απομακρυσμένες περιοχές ή περιοχές όπου υπάρχουν σημαντικές βιομηχανικές, μεταποιητικές και επιχειρηματικές

Ρυθμιστικό πλαίσιο

- Αποτελεσματικό και σύγχρονο ρυθμιστικό πλαίσιο για την επιτάχυνση επενδύσεων
- Διευκόλυνση των περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων
- Εκπτώσεις στο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας (π.χ. αποζημίωση για αντιστάθμισης) στο ύψος άλλων ανταγωνιστικών αγορών
- Βελτίωση της λειτουργίας των αγορών ενέργειας και των σχετικών ρυθμιστικών πλαισίων, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους υψηλής διείσδυσης των ΑΠΕ και αποθήκευσης ενέργειας
- Επίσπευση της εφαρμογής εργαλείων ψηφιακής διακυβέρνησης
- Απλοποίηση διαδικασιών δημόσιας διοίκησης, και μείωση όγκου απαιτούμενων εγγράφων με την ηλεκτρονική διαχείριση εγγράφων και την ηλεκτρονική παροχή υπηρεσιών ως προεπιλογή (by default)

Ανθρώπινο δυναμικό

- Εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος και των τοπικών τεχνικών σχολών μέσω διασύνδεση της εκπαίδευσης με την τοπική αγορά εργασίας και τις ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων της Αττικής
- Προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης απασχολούμενων, κυρίως σε κοινωνικές ομάδες σε απομακρυσμένες περιοχές της μητροπολιτικής Αττικής, όπου καταγράφονται υψηλά ποσοστά ανεργίας στους νέους
- Σεμινάρια επιστημονικής και τεχνικής εξειδίκευσης
- Κάλυψη τεχνολογικών-επιστημονικών αναγκών (STEM) στήριξης του ψηφιακού μετασχηματισμού, ενδυνάμωση των γενικών δεξιοτήτων (soft skills) του ανθρώπινου δυναμικού.

Πράσινη μετάβαση

- Ενημέρωση επιχειρήσεων (ειδικά ΜμΕ) και στήριξη επενδύσεων σε κυκλική οικονομία, ενεργειακή εξοικονόμηση και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής

Ψηφιακός μετασχηματισμός

- Εκσυγχρονισμός και ψηφιοποίηση δημόσιων υπηρεσιών
- Ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών και συστημάτων για την υποστήριξη επιχειρήσεων
- Παροχή κινήτρων για επενδύσεις εκσυγχρονισμού εξοπλισμού, ψηφιακής αναβάθμισης και χρήσης προηγμένων τεχνολογικών συστημάτων

1.

Εισαγωγή

Σύμφωνα με την πρόσφατη απογραφή του 2021 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής εκτιμάται σε 3,8 εκατ. κατοίκους και καλύπτει περισσότερο από το ένα τρίτο του συνολικού πληθυσμού της χώρας (36%). Με βάση στοιχεία διάρθρωσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας για το 2019 (το τελευταίο έτος με διαθέσιμα στοιχεία πριν το ξέσπασμα της πανδημίας), η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει περισσότερες από 116 χιλ. επιχειρήσεις.

Ο μητροπολιτικός χαρακτήρας της Αττικής συνδέεται άμεσα με την πόλη της Αθήνας η οποία ως πρωτεύουσα αποτελεί το κύριο κέντρο διοικητικών υπηρεσιών, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων και άλλων οργανισμών. Επιπλέον, η Αττική αποτελεί ισχυρό διαμετακομιστικό σταθμό εμπορευμάτων και διεθνή συγκοινωνιακό κόμβο. Ως αποτέλεσμα, η Περιφέρεια Αττικής ασκεί αναπτυξιακές επιρροές, οι οποίες εκτείνονται σε εθνικό επίπεδο.

Η εγγύτητα με το μεγαλύτερο μητροπολιτικό κέντρο της χώρας αποτελεί σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη μεταποιητικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα, η Μεταποίηση και οι λυιές βιομηχανικές δραστηριότητες καλούνται να αναλάβουν εκ νέου ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Για μια πορεία ισχυρής και διατηρήσιμης ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας απαιτείται η παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας από δυναμικές, καινοτόμες και εξωστρεφείς επιχειρήσεις.

Προϋπόθεση αποτελεί η ανάπτυξη ισχυρών διασυνδέσεων μεταξύ των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που συμμετέχουν στις διεθνείς αλυσίδες αξίας και η εξασφάλιση της πρόσβασής τους σε ανθρώπινο δυναμικό με την κατάλληλη εξειδίκευση και δεξιότητες. Το πληθυσμιακό μέγεθος της Περιφέρειας Αττικής, η συγκέντρωση εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων και η κομβική της θέση στις διαδρομές του διεθνούς εμπορίου αγαθών αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα για την περαιτέρω ανάπτυξη καινοτόμων και ανταγωνιστικών βιομηχανικών δραστηριοτήτων στην Περιφέρεια, με σεβασμό στο περιβάλλον και στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο σκοπός της μελέτης είναι η καταγραφή και ανάδειξη της συνεισφοράς των μεταποιητικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας Αττικής στα οικονομικά μεγέθη τόσο της περιφέρειας όσο και του συνόλου της χώρας. Επιπρόσθετα, στους σκοπούς της μελέτης εντάσσεται και η ανάδειξη των βασικών προκλήσεων και προοπτικών για την περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα στην Αττική.

Στο επόμενο κεφάλαιο της μελέτης παρουσιάζονται βασικά μεγέθη και τάσεις που αφορούν την οικονομία της Αττικής και της θέσης του τομέα Μεταποίησης σε αυτή. Η συμβολή των μεταποιητικών δραστηριοτήτων που εκτελούνται εντός τα γεωγραφικά όρια της διοικητικής Περιφέρειας Αττικής στην τοπική και εθνική οικονομία παρουσιάζονται

στο κεφάλαιο 3 της μελέτης. Στο κεφάλαιο 4 παρουσιάζονται οι βασικές προκλήσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη της μεταποίησης στην Αττική. Ειδικότερα, αναλύονται οι επιδόσεις της Αττικής σε μια σειρά δεικτών ανταγωνιστικότητας σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ελλάδα αλλά και τον μέσο όρο της ΕΕ, εξετάζονται οι βασικές προκλήσεις όσον αφορά τη διττή μετάβαση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της περιφέρειας και παρουσιάζονται τα χρηματοδοτικά εργαλεία που είναι διαθέσιμα για να στηρίξουν τη διττή μετάβαση σε ένα νέο επιχειρηματικό πρότυπο. Η μελέτη ολοκληρώνεται με συμπεράσματα και σύνοψη των βασικών προτάσεων πολιτικής που προκύπτουν από την ανάλυση.

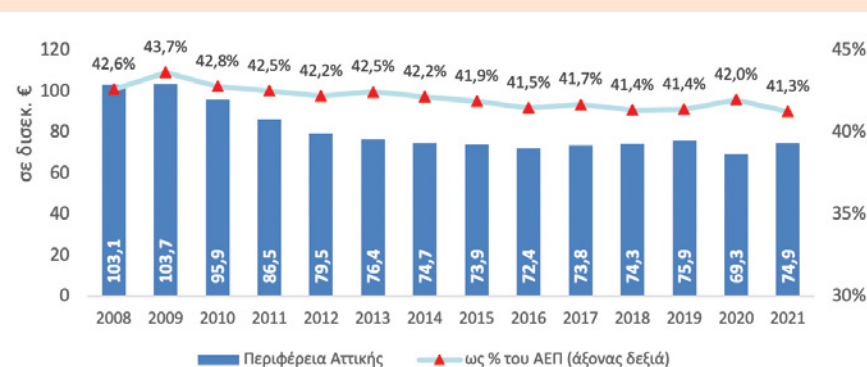
2.

Βασικά μεγέθη και τάσεις του τομέα μεταποίησης της Αττικής

2.1. Περιφέρεια Αττικής

Η συμμετοχή της Περιφέρειας Αττικής στην εγχώρια οικονομία είναι εξαιρετικά σημαντική. Το 2021 η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας ανήλθε στα €74,9 δισεκ., από €69,3 δισεκ. το 2020, παράγοντας το 41,3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της χώρας (Διάγραμμα 2.1). Διαχρονικά, η Περιφέρεια δημιουργεί περισσότερο από το 41% του ΑΕΠ της χώρας, με τον μέσο όρο από το 2008 έως το 2021 να ανέρχεται σε 42,1%. Σε απόλυτους όρους, σημαντική μείωση παρατηρείται σε σχέση με τα επίπεδα πριν τη δημοσιονομική κρίση, αφού η ΑΠΑ της Περιφέρειας το 2008 ήταν υψηλότερη κατά περίπου €28 δισεκ. Ωστόσο, από το 2016 και μετά σημειώνονται τάσεις ανόδου, με την ΑΠΑ στην Περιφέρεια να έχει αυξηθεί κατά €2,5 δισεκ. την τελευταία πενταετία.

Διάγραμμα 2.1: ΑΠΑ Περιφέρειας Αττικής, δισεκ. € και ως % του ΑΕΠ, 2008-2021

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

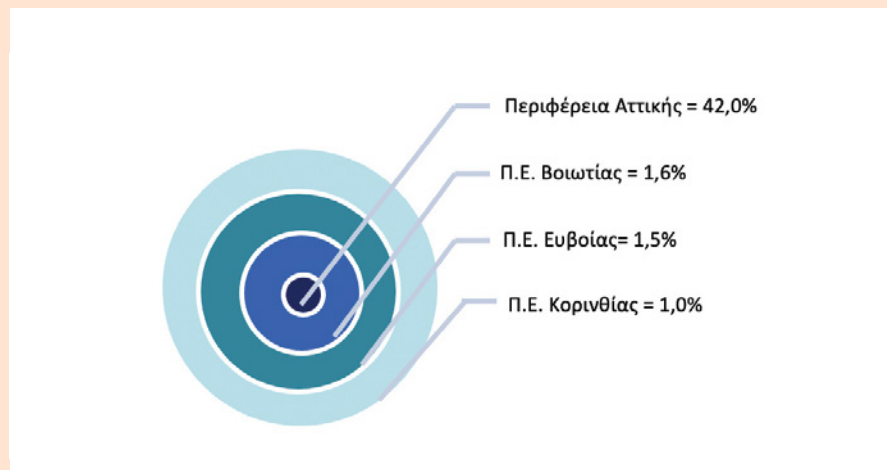
Η υψηλή συμμετοχή της Περιφέρειας στα μεγέθη της χώρας εξηγείται από τα οφέλη που προκύπτουν από τη συγκέντρωση πληθυσμού, υπηρεσιών και υποδομών σε σχετικά περιορισμένο γεωγραφικό εύρος γύρω από την πρωτεύουσα της χώρας. Αυτή η συγκέντρωση περιορίζει το κόστος μεταφοράς αγαθών, πρώτων υλών και ανθρώπων και διευκολύνει την ανάπτυξη επιχειρηματικών και άλλων δραστηριοτήτων. Με αυτό τον τρόπο, η πρωτεύουσα αποτελεί έναν πόλο οικονομικής «βαρύτητας» ο οποίος προσελκύει επιχειρηματική δραστηριότητα.

Η γεωγραφική εμβέλεια επίδρασης αυτού του πόλου (βαρυτικό πεδίο) δεν συμπίπτει απαραίτητα με τα διοικητικά όρια της Περιφέρειας Αττικής. Οι αυτοκινητόδρομοι και άλλες υποδομές επιτρέπουν πλέον τη γρήγορη μεταφορά προϊόντων και εργαζομένων σε όμορες της περιφέρειας περιοχές, στις οποίες έχει αναπτυχθεί σημαντική επιχειρηματική δραστηριότητα, σε μεγάλο βαθμό και λόγω της μικρής απόστασης από την πρωτεύουσα της χώρας.

Υπό αυτή την έννοια, στη μητροπολιτική περιοχή της Αττικής μπορούν να ενταχθούν και γειτονικές στην Περιφέρεια πόλεις, με έντονη βιομηχανική δραστηριότητα, όπως για παράδειγμα τα Οινόφυτα, η Χαλκίδα και η Κόρινθος. Συμπεριλαμβάνοντας τις αντίστοιχες περιφερειακές ενότητες (επίπεδο ανάλυσης NUTS-3)¹, η ΑΠΑ της ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής ανήλθε το 2020 στο 46% του ΑΕΠ της χώρας, με την πρόσθετη συμμετοχή των όμορων περιοχών να υπολογίζεται σε περίπου 1,5% έκαστη για τις περιφερειακές ενότητες Βοιωτίας και Ευβοίας και 1% για την περιφερειακή ενότητα Κορινθίας.

1. Κοινή ονοματολογία των εδαφικών στατιστικών μονάδων - *Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques (NUTS)* - που χρησιμοποιείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για στατιστικούς λόγους.

Διάγραμμα 2.2: ΑΠΑ ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής ως % του ΑΕΠ, 2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

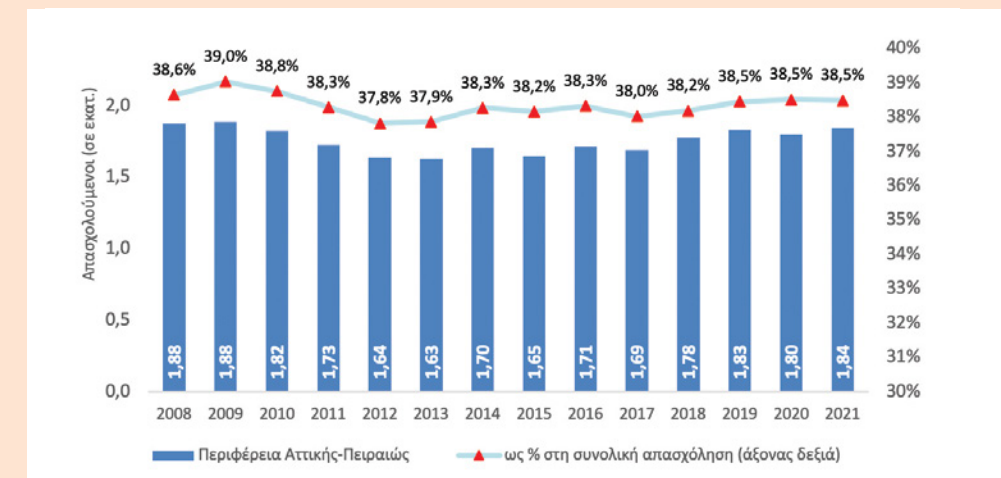
Αντίστοιχα σημαντική είναι η συμβολή της Περιφέρειας και στην απασχόληση. Το 2021 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 1,84 εκατ., σημειώνοντας υψηλό 11ετίας, ύστερα από μια σημαντική υποχώρηση κατά τα πρώτα έτη της κρίσης (Διάγραμμα 2.3). Συγκεκριμένα, οι απασχολούμενοι στην Περιφέρεια το διάστημα 2009-2013 μειώθηκαν κατά περίπου 250 χιλ. και το ποσοστό τους ως προς το σύνολο της χώρας σημείωσε επίσης μείωση κατά περίπου 1 π.μ., γεγονός που υποδεικνύει ότι επηρεάστηκαν εντονότερα από τους απασχολούμενους στην υπόλοιπη χώρα. Ωστόσο από το 2014 και μετά σημειώνεται σταδιακή ανάκαμψη, με το ποσοστό των απασχολούμενων να έχει σταθεροποιηθεί στο 38,5% και ο απόλυτος αριθμός απασχολούμενων να παραμένει κοντά στα 1,8 εκατ. την τελευταία τριετία.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι το μερίδιο της Περιφέρειας τόσο στο ΑΕΠ όσο και στην απασχόληση είναι υψηλότερο απ' ότι το μερίδιό της στον πληθυσμό. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την πρόσφατη απογραφή του 2021 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής ο πληθυσμός της Περιφέρειας εκτιμάται σε 3,8 εκατ., δηλαδή στο 36,4% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, γεγονός που υπογραμμίζει περαιτέρω την οικονομική της συμβολή.

Αναφορικά με τη διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας επικρατεί η παροχή υπηρεσιών τόσο στο σύνολο της χώρας αλλά ακόμη περισσότερο στην Περιφέρεια Αττικής. Ειδικότερα, πρωτοστατούν κλάδοι παροχής υπηρεσιών, όπως εμπόριο-μεταφορές-τουρισμός (23,6% στην Αττική και 23,1% στην Ελλάδα συνολικά), διαχείριση ακίνητης περιουσίας (19,8% και 16,2% αντίστοιχα) και δημόσια διοίκηση (19,7% και

21,6% - Διάγραμμα 2.4). Η μεταποίηση είχε το 8,4% της συνολικής ΑΠΑ της Περιφέρειας το 2020, έναντι 9,9% στο σύνολο της χώρας, ενώ αθροιστικά το συνολικό μερίδιο των τομέων παραγωγής προϊόντων (μεταποίηση, βιομηχανία πλην της μεταποίησης, πρωτογενής τομέας και κατασκευές) στην ΑΠΑ περιορίζεται σε 12,9% στην Αττική έναντι 21,9% στο σύνολο της χώρας.

Διάγραμμα 2.3: Απασχόληση στην Περιφέρεια Αττικής, εκατ. απασχολούμενοι και ως % της συνολικής απασχόλησης, 2008-2021

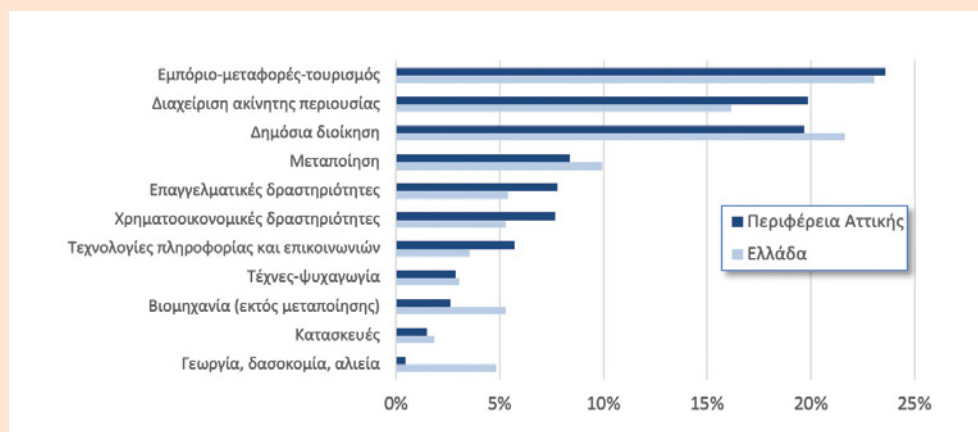

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Σημαντικά χαμηλότερη στην Περιφέρεια Αττικής σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας είναι η συμμετοχή στην ΑΠΑ του πρωτογενούς τομέα στην ΑΠΑ (μόλις 0,5% έναντι 4,8%) και των βιομηχανικών δραστηριοτήτων που δεν περιλαμβάνονται στη μεταποίηση, όπως η ηλεκτροπαραγωγή (2,6% έναντι 5,3%).

Αντίθετα, αυξημένο μερίδιο στην παραγωγή ΑΠΑ της Αττικής έχουν η διαχείριση ακίνητης περιουσίας, οι επαγγελματικές δραστηριότητες (7,8% έναντι 5,4% στο σύνολο της χώρας), οι χρηματοοικονομικές δραστηριότητες (7,7% έναντι 5,3%) και οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών (5,7% έναντι 3,5%).

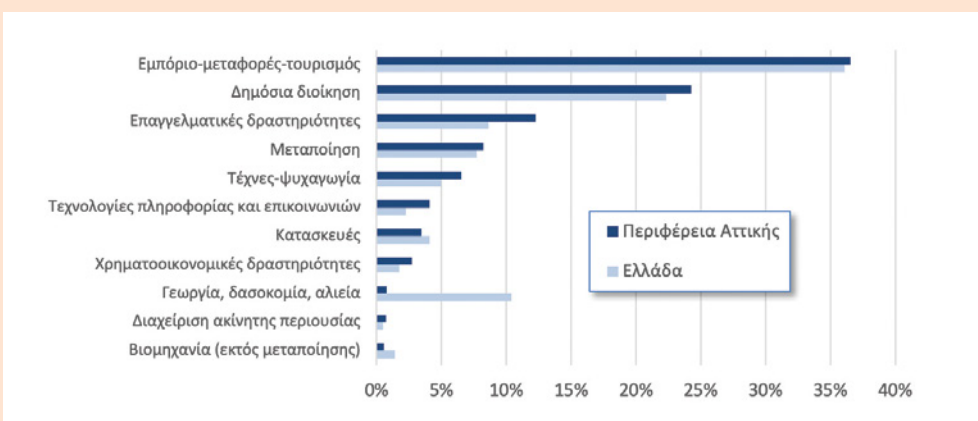
Διάγραμμα 2.4: Διάρθρωση ΑΠΑ ανά τομέα δραστηριότητας, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Αντίστοιχη εικόνα παρατηρείται και στη διάρθρωση της απασχόλησης, με τους τομείς παραγωγής προϊόντων να απασχολούν αθροιστικά το 12,9% των απασχολούμενων στην Περιφέρεια Αττικής, ενώ στο σύνολο της χώρας το ποσοστό ανέρχεται σε 23,5%. Αξίζει επίσης να επισημανθούν ορισμένες ασυμμετρίες μεταξύ της συμμετοχής τομέων στην ΑΠΑ και στην απασχόληση. Συγκεκριμένα, ο τομέας διαχείρισης ακίνητης περιουσίας ενώ έχει ιδιαίτερα υψηλό μερίδιο στην ΑΠΑ (19,8% στην Περιφέρεια Αττικής και 16,2% στην Ελλάδα) απασχολεί μόλις το 0,7% και 0,5% των εργαζομένων αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά, ο τομέας εμπορίου, μεταφορών και τουρισμού αν και έχει τη μεγαλύτερη συμμετοχή τόσο στην ΑΠΑ όσο και στην απασχόληση, απασχολεί πάνω από το 1/3 των εργαζομένων και παράγει λιγότερο από το 1/4 της ΑΠΑ.

Διάγραμμα 2.5: Διάρθρωση απασχόλησης ανά τομέα δραστηριότητας, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

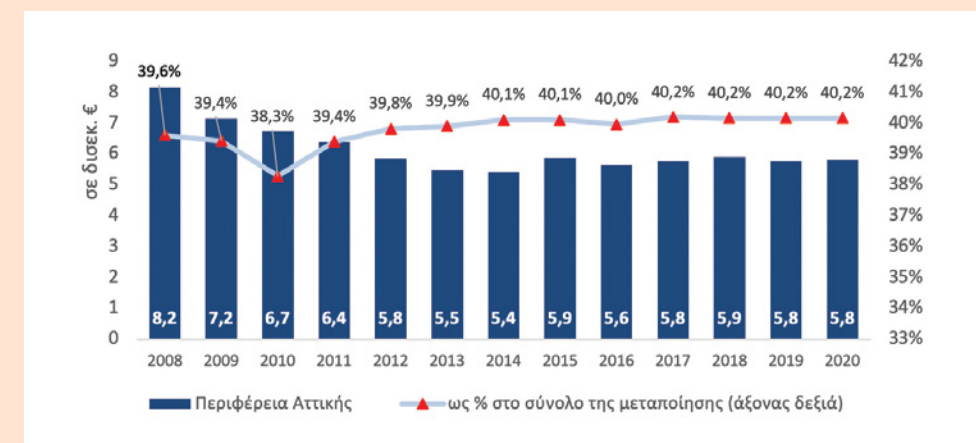
2.2 Βασικές τάσεις στα οικονομικά μεγέθη της Μεταποίησης στην Αττική

2.2.1. Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία

Η συμμετοχή της Περιφέρειας Αττικής στα μεγέθη του μεταποιητικού τομέα της χώρας είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντική. Την τετραετία 2017-2020 η ΑΠΑ της μεταποίησης στην Περιφέρεια ανήλθε κατά μέσο όρο σε €5,8 δισεκ., αντιπροσωπεύοντας το 40,2% της ΑΠΑ της εγχώριας μεταποίησης (Διάγραμμα 2.6). Η συμμετοχή της Περιφέρειας, έχει παραμείνει σχεδόν σταθερή κοντά στο 40% από το 2012, ύστερα από μια έντονα πτωτική διετία το 2009-2010 όταν έφτασε στο 38,3%. Παρόμοια σταθερότητα παρουσιάζει και σε απόλυτους όρους, με τον μέσο όρο της περιόδου 2012-2020 να είναι στα €5,7 δισεκ., αν και σε σχέση με το 2008, η ΑΠΑ της μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής έχει μειωθεί κατά €2,4 δισεκ.

Εάν στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής συμπεριληφθούν οι γειτονικές περιφερειακές ενότητες Βοιωτίας, Ευβοίας και Κορινθίας, η ΑΠΑ της μεταποίησης της ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής παράγει περισσότερο από το μισό της συνολικής εγχώριας ΑΠΑ του τομέα (Διάγραμμα 2.7). Συγκεκριμένα το 2020, η συμμετοχή της ευρύτερης περιοχής ανήλθε στο 51,5%, με τη Βοιωτία να παράγει το 5,6%, η Εύβοια το 3,6% και η Κορινθία το 2,1%.

Διάγραμμα 2.6: ΑΠΑ Μεταποίησης Περιφέρειας Αττικής, δισεκ. € και ως % στο σύνολο της μεταποίησης, 2008-2020

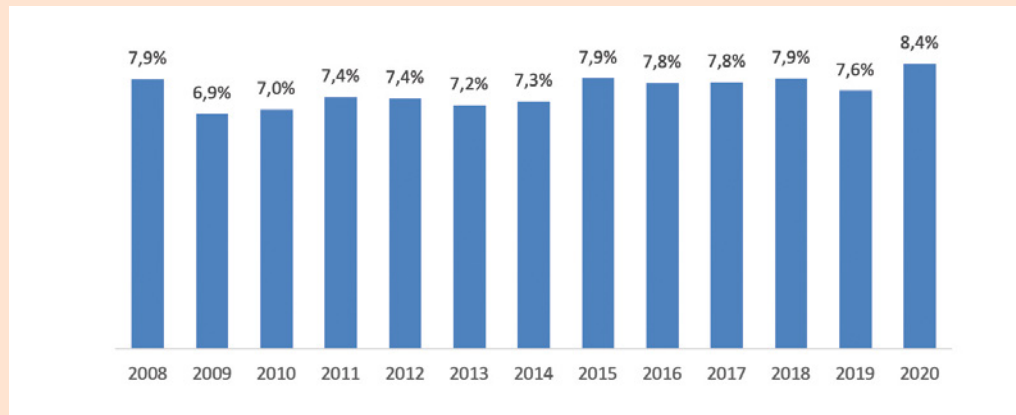
Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 2.7: ΑΠΑ μεταποίησης ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής ως % της συνολικής ΑΠΑ της μεταποίησης, 2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 2.8: Συμμετοχή της Μεταποίησης στη συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής, 2008-2020

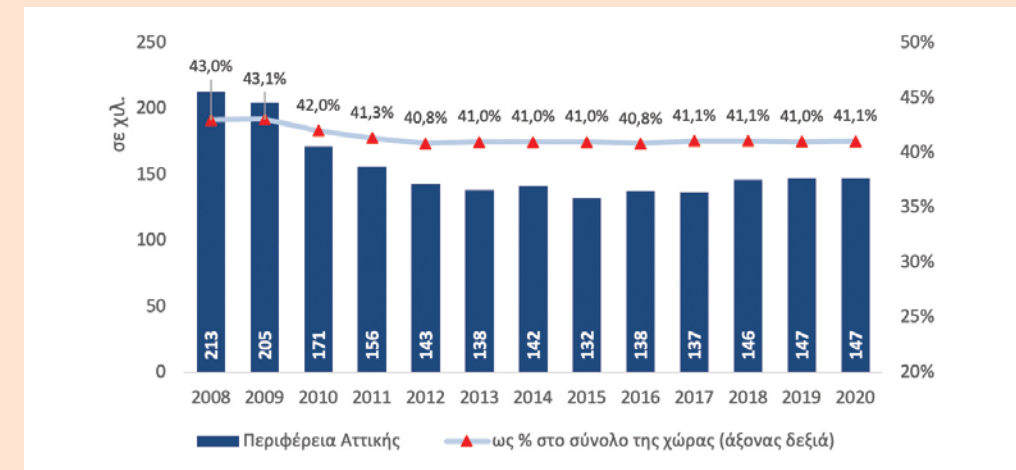
Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Διαχρονικά, το μερίδιο της Μεταποίησης στην ΑΠΑ που παράγεται στην Περιφέρεια Αττικής, μετά την πτώση που σημείωσε τα πρώτα έτη της δημοσιονομική κρίσης, από 7,9% το 2008 σε 6,9% - 7,0% τη διετία 2009-2010, επανήλθε σε επίπεδα κοντά στο 8% από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας (Διάγραμμα 2.8). Το πρώτο έτος της πανδημίας (2020), η συμμετοχή του τομέα στην ΑΠΑ της Αττικής εκτοξεύτηκε σε 8,4%, αναδεικνύοντας την ανθεκτικότητα του τομέα σε υγειονομικές κρίσεις.

2.2.2. Απασχόληση

Εξίσου σημαντική είναι η συμμετοχή της Αττικής και ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων στον τομέα της μεταποίησης. Σύμφωνα με στοιχεία από τους Εθνικούς Λογαριασμούς, το 2020 ο αριθμός τους ανήλθε σε 147 χιλ., που αποτελεί το 41,1% των απασχολούμενων του τομέα στην Ελλάδα (Διάγραμμα 2.9). Διαχρονικά, ύστερα από μια έντονη μείωση από 213 χιλ. το 2008 σε 132 χιλ. το 2015, ο αριθμός των απασχολούμενων του τομέα στην Αττική έχει επανέλθει σε μια σταδιακή ανοδική πορεία. Το ποσοστό στη συνολική απασχόληση του τομέα στην Ελλάδα επίσης μειώθηκε τα πρώτα έτη της δημοσιονομικής κρίσης, από 43,0% το 2008 σε 40,8% το 2012, αναδεικνύοντας ότι η απασχόληση του τομέα στην Αττική πλήγηκε εντονότερα τα πρώτα έτη της κρίσης σε σύγκριση με την υπόλοιπη χώρα. Μετά το 2012, το μερίδιο της Αττικής έχει σταθεροποιηθεί σε επίπεδα κοντά στο 41%, αναδεικνύοντας ότι συμβαδίζει με τις τάσεις του τομέα που παρατηρούνται στο σύνολο της χώρας.

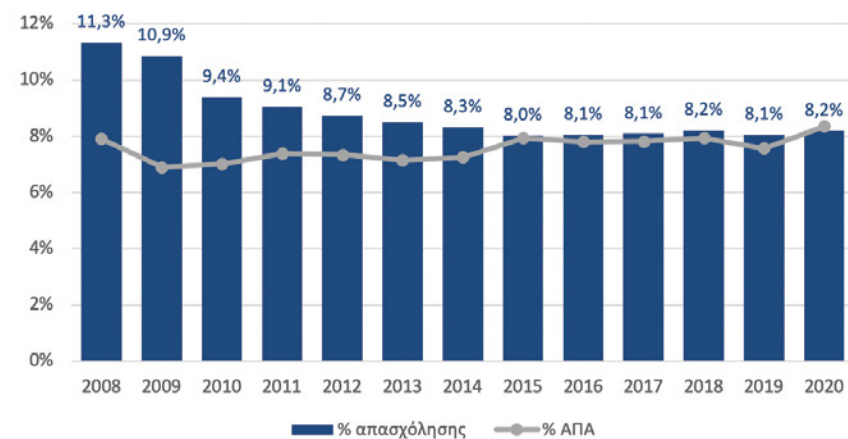
Διάγραμμα 2.9: Απασχόληση στη Μεταποίηση Περιφέρειας Αττικής, χιλ. και ως % στο σύνολο της χώρας, 2008-2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Αναφορικά με τη συμμετοχή του τομέα μεταποίησης στην απασχόληση της Περιφέρειας Αττικής, το 2008 ο τομέας απορροφούσε το 11,3% των απασχολούμενων στην Περιφέρεια, συνεισφέροντας το 7,9% της ΑΠΑ που παράγονταν σε αυτήν. Σταδιακά κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, το μερίδιο του τομέα στην απασχόληση της περιφέρειας συνέκλινε προς το αντίστοιχο μερίδιο στην ΑΠΑ (περίπου 8% το 2015). Έκτοτε, η συμμετοχή του τομέα στην απασχόληση σημειώνει οριακή ανοδική πορεία, παραμένοντας κοντά στο μερίδιο που καταγράφει σε όρους ΑΠΑ (Διάγραμμα 2.10).

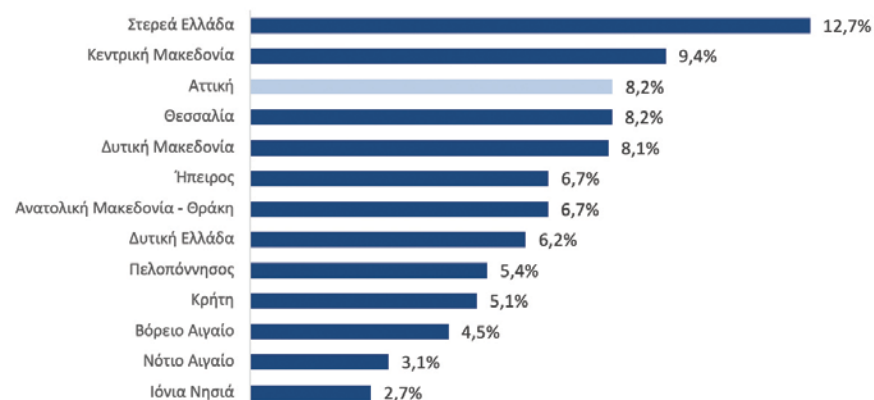
Διάγραμμα 2.10: Συμμετοχή Μεταποίησης στη συνολική απασχόληση και ΑΠΑ της Περιφέρειας Αττικής, 2008-2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της χώρας, το ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση ήταν 8,2% στην Περιφέρεια Αττικής το 2020, γεγονός που τοποθετεί την Αττική τρίτη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας (Διάγραμμα 2.11). Η Στερεά Ελλάδα αποτελεί την περιφέρεια με το υψηλότερο ποσοστό απασχολούμενων στη μεταποίηση (12,7%), ακολουθούμενη από την Κεντρική Μακεδονία με 9,4%. Σημαντικά μικρότερο ποσοστό απασχολεί ο τομέας στην Κρήτη αλλά και τα υπόλοιπα νησιωτικά συμπλέγματα της χώρας, με τελευταία στην κατάταξη τα Ιόνια Νησιά με μόλις 2,7% των απασχολούμενων να έχει απορροφηθεί από τη μεταποίηση το 2020.

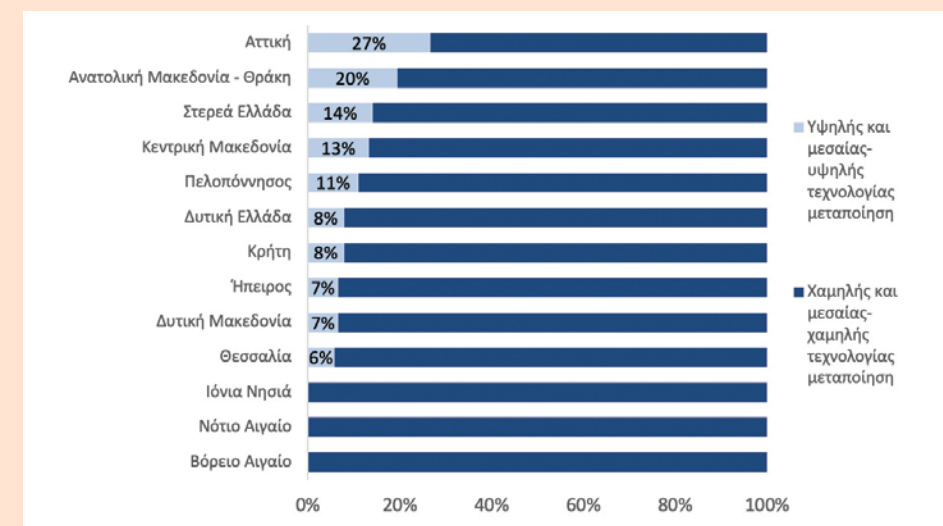
Διάγραμμα 2.11: Ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση ανά περιφέρεια, 2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Παρότι η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την τρίτη σε σειρά περιφέρεια ως προς το ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση, διαθέτει το υψηλότερο ποσοστό απασχολούμενων στη μεταποίηση υψηλής και μεσαίας-υψηλής τεχνολογίας. Συγκεκριμένα πάνω από 1 στους 4 απασχολούμενους στη μεταποίηση της Περιφέρειας ασχολείται με υψηλής και μεσαίας-υψηλής τεχνολογία, ενώ η δεύτερη σε σειρά περιφέρεια είναι η Ανατολική Μακεδονία - Θράκη όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι 1 στους 5 (Διάγραμμα 2.12). Επίσης, παρατηρείται ότι τα νησιά Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και τα Ιόνια Νησιά εκτός από χαμηλό ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση, το 2020 δεν κατέγραψαν απασχολούμενους στη μεταποίηση υψηλής και μεσαίας-υψηλής τεχνολογίας.

Διάγραμμα 2.12: Διάρθρωση απασχόλησης στη μεταποίηση ανάλογα με το επίπεδο τεχνολογίας, ανά περιφέρεια, 2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

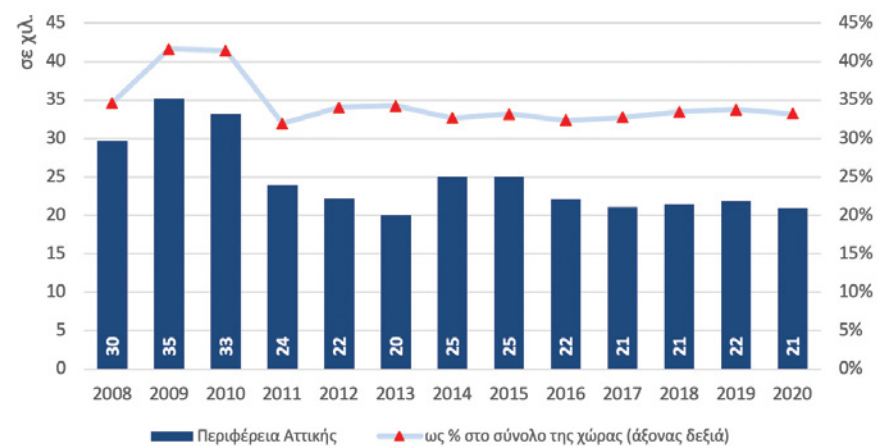
2.2.3. Αριθμός και μέσο μέγεθος επιχειρήσεων

Το 1/3 των εγχώριων επιχειρήσεων μεταποίησης εντοπίστηκε στην Περιφέρεια Αττικής το 2020, με τον συνολικό αριθμό τους να προσεγγίζει τις 21 χιλ. (Διάγραμμα 2.13). Το ποσοστό αυτό έχει παραμείνει σταθερό κατά μέσο όρο από το 2012, αν και τη διετία 2014-2015 ο απόλυτος αριθμός ανήλθε στις 25 χιλ. Σημαντική μείωση ωστόσο παρατηρείται σε σχέση με την περίοδο 2008-2010, τόσο σε απόλυτους όρους (-14,2 χιλ. σε σχέση με το 2009) όσο και ποσοστιαία (-8,4 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2009).

Η μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων μεταποίησης σε συνδυασμό με την ανοδική πορεία της απασχόλησης του τομέα (Διάγραμμα 2.9) αποτυπώνει τη διεύρυνση του μέσου μεγέθους των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Η διεύρυνση αυτή συντελέστηκε από το 2015 και μετά τόσο στην Περιφέρεια Αττικής όσο και στο σύνολο της χώρας,

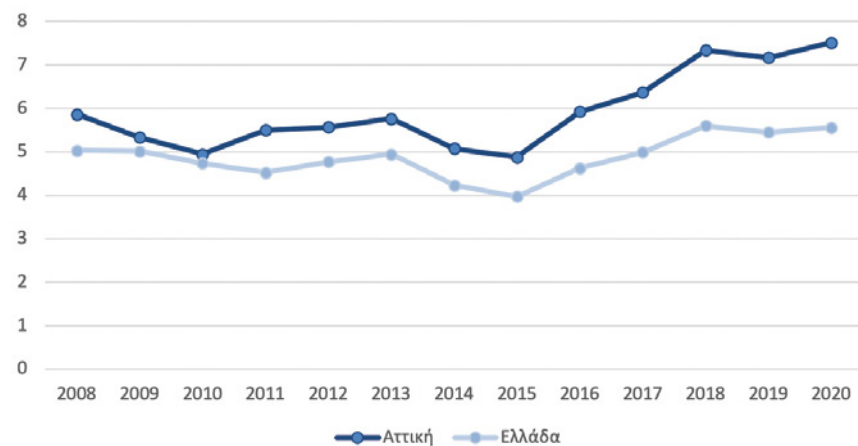
αν και ο ρυθμός διεύρυνσης στην Περιφέρεια ήταν εντονότερος (Διάγραμμα 2.14). Συνεπώς, ο μεταποιητικός τομέας στην Περιφέρεια Αττικής απαρτίζεται από όλο και μεγαλύτερες κατά μέσο όρο επιχειρήσεις σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας (7,5 και 5,6 απασχολούμενοι ανά επιχείρηση αντίστοιχα το 2020).

Διάγραμμα 2.13: Αριθμός επιχειρήσεων μεταποίησης στη Περιφέρεια Αττικής, σε χιλ. και ως % στο σύνολο της χώρας, 2008-2020

Πηγή: Eurostat,
Structural Business
Statistics
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 2.14: Μέσο μέγεθος μεταποιητικών επιχειρήσεων (αριθμός απασχολούμενων προς αριθμό επιχειρήσεων), Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2008-2020

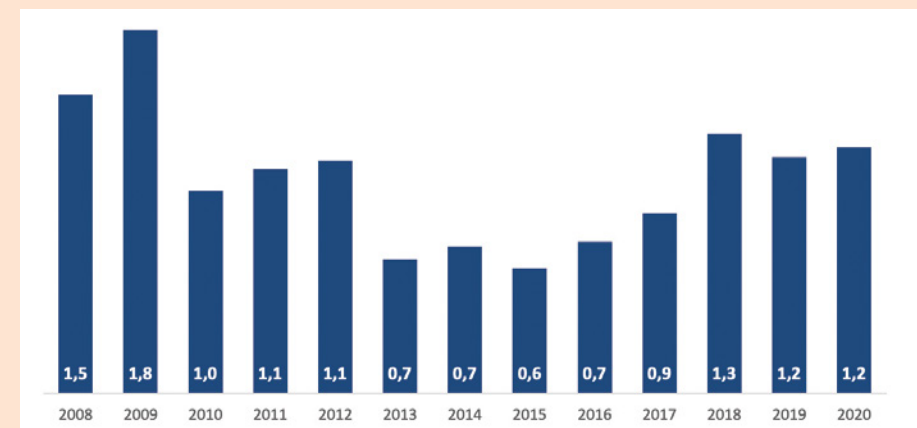

Πηγή: Eurostat,
Structural Business
Statistics
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

2.2.4. Επενδύσεις στον σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου

Θετική εικόνα παρουσιάζουν και οι πάγιες επενδύσεις της μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής. Από το 2015 σημειώνουν ανοδική τάση, ενώ την τριετία 2018-2020 διαμορφώθηκαν κατά μέσο όρο στα €1,2 δισεκ., καταγράφοντας υψηλό δεκαετίας (Διάγραμμα 2.15). Σημαντική είναι η συμβολή τους και ως προς το σύνολο του τομέα στη χώρα, αφού κατά μέσο όρο τη δεκαετία 2011-2020 συνέβαλαν το 52% του εγχώριου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου της μεταποίησης.

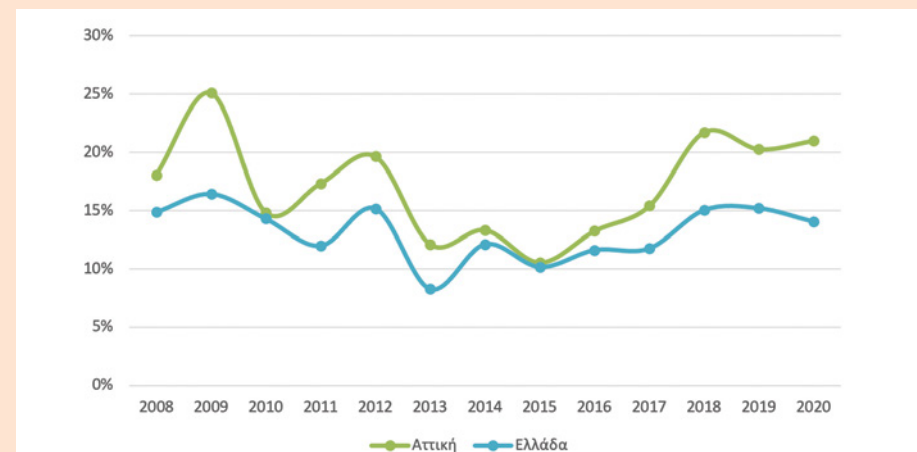
Διάγραμμα 2.15: Σχηματισμός παγίου κεφαλαίου του τομέα Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής, δισεκ. ευρώ, 2008-2020

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Εκτός από τη σημασία τους σε απόλυτους όρους, οι επενδύσεις του τομέα στην Περιφέρεια διαχρονικά ξεπερνούν τις αντίστοιχες εγχώριες ως ποσοστό της ΑΠΑ του τομέα. Συγκεκριμένα το 2020 οι επενδύσεις της Περιφέρειας ανήλθαν στο 21% της ΑΠΑ του τομέα, 7 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα απ' ότι στο σύνολο της χώρας (Διάγραμμα 2.16).

Διάγραμμα 2.16: Σχηματισμός παγίου κεφαλαίου του τομέα Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής και στο σύνολο της Ελλάδας, ποσοστό της ΑΠΑ του τομέα, 2008-2020

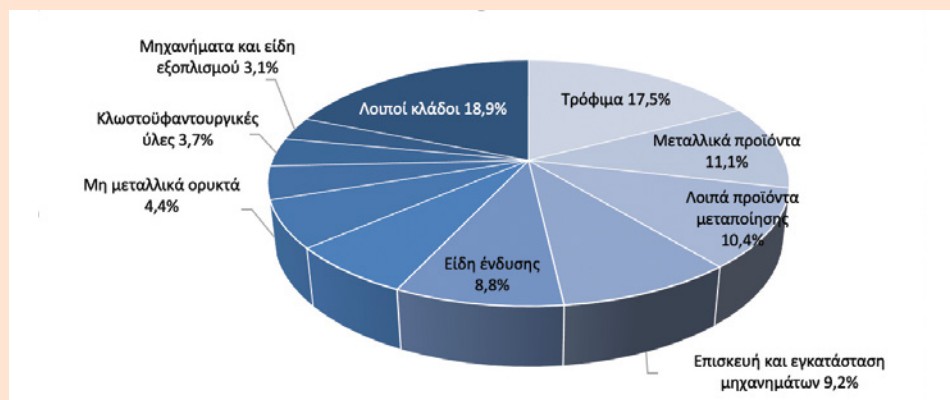

Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

2.3. Κλαδική διάρθρωση

Αναφορικά με τη διάρθρωση των επιμέρους κλάδων της μεταποίησης, ο κλάδος με τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Αττικής το 2020 ήταν τα τρόφιμα (17,5%) ακολουθούμενος από τα μεταλλικά προϊόντα (11,1%) και τα λοιπά προϊόντα μεταποίησης (10,4% - Διάγραμμα 2.17). Επίσης αρκετά υψηλό μερίδιο έχουν οι κλάδοι επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων (9,2%) και ειδών ένδυσης (8,8%).

Διάγραμμα 2.17: Διάρθρωση πλήθους επιχειρήσεων Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής ανά κλάδο, 2020

Πηγή: Eurostat,
Structural Business
Statistics
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 2.18: Διάρθρωση πλήθους επιχειρήσεων μεταποίησης ανά τομέα, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020 (10 πρώτοι σε πλήθος)

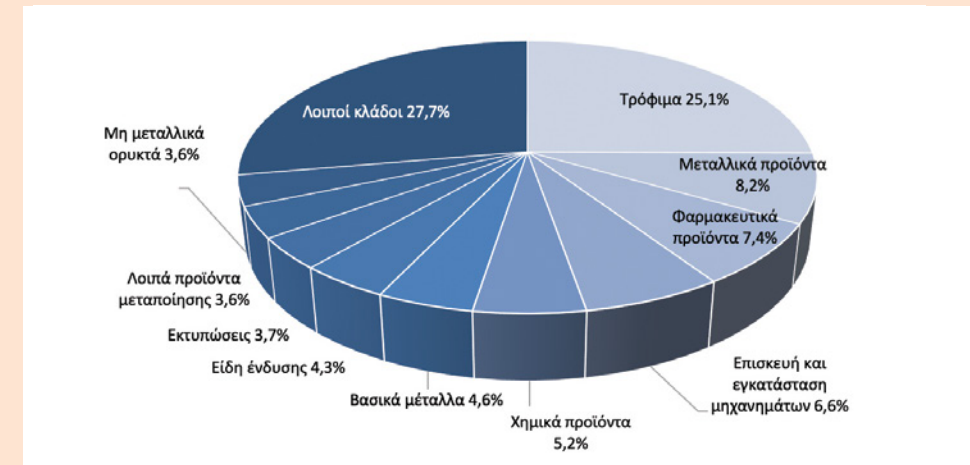
Πηγή: Eurostat,
Structural Business
Statistics
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Η διάρθρωση αυτή διαφέρει αρκετά από το σύνολο της χώρας. Αν και ο κλάδος τροφίμων έχει τις περισσότερες επιχειρήσεις συνολικά στην Ελλάδα, η συγκέντρωση

στην υπόλοιπη χώρα είναι σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με την Αττική (27,7% των επιχειρήσεων στο σύνολο της χώρας - Διάγραμμα 2.18). Αντίθετα, οι κλάδοι λοιπών προϊόντων μεταποίησης, επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων, ειδών ένδυσης και εκτυπώσεων έχουν σημαντικά υψηλότερη συγκέντρωση στην Αττική σε σχέση με το σύνολο της χώρας (35,1% αθροιστικά στην Περιφέρεια Αττικής σε σύγκριση με 25,4% στην Ελλάδα).

Ο κλάδος τροφίμων έχει το υψηλότερο μερίδιο και στην απασχόληση, απορροφώντας έναν στους τέσσερις απασχολούμενους στη μεταποίηση στην Περιφέρεια Αττικής, ακολουθούμενος από τα μεταλλικά προϊόντα (8,2% - Διάγραμμα 2.19). Υψηλά μερίδια έχουν και οι κλάδοι φαρμακευτικών προϊόντων (7,4%), χημικών προϊόντων (5,2%) και βασικών μετάλλων (4,6%) παρά το γεγονός ότι απαρτίζονται από λίγες σχετικά επιχειρήσεις (0,7%, 2,6% και 0,7% των επιχειρήσεων μεταποίησης αντίστοιχα). Συνεπώς πρόκειται για κλάδους με υψηλή συγκέντρωση μεγάλων σχετικά επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Αττικής. Επίσης, σημαντικό μερίδιο στην απασχόληση έχει και ο κλάδος επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων (6,6%) γεγονός που το 2020 τον τοποθέτησε στην 4η υψηλότερη θέση.

Διάγραμμα 2.19: Διάρθρωση απασχόλησης μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής ανά κλάδο, 2020

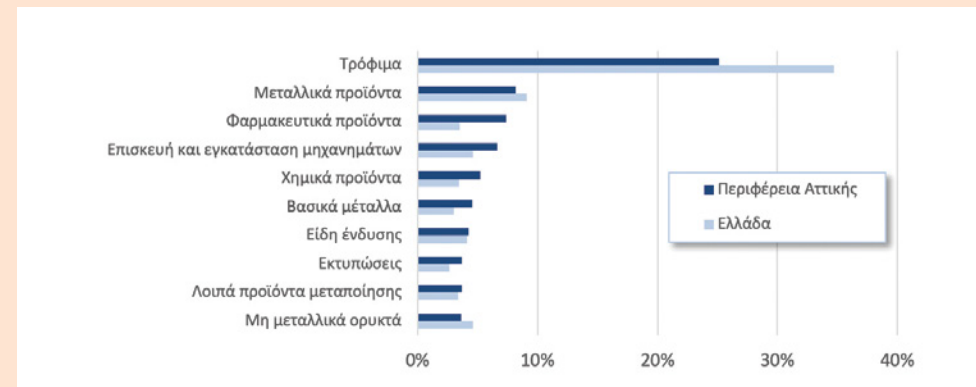
Πηγή: Eurostat,
National Accounts.
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Σε σύγκριση με τις υπόλοιπες περιφέρειες, όπως παρατηρήθηκε και στη διάρθρωση του πλήθους των επιχειρήσεων, ο κλάδος τροφίμων αποτελεί τον κλάδο με την υψηλότερη απασχόληση στο σύνολο της χώρας. Ωστόσο, το μερίδιό του στην επικράτεια είναι ακόμη υψηλότερο απ' ότι στην Περιφέρεια Αττικής, αφού περισσότεροι από 1 στους 3 απασχολούμενους στην εγχώρια μεταποίηση εργάζονται στον κλάδο τροφίμων (Διάγραμμα 2.20). Αντίθετα η απασχόληση στους κλάδους φαρμακευτικών και χημικών προϊόντων, επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και βασικών μετάλλων είναι

υψηλότερη στην Περιφέρεια Αττικής (23,8% αθροιστικά σε σύγκριση με 14,6% στο σύνολο της χώρας).

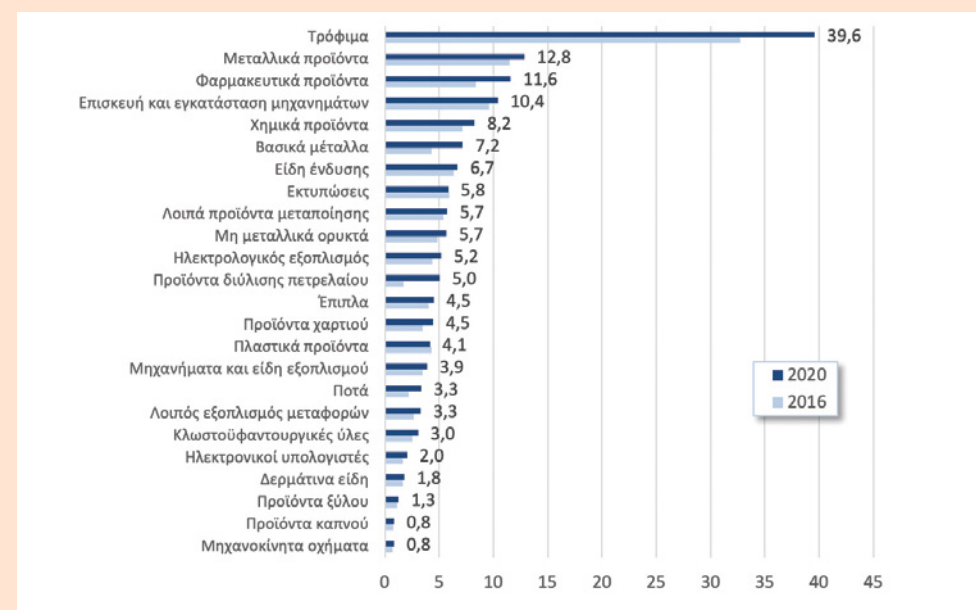
Εξετάζοντας τη μεταβολή της απασχόλησης ανά κλάδο μεταποίησης την τετραετία 2016-2020 στην Περιφέρεια Αττικής, παρατηρείται ότι στους περισσότερους κλάδους αυξήθηκαν οι απασχολούμενοι, εκτός από τις εκτυπώσεις και τα πλαστικά προϊόντα (Διάγραμμα 2.21). Η μεταποίηση τροφίμων εκτός από το μεγαλύτερο μερίδιο απασχόλησης αποτέλεσε και τον κλάδο με τη μεγαλύτερη αύξηση εργαζομένων σε απόλυτο αριθμό (+6,8 χιλ.). Ποσοστιαία η μεγαλύτερη αύξηση σημειώνεται στον κλάδο προϊόντων διύλισης πετρελαίου, που με 3,3 χιλ. περισσότερους απασχολούμενους το 2020, σχεδόν τριπλασίασε το δυναμικό του σε σχέση με το 2016. Σημαντική αύξηση επίσης παρουσίασαν οι κλάδοι φαρμακευτικών προϊόντων (+3,2χιλ) και βασικών μετάλλων (+2,9 χιλ.).

Διάγραμμα 2.20: Διάρθρωση απασχόλησης μεταποίησης ανά κλάδο, Περιφέρεια Αττικής και Ελλάδα, 2020

Πηγή: Eurostat,
Structural Business
Statistics
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 2.21: Απασχολούμενοι ανά κλάδο μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής, σε χιλ., 2016-2020

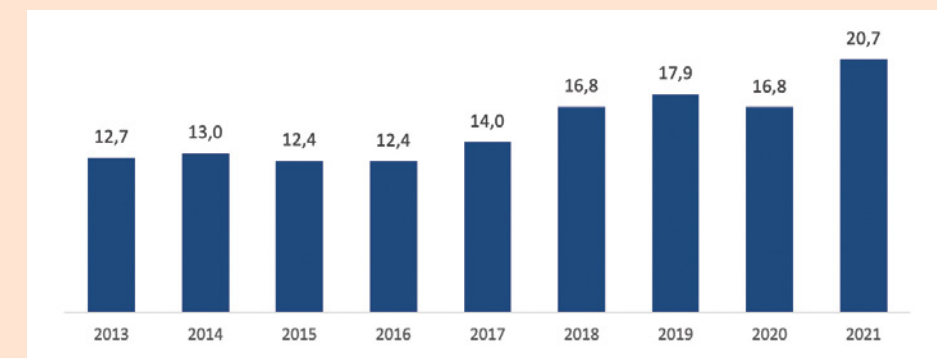

Πηγή: Eurostat,
Structural Business
Statistics
Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

2.4. Εξωστρέφεια

Θετική εικόνα παρουσιάζουν οι εξαγωγές αγαθών της Περιφέρειας Αττικής, με την αξία τους να έχει σταθερά ανοδική πορεία από το 2017 έως το 2021, με εξαίρεση το 2020, χρονιά που επηρεάστηκε και από την πανδημία (Διάγραμμα 2.22). Το 2021 η αξία των εξαγωγών ξεπέρασε τα €20,7 δισεκ., σημειώνοντας υψηλό 9ετίας και ενίσχυση 67,1% σε σχέση με το 2016.

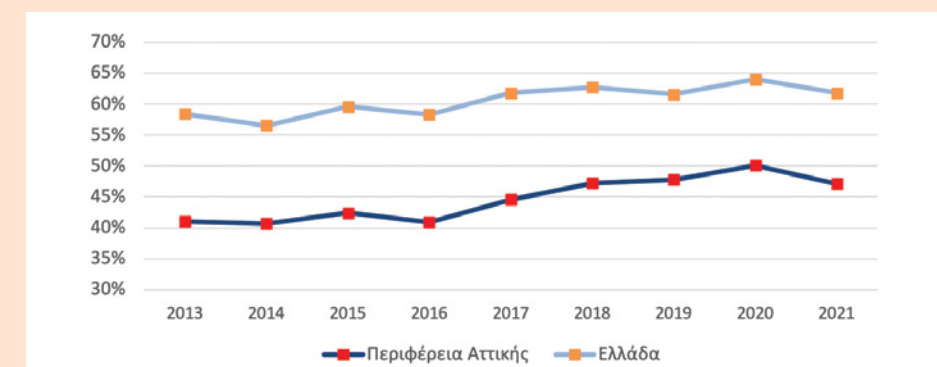
Διάγραμμα 2.22: Αξία εξαγωγών Περιφέρειας Αττικής, δισεκ. ευρώ, 2013-2021

Πηγή:
Ινστιτούτο Εξαγωγικών
Ερευνών και Σπουδών,
ΣΕΒΕ.Επεξεργασία
στοιχείων: IOBE

Σε σχέση με το σύνολο της χώρας, ο δείκτης των εξαγωγών προς τις εισαγωγές της Περιφέρειας Αττικής βρίσκεται διαχρονικά σε χαμηλότερα επίπεδα (Διάγραμμα 2.23), καθώς στην Αττική βρίσκεται το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας, συγκεντρώνοντας υψηλό μερίδιο της κατανάλωσης και των εισαγωγών της χώρας. Συγκεκριμένα, το 2021 οι εξαγωγές ήταν ίσες με το 47,1% των εισαγωγών στην Περιφέρεια Αττικής, από 50,1% το 2020 και 40,9% το 2016, ενώ στο σύνολο της χώρας ο δείκτης υπολογίζεται σε 61,8%. Ο δείκτης έχει ήπια ανοδικές τάσεις από το 2016 και μετά τόσο στην Αττική όσο και στην Ελλάδα, ωστόσο ο ρυθμός ανόδου είναι λίγο υψηλότερος στην Αττική. Ως αποτέλεσμα το χάσμα μεταξύ της Αττικής και του συνόλου της χώρας έχει μετριαστεί διαχρονικά, από 17 ποσοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο την περίοδο 2013-2017 σε 14,5 ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο 2018-2021.

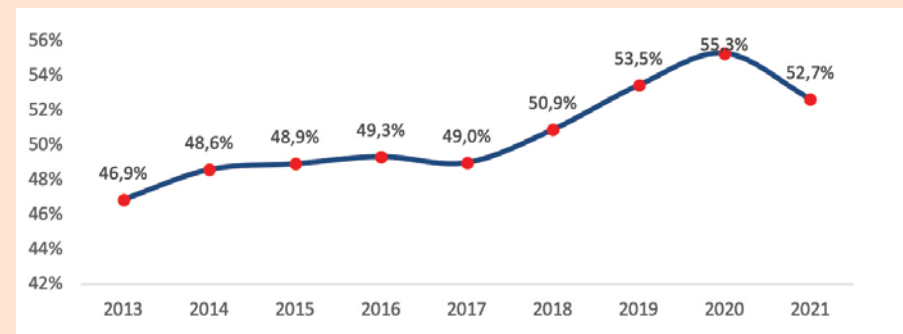
Διάγραμμα 2.23: Δείκτης εξαγωγών/εισαγωγών αγαθών της Περιφέρειας Αττικής και Ελλάδας, 2013-2021

Πηγή: Ινστιτούτο
Εξαγωγικών Ερευνών
και Σπουδών, ΣΕΒΕ.
Επεξεργασία στοιχείων:
IOBE

Παράλληλα, η συμβολή των εξαγωγών της Περιφέρειας Αττικής στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας είναι ιδιαίτερα σημαντική και έχει αυξηθεί περισσότερο την τετραετία 2018-2021. Από το 2018, πάνω από τις μισές εξαγωγές τις χώρες προέρχονται από την Περιφέρεια Αττικής, με το ποσοστό να ανέρχεται σε 52,7% το 2021 (Διάγραμμα 2.24). Ο αντίστοιχος μέσος όρος της συμβολής της Περιφέρειας την περίοδο 2013-2017 ήταν 48,5%.

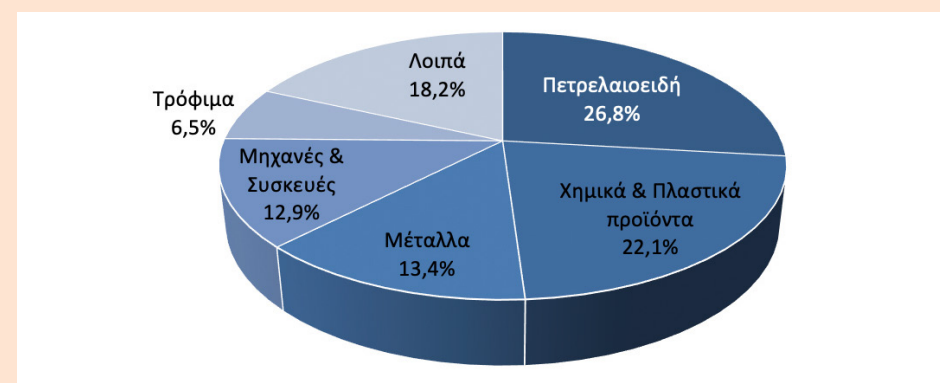
Διάγραμμα 2.24: Εξαγωγές Περιφέρειας Αττικής ως % στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών, 2013-2021

Πηγή: Ινστιτούτο
Εξαγωγικών Ερευνών
και Σπουδών, ΣΕΒΕ.
Επεξεργασία στοιχείων:
IOBE

Αναφορικά με τη διάρθρωση των εξαγωγών της Περιφέρειας Αττικής, παρατηρείται ότι σχεδόν οι μισές εξαγωγές το 2021 προήλθαν από δύο κατηγορίες προϊόντων. Περίπου το 27% των εξαγωγών αφορούσε πετρελαιοειδή ενώ το 22% χημικά και πλαστικά προϊόντα (Διάγραμμα 2.25). Υψηλά μερίδια είχαν επίσης τα μέταλλα (13,4%) και οι μηχανές και συσκευές (12,9%). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι ο κλάδος των τροφίμων που αποτελεί τον κλάδο με τους περισσότερους απασχολούμενους μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής και τον δεύτερο υψηλότερο κλάδο σε αξία εξαγωγών το 2021 εγχωρίως, κατατάσσεται πέμπτος ως προς τις εξαγωγές στην Αττική, με μερίδιο 6,5%.

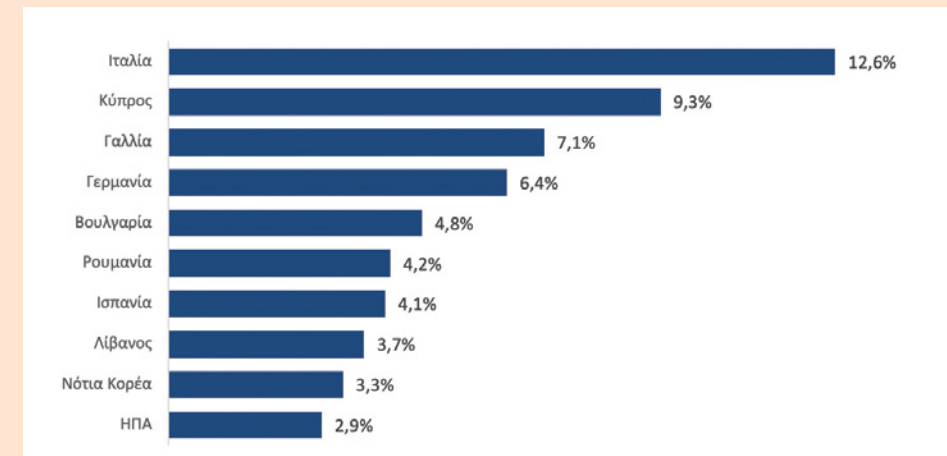
Διάγραμμα 2.25: Διάρθρωση εξαγωγών Περιφέρειας Αττικής ανά κατηγορία προϊόντων, 2021

Πηγή: Ινστιτούτο
Εξαγωγικών Ερευνών
και Σπουδών, ΣΕΒΕ

Τέλος, αναφορικά με τους κορυφαίους εξαγωγικούς προορισμούς της Περιφέρειας Αττικής, κύριος εμπορικός εταίρος αναδεικνύεται η Ιταλία, με 12,6% των εξαγωγών να προορίζονται στη χώρα, και ακολουθεί η Κύπρος με 9,3% (Διάγραμμα 2.26). Η Γαλλία και η Γερμανία βρίσκονται στην τρίτη και τέταρτη θέση με 7,1% και 6,4% των εξαγωγών της Περιφέρειας αντίστοιχα. Μπορεί επίσης να παρατηρηθεί ότι οι κύριοι εμπορικοί εταίροι αποτελούν χώρες εντός της ΕΕ και μόλις το 10% των εξαγωγών εντός των κορυφαίων προορισμών αφορά χώρες εκτός της ΕΕ.

Διάγραμμα 2.26: Οι 10 κορυφαίοι εξαγωγικοί προορισμοί στο σύνολο των εξαγωγών της Περιφέρειας Αττικής, 2021

Πηγή:
Ινστιτούτο Εξαγωγικών
Ερευνών και Σπουδών,
ΣΕΒΕ.

2.5. Συμπεράσματα

Η συμμετοχή της Περιφέρειας Αττικής στην εγχώρια οικονομία είναι εξαιρετικά σημαντική. Το 2021 η ΑΠΑ της ανήλθε στα €74,9 δισεκ. συνεισφέροντας το 41,3% του ΑΕΠ της Ελλάδας ενώ η απασχόληση σημείωσε υψηλό 11ετίας με πάνω από 1,8 εκατ. απασχολούμενους που αποτελούν το 38,5% του συνόλου. Θετική εικόνα παρουσιάζουν και οι εξαγωγές των αγαθών της Αττικής με την αξία τους να ξεπερνά τα €20,7 δισεκ. το 2021, σημειώνοντας υψηλό 9ετίας και συνεισφέροντας το 52,7% των συνολικών εξαγωγών της χώρας.

Αντίστοιχα σημαντική είναι η συμμετοχή της Αττικής και στον μεταποιητικό τομέα της χώρας. Το 2020 η ΑΠΑ της μεταποίησης στην περιφέρεια ανήλθε στα €5,8 δισεκ., συνεισφέροντας το 40,2% της ΑΠΑ της εγχώριας μεταποίησης. Αντίστοιχα, το μερίδιο της Αττικής στο σύνολο των απασχολούμενων του τομέα έφτασε στο 41,1%, έχοντας σταθεροποιηθεί κοντά στο 41% από το 2011. Περίπου 1 στις 3 επιχειρήσεις μεταποίησης εντοπίζεται στην Αττική, με το μέσο μέγεθός τους να είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με το σύνολο των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη χώρα, ενώ διαφορά διευρύνεται διαχρονικά. Επίσης, σημαντική είναι η συμβολή της Αττικής και ως προς τις

πάγιες επενδύσεις του τομέα, αφού οι επιχειρήσεις της συνέβαλαν, κατά μέσο όρο τη δεκαετία 2011-2020, το 52% του εγχώριου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου της μεταποίησης.

Σε κλαδικό επίπεδο, ο μεταποιητικός κλάδος με τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων και το υψηλότερο μερίδιο στην απασχόληση στην Αττική το 2020 ήταν τα τρόφιμα (17,5% και 25,1% αντίστοιχα), ακολουθούμενος από τα μεταλλικά προϊόντα. Σε σύγκριση με τη διάρθρωση στο σύνολο της χώρας παρατηρούνται διαφορές, αφού ο κλάδος μεταποίησης τροφίμων σημειώνει ακόμη υψηλότερα μερίδια στην επικράτεια, ενώ κλάδοι όπως η επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων έχουν μεγαλύτερη συγκέντρωση στην Αττική.

3.

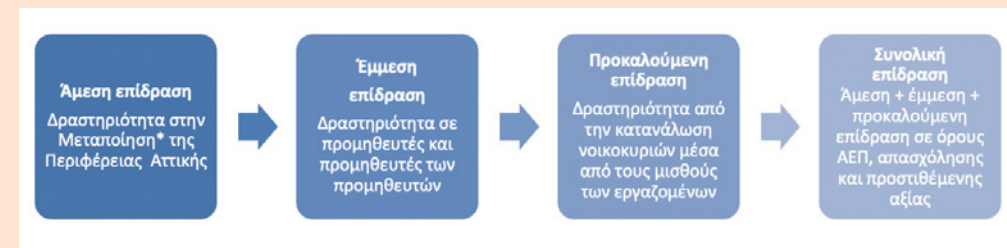
Η συμβολή της
μεταποίησης της
Αττικής στην
οικονομία

3.1. Εισαγωγή

Η οικονομική επίδραση μιας οικονομικής δραστηριότητας δεν περιορίζεται στην αξία παραγωγής, την προστιθέμενη αξία, τις θέσεις εργασίας, τα φορολογικά έσοδα και τις ασφαλιστικές εισφορές που δημιουργεί άμεσα αυτή η δραστηριότητα. Περιλαμβάνει, επιπλέον, τις έμμεσες επιδράσεις, οι οποίες δημιουργούνται από τις οικονομικές συναλλαγές με προμηθευτές, καθώς και τις προκαλούμενες επιδράσεις, οι οποίες αναφέρονται στην επίδραση που έχει στην οικονομία η δαπάνη των εισοδημάτων των εργαζομένων που δημιουργούνται άμεσα και έμμεσα από αυτή τη δραστηριότητα.

Στην περίπτωση της Μεταποίησης στην Αττική, η επίδραση στην οικονομία εξετάζεται λαμβάνοντας υπόψη την δραστηριότητα των επιχειρήσεων που έχουν την έδρα τους και λειτουργούν στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας Αττικής. Ουσιαστικά, η εκτίμηση της συνολικής συνεισφοράς απαντάει στο ερώτημα κατά πόσο θα ήταν χαμηλότερα τα οικονομικά μεγέθη της χώρας στην περίπτωση που δεν είχε αναπτυχθεί ο μεταποιητικός τομέας, συμπεριλαμβανομένης της δραστηριότητας των Ορυχείων-Λατομείων, που αναπτύσσεται στην Περιφέρεια της Αττικής (Διάγραμμα 3.1).

Διάγραμμα 3.1: Η οικονομική επίδραση της Μεταποίησης στην Περιφέρεια Αττικής

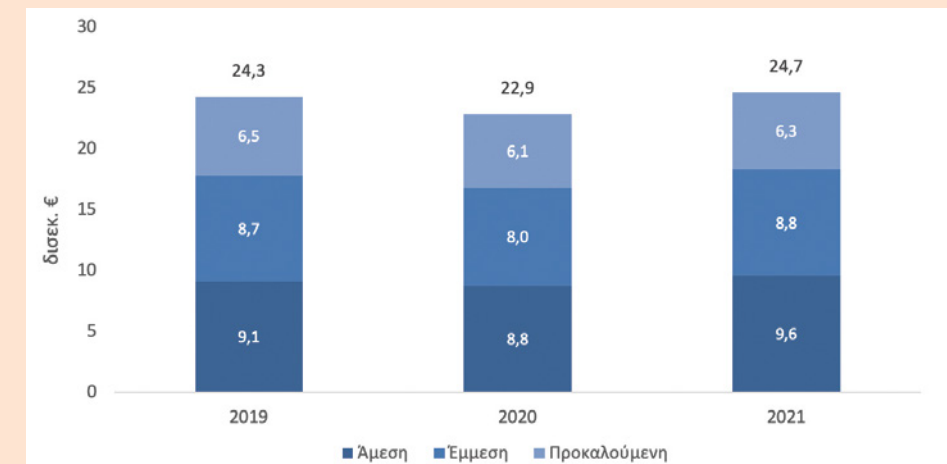
Στο πλαίσιο της εκτίμησης αυτής, αυτό αποτυπώνονται οι άμεσες και οι πολλαπλασιαστικές, δηλαδή οι έμμεσες και προκαλούμενες, επιδράσεις χρησιμοποιώντας το υπόδειγμα εισροών-εκροών, το οποίο λαμβάνει υπόψη τις αλληλεξαρτήσεις των κλάδων μιας οικονομίας.² Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών της ΕΛΣΤΑΤ σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο σχετικά με την αξία παραγωγής, την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και την απασχόληση.

2. Περισσότερες λεπτομέρειες για το υπόδειγμα στο τέλος του κεφαλαίου.

3.2. Συνεισφορά στην ελληνική οικονομία

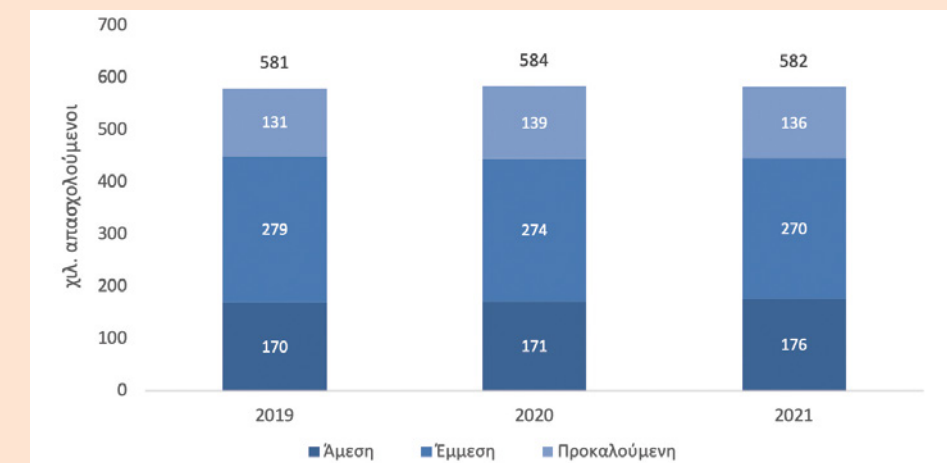
Σε όρους ΑΕΠ, η δραστηριότητα από τον τομέα της Μεταποίησης στην Αττική εκτιμάται ότι δημιούργησε περίπου €24 δισεκ. ετησίως κατά μέσο όρο την περίοδο 2019-2021, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 13,6% του ΑΕΠ της χώρας τη συγκεκριμένη περίοδο. Η άμεση επίδραση από την λειτουργία των επιχειρήσεων ανέρχεται σε περίπου €9,2 δισεκ. Η έμμεση επίδραση, δηλ. η επίδραση από τους προμηθευτές αγαθών και υπηρεσιών, εκτιμάται σε €8,5 δισεκ., ενώ σημαντικές είναι και οι προκαλούμενες επιδράσεις (€6,3 δισεκ. - Διάγραμμα 3.2). Επομένως, για κάθε ευρώ προστιθέμενης αξίας των εταιριών και των φορέων που δραστηριοποιούνται στην Μεταποίηση της Αττικής, δημιουργούνται άλλα 1,6 ευρώ ΑΕΠ στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας (συνολικός πολλαπλασιαστής ΑΕΠ 2,6).

Διάγραμμα 3.2: Η συνεισφορά της Μεταποίησης της Αττικής στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας, 2019-2021

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Διάγραμμα 3.3: Η συνεισφορά της Μεταποίησης της Αττικής στην απασχόληση της χώρας, 2019-2021

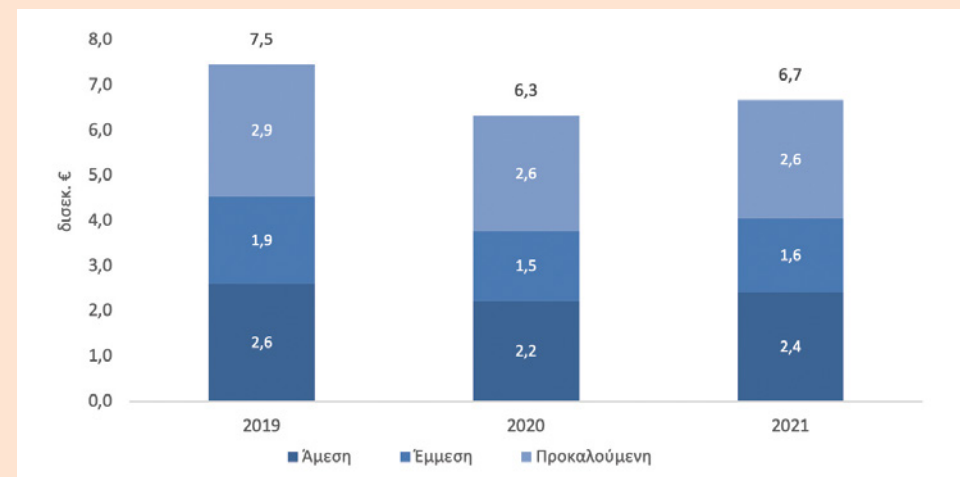

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Σε όρους απασχόλησης, η άμεση επίδραση εκτιμάται σε 176 χιλ. θέσεις εργασίας το 2021. Λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις, η συνολική συνεισφορά ανέρχεται σε 582 χιλ. θέσεις εργασίας (12,4% της συνολικής απασχόλησης). Από αυτές, οι 270 χιλ. θέσεις εργασίας σχετίζονται με τις επιχειρήσεις – προμηθευτές αγαθών και υπηρεσιών των μεταποιητικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Αττικής, ενώ σε 136 χιλ. ανέρχεται η επίδραση από τους μισθούς των εργαζομένων (Διάγραμμα 3.3). Η εκτίμηση αυτή υποδεικνύει ότι κάθε θέση εργασίας στη μεταποίηση της Περιφέρειας Αττικής υποστηρίζει άλλες 2,3 θέσεις απασχόλησης στο σύνολο της οικονομίας (συνολικός πολλαπλασιαστής απασχόλησης 3,3).

Επιπλέον, η δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην Αττική συνεισφέρουν στα δημόσια έσοδα και στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Το 2021, τα δημόσια έσοδα από φόρους και εισφορές που προκύπτουν άμεσα από τη δραστηριότητα μεταποίησης εκτιμώνται σε περίπου €2,4 δισεκ., ενώ με τις έμμεσες και προκαλούμενες επιδράσεις τα έσοδα ανέρχονται σε €6,7 δισεκ. (Διάγραμμα 3.4).

Διάγραμμα 3.4: Η συνεισφορά της Μεταποίησης της Αττικής στα δημόσια έσοδα της χώρας, 2019-2021

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

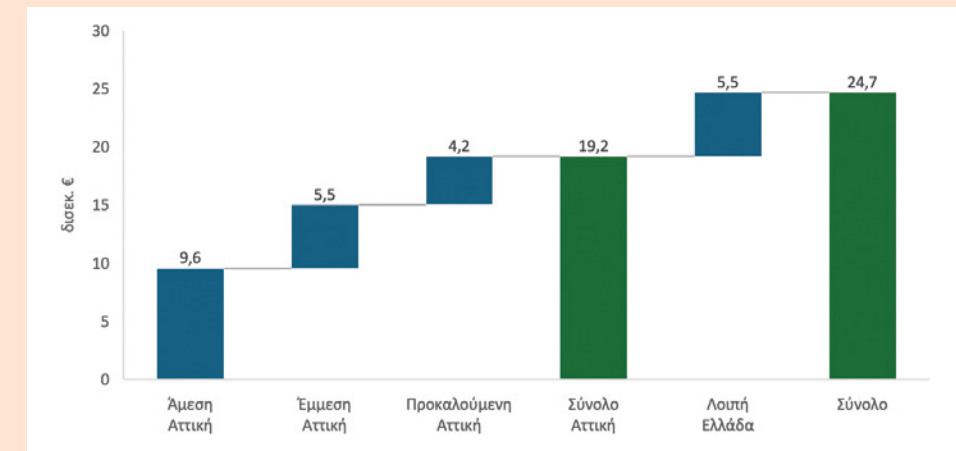
3.3. Συνεισφορά στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής

Μέρος της επίδρασης από την δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Αττικής αφορά μεγέθη οικονομικών μονάδων που λειτουργούν εκτός των διοικητικών ορίων της περιφέρειας. Η επίδραση στο ΑΕΠ της Αττικής από την λειτουργία των μεταποιητικών επιχειρήσεων της περιφέρειας εκτιμάται σε €19,2 δισεκ. το 2021, επίπεδο που αντιστοιχεί στο 22% του ΑΕΠ της Αττικής. Από την επίδραση αυτή, τα €4,2 δισεκ. αφορούν στις προκαλούμενες επιδράσεις, ενώ €5,5 δισεκ. σχετίζονται με έμμεσες επιδράσεις. Επιπλέον, από τα €24,7 δισεκ. της συνολικής επίδρασης από τη δραστηριότητα του ΣΒΑΠ, €5,5 δισεκ. αποτελούν την έμμεση και προκαλούμενη

επίδραση στην υπόλοιπη Ελλάδα (Διάγραμμα 3.5).

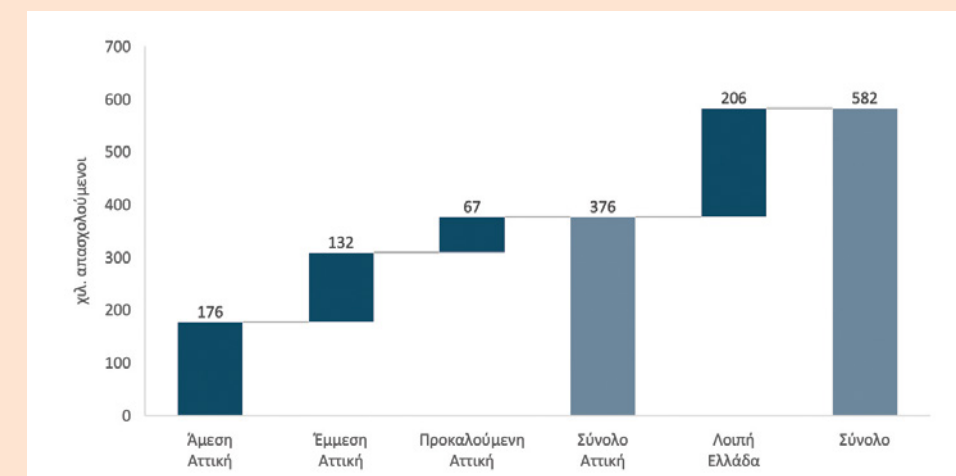
Σημαντική επίσης, είναι η επίδραση στην απασχόληση της Περιφέρειας Αττικής από την λειτουργία των μεταποιητικών επιχειρήσεων της περιφέρειας. Ειδικότερα, η επίδραση εκτιμάται σε 376 χιλ. άτομα, εκ των οποίων 67,2 χιλ. αφορούν στην προκαλούμενη επίδραση. Η ώθηση στην απασχόληση των επιχειρήσεων – προμηθευτών της Αττικής με πρώτες ύλες και άλλες εισροές εκτιμάται σε 132,5 χιλ. άτομα. Ως αποτέλεσμα η επίδραση από τη δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων αντιστοιχεί στο 20% της απασχόλησης της Περιφέρειας Αττικής. Επιπλέον, από τις 582 χιλ. της συνολικής επίδρασης από τη δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Αττικής στην αγορά εργασίας, περισσότερο από το 1/3 (206 χιλ.) αφορούν την έμμεση και προκαλούμενη επίδραση στην υπόλοιπη Ελλάδα (Διάγραμμα 3.6).

Διάγραμμα 3.5: Επίδραση από τη δραστηριότητα μεταποιητικών επιχειρήσεων Αττικής στο ΑΕΠ σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, 2021

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Διάγραμμα 3.6: Επίδραση από τη δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην απασχόληση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, 2021

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

3.4. Συμπεράσματα

Λαμβάνοντας υπόψη τις επιδράσεις με άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, η συνολική συμβολή, σε όρους ΑΕΠ, από τη δραστηριότητα και τις επενδύσεις που υλοποίησαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Αττικής, εκτιμάται σε €24 δισεκ. ετησίως κατά μέσο όρο την περίοδο 2019-2021 (ή 14% του ΑΕΠ της χώρας).

Σε όρους απασχόλησης, η συνολική συνεισφορά εκτιμάται σε 582 χιλ. θέσεις εργασίας το 2021 ή 12,4% της συνολικής απασχόλησης στην εγχώρια αγορά εργασίας. Αντίστοιχα, η συμβολή στα δημόσια έσοδα του κράτους από φόρους και εισφορές εκτιμάται σε €6,7 δισεκ. το 2021.

Σημαντικά είναι τα οφέλη από τη δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων για την Περιφέρεια Αττικής. Η λειτουργία τους συνέβαλλε τοπικά κατά €19,2 δισεκ. σε όρους ΑΕΠ το 2021, επίπεδο που αντιστοιχεί στο 22% του συνολικού ΑΕΠ της Αττικής. Η επίδραση στην αγορά εργασίας αντιστοιχεί στο 20% της συνολικής απασχόλησης στην Περιφέρεια Αττικής.

3.5.. Παράρτημα

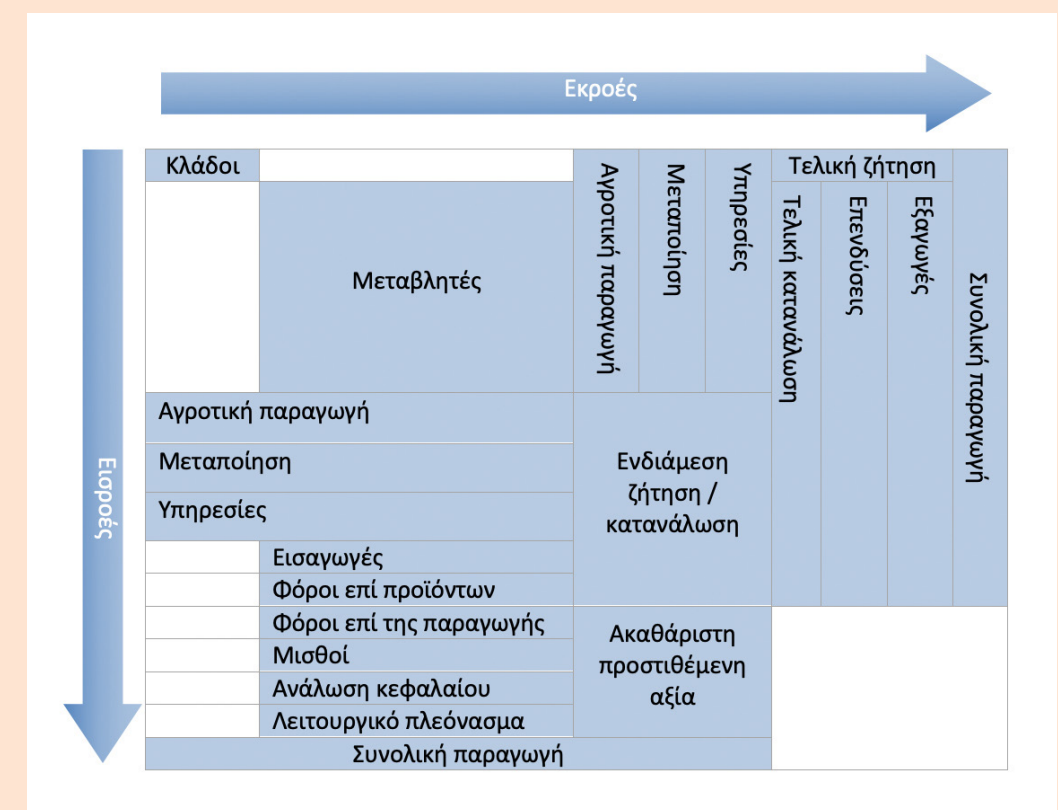
Ο υπολογισμός του οικονομικού αποτυπώματος βασίζεται στο υπόδειγμα εισροών-εκροών, μέθοδος που αναπτύχθηκε από τον οικονομολόγο Wassily Leontief, οποίος τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Οικονομικών Επιστημών για αυτή την εργασία το 1973. Η οικονομική ανάλυση με τη χρήση του υποδείγματος εισροών-εκροών βασίζεται στα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία κλαδικής διάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία αυτά κατηγοριοποιούνται σε 63 κλάδους (όπως κατασκευές, λιανικό εμπόριο, υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης κ.α.). Για κάθε κλάδο, δημοσιεύονται στοιχεία σχετικά με την ακαθάριστη αξία παραγωγής του προϊόντος και τις ποσότητες, σε όρους αξίας, των εισροών που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή αυτού του προϊόντος (όπως προϊόντα άλλων κλάδων, εργασία, κεφάλαιο και εισαγωγές). Επίσης, δημοσιεύονται στοιχεία για το ύψος των φόρων και ασφαλιστικών εισφορών που καταβλήθηκαν κατά την διαδικασία παραγωγής κάθε κλάδου, όπως και για τις τελικές χρήσεις του προϊόντος κάθε κλάδου (τελική κατανάλωση από ιδιωτικούς φορείς και από το δημόσιο, αποθέματα, σχηματισμός κεφαλαίου, εξαγωγές). Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται στους πίνακες εισροών-εκροών για την ελληνική οικονομία (Διάγραμμα 3.7).

Το υπόδειγμα εισροών-εκροών στηρίζεται σε συγκεκριμένες υποθέσεις, η βασικότερη από τις οποίες αφορά στην τεχνολογία παραγωγής, η οποία θεωρείται σταθερή. Θεωρείται δηλαδή ότι για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος ενός κλάδου απαιτούνται εισροές (προϊόντα-υπηρεσίες και εργασία) σε σταθερές αναλογίες, ανεξάρτητα από το ύψος της συνολικής παραγωγής του κλάδου. Επίσης, οι καταναλωτικές προτιμήσεις και

οι τιμές στην οικονομία δεν αλλάζουν ως αποτέλεσμα της μεταβολής που εξετάζεται (π.χ. η δραστηριοποίηση ή όχι ενός κλάδου της οικονομίας), ενώ δεν υπάρχουν περιορισμοί στις παραγωγικές δυνατότητες των κλάδων της οικονομίας. Στο πλαίσιο ενός τέτοιου υποδείγματος, η παραγωγή κάθε κλάδου καθορίζεται από τη ζήτηση για το προϊόν του. Με βάση τις συγκεκριμένες υποθέσεις υπολογίζονται για κάθε κλάδο η ποσότητα της απαιτούμενης εισροής, καθώς και άλλα μεγέθη (όπως οι μισθοί) ανά μονάδα αξίας τελικού προϊόντος του κλάδου. Με βάση τις απαιτήσεις κάθε κλάδου ανά μονάδα παραγωγής, μπορούν να προσδιοριστούν οι αντίστοιχες απαιτήσεις κάθε κλάδου που αφορούν στις εισροές από τους προμηθευτές του (έμμεση επίδραση). Με παρόμοιο τρόπο, προσδιορίζεται η επίδραση της δραστηριότητας κάθε κλάδου, λόγω των εισοδημάτων που δημιουργούνται για τους εργαζόμενους και την συνακόλουθη αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών τους.

Διάγραμμα 3.7: Δομή πίνακα εισροών-εκροών

4.

Προκλήσεις
και προοπτικές
ανάπτυξης της
μεταποίησης στην
Αττική

4.1. Εισαγωγή

Η ανάπτυξη βιομηχανικών δραστηριοτήτων επανέρχεται ως στρατηγικός στόχος για την οικονομία της ΕΕ και της Ελλάδας. Η Μεταποίηση και οι λοιπές βιομηχανικές δραστηριότητες καλούνται να αναλάβουν εκ νέου σημαντικό ρόλο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Στο νέο υπόδειγμα, η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας θα στηρίζεται στην παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας από δυναμικές, καινοτόμες και εξωστρεφείς επιχειρήσεις.

Η προώθηση προϊόντων σε διεθνείς αγορές διασφαλίζει και βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Ωστόσο, ο σχεδιασμός και η παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας απαιτεί έρευνα και καινοτομία, ψηφιακή αναβάθμιση, εξορθολογισμό ενεργειακού κόστους και εξειδικευμένο προσωπικό. Επιπρόσθετα, το μοντέλο λειτουργίας των επιχειρήσεων καθώς και οι προδιαγραφές των προϊόντων οφείλουν να εκσυγχρονιστούν και να προσαρμοστούν στις ανάγκες που δημιουργεί η πράσινη μετάβαση.

Η αναβάθμιση του μηχανολογικού εξοπλισμού των επιχειρήσεων με νέες τεχνολογίες, η βελτίωση της ανθεκτικότητας τόσο στις διαταραχές των εφοδιαστικών αλυσίδων όσο και έναντι των ακραίων καιρικών φαινομένων και γενικότερα η προσαρμοστικότητα των παραγωγικών μονάδων έναντι των επερχόμενων αλλαγών αποτελούν επιτακτική ανάγκη για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την βιώσιμη ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας. Η ανάπτυξη ισχυρών διασυνδέσεων και συνεργατικών σχέσεων μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας αλλά και η διαφοροποίηση των καναλιών τροφοδοσίας με πρώτες ύλες καθώς και των εμπορικών εταίρων εξασφαλίζει την προώθηση εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων σε διεθνείς αγορές. Ωστόσο, για την διασφάλιση μιας βιώσιμης και μακροχρόνιας ανάπτυξης του εγχώριου μεταποιητικού τομέα απαιτείται επαρκής και ευέλικτη χρηματοδότηση για τη στήριξη επενδύσεων που θα επιταχύνουν την πράσινη και ψηφιακή αναβάθμιση και θα θωρακίσουν τις εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις έναντι των νέων προκλήσεων, κατάλληλες ρυθμιστικές παρεμβάσεις από την Πολιτεία (μείωση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας της βιομηχανίας) καθώς και πρόσβαση σε ανθρώπινο δυναμικό με κατάλληλη εξειδίκευση και δεξιότητες (IOBE, 2023).

Η μεταποίηση στην Περιφέρεια Αττικής αποτελεί έναν τομέα της ελληνικής οικονομίας με περαιτέρω σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης μέσα από την εφαρμογή στοχευμένων δράσεων. Η θέση της Αττικής σε δείκτες ανταγωνιστικότητας, το μέγεθος της τοπικής οικονομίας, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της και οι επιρροές που ασκεί στις δραστηριότητες της υπόλοιπης χώρας την καθιστούν κινητήριο δύναμη και μοχλό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της περιφέρειας καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα διεθνές περιβάλλον αυξημένης αβεβαιότητας, και γεωπολιτικών διαταραχών, με

αναδιάταξη των εφοδιαστικών αλυσίδων, καθώς και να αντιμετωπίσουν σύγχρονες προκλήσεις όπως η πράσινη μετάβαση, ο ψηφιακός μετασχηματισμός, η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και η ανάγκη για χρηματοδότηση. Οι επιχειρήσεις της βιομηχανίας οφείλουν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα έγκαιρα και αποτελεσματικά διασφαλίζοντας την διεθνή ανταγωνιστικότητά τους. Παράλληλα, η πολιτεία καλείται να στηρίξει την τοπική βιομηχανία στην προσπάθεια προσαρμογής και μετάβασης της σε ένα νέο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης με μέτρα μείωσης του λειτουργικού κόστους, όπως η μείωση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας και η μείωση των εργοδοτικών εισφορών που είναι δυσανάλογα υψηλές.

Σε αυτό το πλαίσιο, το παρόν κεφάλαιο εξετάζει την ανταγωνιστικότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος για μεταποιητικές και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια Αττικής. Στη συνέχεια, αναλύονται οι βασικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις στην Αττική σχετικά με την πράσινη μετάβαση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Τέλος, παρουσιάζονται τα διαθέσιμα εργαλεία για τη χρηματοδότηση δράσεων που μπορούν να ενισχύσουν τις μεταποιητικές δραστηριότητες στην Αττική, στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις.

4.2. Ανταγωνιστικότητα της Περιφέρειας Αττικής

Η Περιφέρεια Αττικής διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα που καθιστούν τις τοπικές επιχειρήσεις ικανές να ανταπεξέλθουν στις νέες προκλήσεις, υλοποιώντας τις κατάλληλες επενδύσεις με σεβασμό στο περιβάλλον και στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης. Η ύπαρξη διοικητικών υπηρεσιών και άλλων οργανισμών, καθώς και η υψηλή συγκέντρωση πολυεθνικών επιχειρήσεων και ΜμΕ, διευκολύνουν την διεκπεραίωση νομικών και διοικητικών διαδικασιών, ενώ παράλληλα καθιστούν την Αττική κύριο κέντρο για την ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων μεταξύ των επιχειρήσεων.

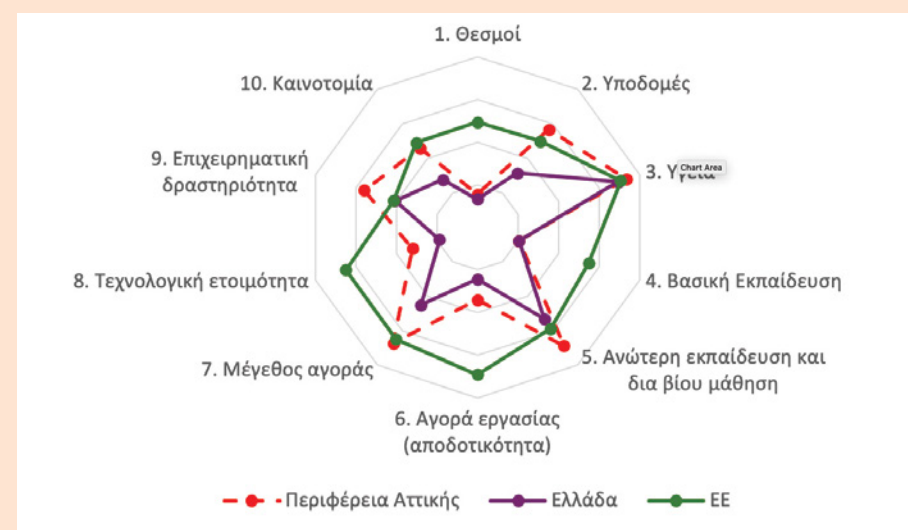
Επιπρόσθετα, ο σημαντικός αριθμός πανεπιστημιακών και τεχνολογικών ιδρυμάτων, καθώς και ερευνητικών κέντρων που εδρεύουν στην περιφέρεια συμβάλουν στη διάχυση γνώσεων, τεχνογνωσίας και κατά επέκταση στη δημιουργία συνεργασιών, ενώ προάγουν την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα. Το πληθυσμιακό μέγεθος της Αττικής επιτρέπει στις τοπικές επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σε μεγάλο φάσμα ανθρώπινου δυναμικού με διαφοροποίηση ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο και την επιστημονική και τεχνική κατάρτιση. Τέλος, η Αττική, με το λιμάνι και τις υπόλοιπες επιχειρηματικές εγκαταστάσεις στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά, αποτελεί ισχυρό διαμετακομιστικό σταθμό εμπορευμάτων και διεθνή συγκοινωνιακό κόμβο, ενώ ασκεί αναπτυξιακές επιρροές οι οποίες εκτείνονται σε εθνικό επίπεδο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η θέση της Αττικής ως προς τις επιδόσεις στον Δείκτη

Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας της ΕΕ³, σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας καθώς και με τον μέσο όρο της ΕΕ. Ο Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας της ΕΕ (RCI) μετρά τους κύριους παράγοντες ανταγωνιστικότητας για όλες τις περιφέρειες επιπέδου NUTS-2 σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο δείκτης αποτυπώνει την ικανότητα μιας περιοχής να προσφέρει ένα ελκυστικό επιχειρηματικό και εργασιακό περιβάλλον.

Εξετάζοντας τις επιδόσεις της περιφέρειας σε επιμέρους κατηγορίες δεικτών η περιφέρεια εντοπίζεται σε υψηλότερα επίπεδα έναντι του συνόλου της χώρας, ενώ σε ορισμένες κατηγορίες καταγράφονται υψηλότερες επιδόσεις ακόμα και σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ.

Διάγραμμα 4.1: Επιμέρους Δείκτες Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας, 2019-2021

Πηγή: EU Regional Competitiveness Index 2.0, επεξεργασία: IOBE

Αναλυτικά, ως προς τις επιδόσεις της Αττικής στους δείκτες που σχετίζονται με τους **θεσμούς**, φαίνεται η περιφέρεια να υπερτερεί έναντι του συνόλου της χώρας, με 15,4 έναντι 13,3 μονάδες αντίστοιχα (Διάγραμμα 4.1). Ο δείκτης των θεσμών αφορά στην ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών ως προς τη διαφάνεια και τη δικαιοσύνη, καθώς και ως προς την αμεροληψία για τη διεκπεραίωση ζητημάτων και τη διευκόλυνση στην έναρξη επιχειρηματικών εγχειρημάτων. Επιπλέον, η επάρκεια του θεσμικού και νομικού πλαισίου σε ζητήματα που αφορούν σε πνευματικά και ιδιοκτησιακά δικαιώματα, καθώς και η αποτελεσματικότητα αυτού στην επίλυση προβλημάτων που αφορούν στην επιχειρηματικότητα περιλαμβάνεται στην εν λόγω κατηγορία δεικτών.

3. Πηγή: [EU Regional Competitiveness Index 2.0](#)

Σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ (49,5 μονάδες) καταγράφεται σημαντική υστέρηση στην συγκεκριμένη κατηγορία δεικτών, εύρημα το οποίο αναδεικνύει τις αδυναμίες του εγχώριου κανονιστικού και ρυθμιστικού πλαισίου. Η πολυνομία, η πολυπλοκότητα, οι καθυστερήσεις στη λήψη διοικητικών και δικαστικών αποφάσεων και ενδεχομένως η επικάλυψη των ρυθμίσεων σε θέματα που αφορούν τη δικαιοσύνη, τη φορολογία, τις χρήσεις γης (χωροταξία) αποτελούν σημαντικά εμπόδια για την έναρξη και την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Υψηλότερες είναι οι επιδόσεις του δείκτη **υποδομών** στην περιφέρεια Αττικής (57,0 μονάδες) σε σχέση με το σύνολο της χώρας (31,6 μονάδες) αλλά και με τον μέσο όρο της ΕΕ (50,1 μονάδες). Ο συγκεκριμένος δείκτης αφορά όχι μόνο στην ύπαρξη υποδομών, όπως μεταφορικοί κόμβοι, σταθμοί, και οδικοί άξονες, αλλά και στην εγγύτητα και την εύκολη πρόσβαση του πληθυσμού σε αυτές. Οι υψηλές επιδόσεις της περιφέρειας σε αυτό τον δείκτη αντανακλούν τα πλεονεκτήματα της Αττικής, καθώς αυτή διαθέτει ολοκληρωμένο οδικό δίκτυο, σιδηροδρομικό δίκτυο, το μεγαλύτερο αεροδρόμιο και το μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας, καθιστώντας τη σημαντικό διαμετακομιστικό κέντρο. Στον αντίποδα, σημειώνεται η προβληματική συγκοινωνία σε πολλές περιοχές της Δυτικής Αττικής που δυσχεραίνει την απρόσκοπτη κίνηση των εργαζομένων και οφείλεται στην παραβατικότητα που κυριαρχεί στην περιοχή (π.χ. ΑΒΣ Ασπροπύργου).

Η περιφέρεια Αττικής φαίνεται να υπερτερεί έναντι του συνόλου της χώρας και στον δείκτη ανταγωνιστικότητας σε θέματα **υγείας** (73,5 έναντι 69,3 μονάδες αντίστοιχα). Ο συγκεκριμένος δείκτης αφορά στην ύπαρξη δομών υγείας, την εύκολη και άμεση πρόσβαση των κατοίκων σε αυτές, καθώς και στην ποιότητα ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιδόσεις της περιφέρειας είναι ελαφρώς υψηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ (70,9 μονάδες).

Αναφορικά με τους δείκτες **βασικής εκπαίδευσης**, οι επιδόσεις της Αττικής ταυτίζονται με το σύνολο της χώρας (20,5 μονάδες). Ο δείκτης βασικής εκπαίδευσης αφορά σε μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 15 ετών, ενώ σχετίζεται με θέματα κατανόησης και αφομοίωσης βασικών εννοιών στα μαθηματικά, στην ικανότητα ανάγνωσης, καθώς και στην κατανόηση επιστημονικών θεμάτων. Η ικανότητα του εκπαιδευτικού συστήματος ως προς την ανάπτυξη δεξιοτήτων και κατανόησης σε βασικά θέματα τεχνολογίας, μαθηματικών, και ανάγνωσης για τους αποφοίτους Γυμνασίου φαίνεται να είναι πολύ περιορισμένη σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ, καθώς ο σχετικός δείκτης βασικής εκπαίδευσης εντοπίζεται σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα από ότι κατά μέσο όρο στην ΕΕ (54,9 μονάδες).

Αντίθετα, σημαντικό πλεονέκτημα της Αττικής αποτελεί η **ανώτερη εκπαίδευση και η δια βίου μάθηση** (πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, κέντρα επιμόρφωσης και κατάρτισης κα.), καθώς ο σχετικός δείκτης ανταγωνιστικότητας σημειώνει υψηλότερες επιδόσεις σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας αλλά και το μέσο όρο της ΕΕ (69,0, έναντι 53,3

και 58,5 μονάδες αντίστοιχα). Ο σχετικός δείκτης αφορά στο ποσοστό του πληθυσμού με ανώτερη εκπαίδευση, στο ποσοστό του πληθυσμού που έχει συμμετάσχει σε προγράμματα δια βίου μάθησης, καθώς και στην πρόσβαση σε ανώτερα και τεχνολογικά ιδρύματα. Σημειώνεται ότι η ανωτατοποίηση της Τεχνικής παιδείας (ΤΕΙ σε ΑΕΙ) στέρησε την παραγωγή τεχνικού δυναμικού σε μεγάλο βαθμό.

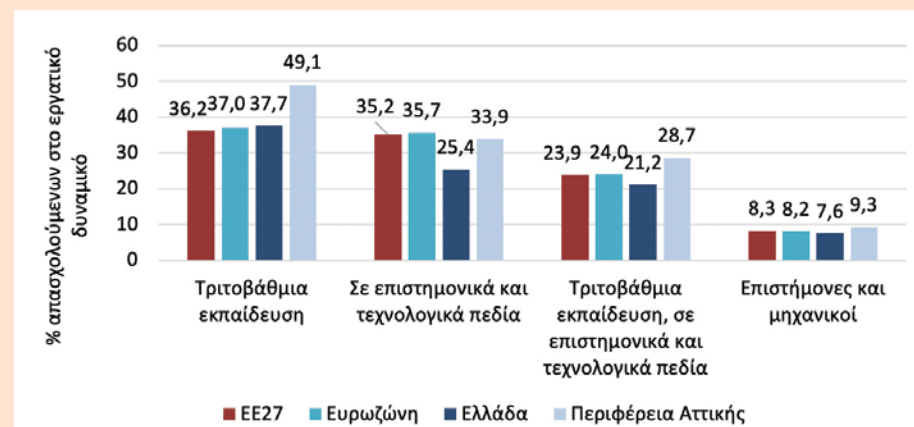
Το συγκριτικό πλεονέκτημα της Αττικής έναντι του συνόλου της χώρας στην ανώτερη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση αποτυπώνεται και στα στοιχεία της Eurostat. Αναλυτικά, οι απασχολούμενοι με τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Αττική ξεπερνούν το 49,1% των απασχολούμενων έναντι 37,7% στην Ελλάδα και 36,2% στην ΕΕ27.

Η Αττική φαίνεται να υπερτερεί έναντι του συνόλου της χώρας και ως προς τη δια βίου μάθηση, καθώς το ποσοστό του πληθυσμού που εντάσσεται σε προγράμματα δια βίου μάθησης ανέρχεται στο 6,2% στην περιφέρεια το 2022 έναντι 5% στο σύνολο της χώρας (Διάγραμμα 4.3). Διαχρονικά, τα προγράμματα δια βίου μάθησης στην Αττική αφορούν μεγαλύτερο μερίδιο πληθυσμού συγκριτικά με το σύνολο της χώρας, εύρημα το οποίο ενδεχομένως να αποτυπώνει την ανάγκη για περαιτέρω επιμόρφωση και κατάρτιση του πληθυσμού και στελέχωση με ανθρώπινο δυναμικό με περισσότερες δεξιότητες.

Διάγραμμα 4.2). Οι απασχολούμενοι σε επιστημονικά και τεχνολογικά πεδία στην Αττικής ανέρχονται σχεδόν στο 34% του συνόλου των απασχολούμενων της περιφέρειας, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα και στην ΕΕ27 διαμορφώνεται σε 25,4% και 35,2%, αντίστοιχα. Η Αττική σημειώνει τα υψηλότερα ποσοστά και στους απασχολούμενους με τριτοβάθμια εκπαίδευση σε επιστημονικά και τεχνολογικά πεδία (28,7%) έναντι 21,2% και 23,9%, σε Ελλάδα και ΕΕ27 αντίστοιχα, καθώς και σε επιστήμονες και μηχανικούς (9,3%), όταν στο σύνολο της χώρας και στην ΕΕ27 ο σχετικός δείκτης ανέρχεται σε 7,6% και 8,3%, αντίστοιχα. Συνεπώς, προκύπτει μια συγκέντρωση απασχολούμενων με υψηλή ειδίκευση (ανώτερη εκπαίδευση, σε τεχνολογικά και επιστημονικά πεδία) στην Αττική.

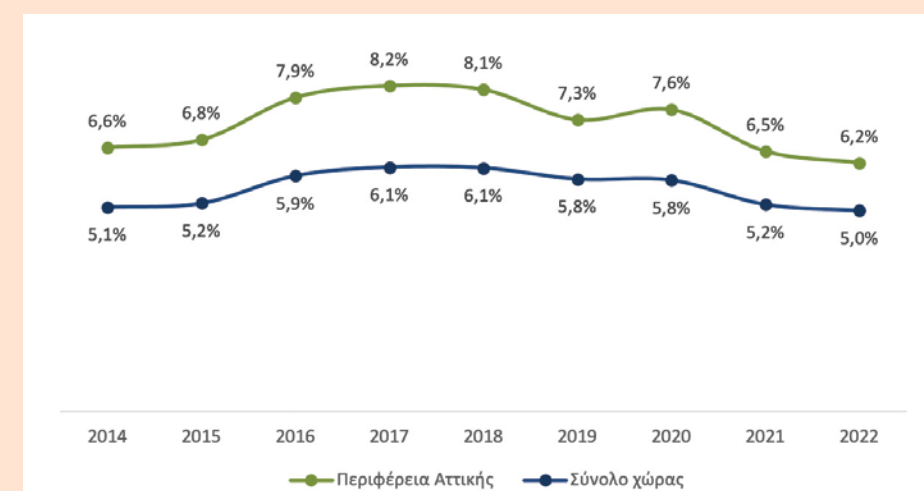
Η Αττική φαίνεται να υπερτερεί έναντι του συνόλου της χώρας και ως προς τη δια βίου μάθηση, καθώς το ποσοστό του πληθυσμού που εντάσσεται σε προγράμματα δια βίου μάθησης ανέρχεται στο 6,2% στην περιφέρεια το 2022 έναντι 5% στο σύνολο της χώρας (Διάγραμμα 4.3). Διαχρονικά, τα προγράμματα δια βίου μάθησης στην Αττική αφορούν μεγαλύτερο μερίδιο πληθυσμού συγκριτικά με το σύνολο της χώρας, εύρημα το οποίο ενδεχομένως να αποτυπώνει την ανάγκη για περαιτέρω επιμόρφωση και κατάρτιση του πληθυσμού και στελέχωση με ανθρώπινο δυναμικό με περισσότερες δεξιότητες.

Διάγραμμα 4.2: Απασχολούμενοι με τριτοβάθμια εκπαίδευση ή/και σε επιστημονικό πεδίο εργασίας, ποσοστό στο εργατικό δυναμικό

Πηγή: Eurostat

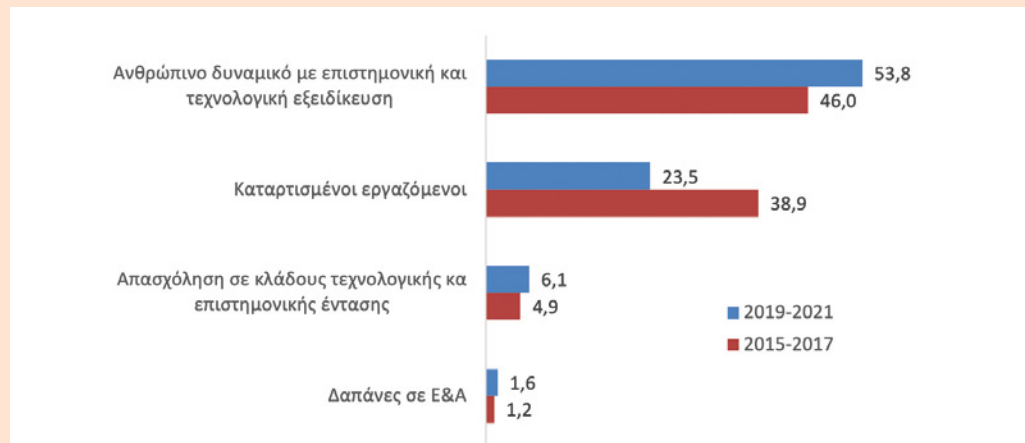
Διάγραμμα 4.3: Δια βίου μάθηση, ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.
Σημ: αφορά σε ηλικίες 20-64 ετών

Εξετάζοντας τις τάσεις σε δείκτες απασχόλησης και επιστημονικής εξειδίκευσης στην Αττική, καταγράφηκε βελτίωση στην απασχόληση σε κλάδους έντασης τεχνολογίας και επιστήμης, με τον σχετικό δείκτη από μέσο όρο 4,9 την τριετία 2015-2017 να ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 6,1 μονάδες την περίοδο 2019-2021 (Διάγραμμα 4.4). Ήπια βελτίωση σημειώνεται στον δείκτη Δαπανών Έρευνας & Ανάπτυξης, από 1,2 την περίοδο 2015-2017 σε 1,6 μονάδες την περίοδο 2019-2021. Αντίθετα, σημαντική υποχώρηση καταγράφηκε στον δείκτη ανταγωνιστικότητας αναφορικά με τους καταρτισμένους εργαζόμενους, καθώς από 38,9 μονάδες την περίοδο 2015-2017 διαμορφώθηκε σε 23,5 μονάδες την περίοδο 2019-2021, ενδεχομένως λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν σε δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

Διάγραμμα 4.4: Δείκτες ανταγωνιστικότητας: Απασχόληση & Επιστημονική εξειδίκευση στην Αττική

Πηγή: EU Regional Competitiveness Index

Ο δείκτης **αποδοτικότητας αγοράς εργασίας** εντοπίζεται σε υψηλότερα επίπεδα στην περιφέρεια σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας (34,0 έναντι 24,2 μονάδες), αλλά φαίνεται να υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ (69,1 μονάδες). Ο σχετικός δείκτης περιλαμβάνει δείκτες απασχόλησης, ανεργίας, καθώς και το ποσοστό των ανέργων που αναζητούν εργασία, ενώ λαμβάνει υπόψη του και τις διαφορές αναφορικά με το φύλο και την ηλικία. Συγκριτικά με την ΕΕ, φαίνεται ότι το εγχώριο κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την αγορά εργασίας (π.χ. οι υψηλές εργοδοτικές εισφορές), ενδεχομένως και το σύνθετο φορολογικό καθεστώς, αποτελούν εμπόδιο στην τόνωση της απασχόλησης, πλήττοντας την παραγωγικότητα, ενώ σε ένα βαθμό πιθανών να οδηγούν και στη «μαύρη» εργασία. Οι ίσες ευκαιρίες απασχόλησης, η αντιμετώπιση της ανεργίας με κατάλληλες πολιτικές στήριξης των θέσεων εργασίας στους νέους, τις γυναίκες και τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, καθώς και η ποιότητα των θέσεων εργασίας αποτελούν κριτήρια για την αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας. Ως προς το **μέγεθος αγοράς**, η Αττική σημειώνει υψηλότερες επιδόσεις, σε σχέση με το σύνολο της χώρας (67,4 έναντι 45,1 μονάδες) καθώς και σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ (65,1 μονάδες). Το πλήθος επιχειρήσεων, το παραγόμενο προϊόν, καθώς και η προστιθέμενη αξία των τοπικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της οικονομίας αποτελούν παραμέτρους του συγκεκριμένου δείκτη.

Οι επιδόσεις της Αττικής στον δείκτη ανταγωνιστικότητας που αφορά στην **τεχνολογική ετοιμότητα** εντοπίζονται σε υψηλότερα επίπεδα από το σύνολο της χώρας (32,1 έναντι 18,8 μονάδες), εύρημα το οποίο αναδεικνύει το πλεονέκτημα της περιοχής στο εγχώριο επιχειρηματικό περιβάλλον. Ο δείκτης μετράει την πρόσβαση σε δίκτυα τηλεπικοινωνιών, την πρόσβαση και τη χρήση διαδικτύου, την ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών, καθώς

και τις ψηφιακές δεξιότητες του πληθυσμού. Ωστόσο, συγκριτικά με το μέσο όρο της ΕΕ φαίνεται να καταγράφεται υστέρηση, καθώς ο σχετικός δείκτης εντοπίζεται σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα από το μέσο όρο της ΕΕ (65,1 μονάδες).

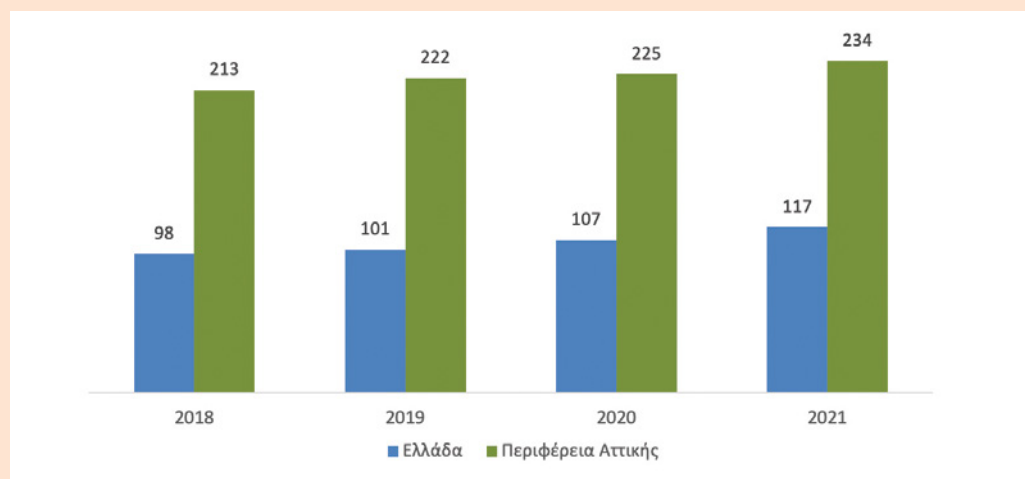
Η ανάπτυξη σύγχρονων δικτύων και υψηλής τεχνολογίας υποδομών από την πλευρά της πολιτείας, όπως ευρυζωνικά δίκτυα, δίκτυα 5G, καθώς και ο εκσυγχρονισμός των δημόσιων οργανισμών με συστήματα νέων τεχνολογιών για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών αποτελεί μονόδρομο για τη στήριξη και τη μακρόχρονη βιωσιμότητα της επιχειρηματικότητας. Ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων με ψηφιακές τεχνολογίες, και χρήση τεχνολογικών εφαρμογών αποτελούν σημαντικά εργαλεία για τον σχεδιασμό και την παραγωγή ποιοτικών και βελτιωμένων προϊόντων.

Πέραν του ψηφιακού μετασχηματισμού, τονίζεται η υστέρηση στον τομέα διαχείρισης απορριμμάτων (ιδιαίτερα στη Δυτική Αττική) και η έλλειψη εγκαταστάσεων τελικής διάθεσης καθώς και η δυνατότητα ενεργειακής αξιοποίησης υπολειμματικών ρευμάτων (εκτροπή από το ΧΥΤΑ και παραγωγή πράσινης ενέργειας).

Ως προς τις επιδόσεις της περιφέρειας σε δείκτες **επιχειρηματικής δραστηριότητας**, η περιφέρεια φαίνεται να έχει μικρό προβάδισμα συγκριτικά με το σύνολο τη χώρας (41,4 έναντι 40,6 μονάδες), καταγράφοντας υστέρηση σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ (55,9 μονάδες). Οι δείκτες επιχειρηματικής δραστηριότητας αφορούν την ικανότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος να στηρίξει επιχειρήσεις σχετικά με την ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων και υπηρεσιών, συνεργειών μεταξύ των επιχειρήσεων, καθώς και την εισαγωγή καινοτόμων πρακτικών κυρίως στις ΜμΕ. Οι υψηλές επιδόσεις της περιφέρειας στον εν λόγω δείκτη αντανακλούν και την υψηλή συγκέντρωση επιχειρήσεων, τόσο πολυεθνικών όσο και ΜμΕ, στην μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας.

Τέλος, αναφορικά με τους δείκτες ανταγωνιστικότητας σε θέματα **καινοτομίας**, οι επιδόσεις της περιφέρειας εντοπίζονται σχετικά κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ (46,1 έναντι 49,2 μονάδες), και σε υψηλότερα επίπεδα από το σύνολο της χώρας (27,7 μονάδες). Ο δείκτης αφορά στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς επίσης και στην εισαγωγή καινοτόμων πρακτικών τόσο στη λειτουργία της επιχείρησης όσο και στην παραγωγική αλυσίδα. Ωστόσο, η εισαγωγή καινοτομίας απαιτεί εξειδικευμένο επιστημονικά και τεχνικά πλήρως καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό, καθώς και επιστημονική έρευνα.

Διάγραμμα 4.5: Δαπάνες σε Ε&Α Επιχειρηματικού τομέα, σε €/κάτοικο

Πηγή: Eurostat

Η Αττική φαίνεται να υπερτερεί όσο αφορά σε δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης έναντι του συνόλου της χώρας την περίοδο 2018-2021. Ειδικότερα, οι δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη στην περιφέρεια ανήλθαν σε €234 ανά κάτοικο το 2021, από €225 το 2020 και €213 το 2018, όταν στο σύνολο της χώρας δεν ξεπερνούσαν τα €117 ανά κάτοικο το 2021, από €107 το 2020 και €98 το 2018 (Διάγραμμα 4.5). Η μέση άνοδος του σχετικού δείκτη, κατά 2,3% και 4,5% ετησίως για την Αττική και το σύνολο της χώρας αντίστοιχα την περίοδο 2018-2021, αποτυπώνει τη δυναμική των επιχειρήσεων και αναδεικνύει και την ανάγκη για επενδύσεις σε έρευνα.

4.3. Βιομηχανική πολιτική και δράσεις

Σημαντική επιρροή στην ανταγωνιστικότητα της μεταποίησης στην Αττική έχουν σχετικές πολιτικές και δράσεις που έχουν θεσπιστεί σε κοινοτικό, εγχώριο και περιφερειακό επίπεδο. Πολιτικές για την πράσινη μετάβαση, τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τον ανθρώπινο δυναμικό, αποτελούν ευκαιρίες για τη μετάβαση σε ένα βιώσιμο τρόπο ανάπτυξης, τόσο της εγχώριας μεταποίησης όσο και του συνόλου της οικονομίας. Δράσεις που στοχεύουν στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό του τομέα, την ενίσχυση της καινοτομίας που παράγει, καθώς και την ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, μπορούν να καταστήσουν τον τομέα αποτελεσματικότερο και πιο ανταγωνιστικό διεθνώς.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Στρατηγική αποσκοπεί στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και την ενίσχυση του ρόλου της ως κινητήρια δύναμη για βιώσιμη ανάπτυξη και απασχόληση στην Ευρώπη. Η βιομηχανική πολιτική έχει οριζόντιο χαρακτήρα και αποσκοπεί στη διασφάλιση ευνοϊκών γενικών συνθηκών για την βιομηχανική ανταγωνιστικότητα.

Πλαίσιο 4.1. Επικαιροποιημένη Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Στρατηγική

Η βιομηχανική πολιτική της ΕΕ έχει ως στόχους:

1. Επιτάχυνση της προσαρμογής της βιομηχανίας στις διαρθρωτικές μεταβολές
2. Δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, και ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων
3. Δημιουργία ενός περιβάλλοντος που να ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων
4. Βελτίωση του βιομηχανικού δυναμικού των πολιτικών στους τομείς της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης

Περιλαμβάνει μέτρα αναφορικά με:

1. Ενίσχυση της ανθεκτικότητας της ενιαίας αγοράς
2. Στήριξη της ανοικτής στρατηγικής αυτονομίας της Ευρώπης μέσω της αντιμετώπισης των εξαρτήσεων
3. Διαφοροποιημένες διεθνείς εταιρικές σχέσεις
4. Βιομηχανικές συμμαχίες, νέες επιχειρηματικές συμπράξεις και μοντέλα
5. Παρακολούθηση στρατηγικών εξαρτήσεων της ΕΕ
6. Υποστήριξη της επιχειρηματικής σκοπιμότητας της διττής μετάβασης

Πηγή:
COM(2021)
350 final

Σημαντική θέση στην επικαιροποιημένη βιομηχανική στρατηγική αποκτούν μέτρα που επιδιώκουν τη στρατηγική αυτονομία και την ανθεκτικότητα της ενιαίας αγοράς της ΕΕ, μέσα από την παρακολούθηση και αντιμετώπιση των στρατηγικών εξαρτήσεων από τρίτες χώρες, τη διαφοροποίηση των διεθνών εταιρικών σχέσεων και την ανάπτυξη νέων βιομηχανικών συμμαχιών, συμπράξεων και επιχειρηματικών υποδειγμάτων. Παραμένει κεντρική η θέση της διττής μετάβασης προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία υψηλών ψηφιακών τεχνολογιών. Η στρατηγική διαπερνά μια σειρά άλλων πολιτικών της ΕΕ όπως αυτές που αφορούν το εμπόριο, την εσωτερική αγορά, την έρευνα και καινοτομία, την απασχόληση, την προστασία του περιβάλλοντος, την άμυνα και τη δημόσια υγεία (Πλαίσιο 4.1). Παρουσιάζονται στη συνέχεια σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια βασικές πολιτικές που αφορούν την πράσινη μετάβαση, την κυκλική οικονομία, τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τον ανθρώπινο δυναμικό, εστιάζοντας στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η μεταποίηση στην Αττική στους αντίστοιχους τομείς.

4.3.1. Πράσινη μετάβαση – Κυκλική οικονομία

Η κλιματική αλλαγή και οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που αυτή επιφέρει έχουν καταστήσει την πράσινη μετάβαση στρατηγική προτεραιότητα σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Στο πλαίσιο της επιτάχυνσης της πράσινης μετάβασης, η πολιτεία καλείται να προσδιορίζει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική, να σχεδιάσει δράσεις, και να υλοποιήσει μεταρρυθμίσεις που θα συμβάλλουν άμεσα και αποτελεσματικά

στην επίτευξη των κλιματικών στόχων, διασφαλίζοντας την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων μεταποιητικών προϊόντων λαμβάνοντας μεταξύ άλλων μέτρα μείωσης του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας για τις βιομηχανίες.

Βιομηχανικό Σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας

Η Ευρώπη εξέδωσε το 2023 το Βιομηχανικό Σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας⁴ το οποίο τονίζει την ανάγκη για τον άμεσο μετασχηματισμό των βιομηχανιών των Κρατών Μελών, ώστε να αδράξουν τις ευκαιρίες που θα προκύψουν, με στόχο τη βιομηχανική υπεροχή της ΕΕ στον ταχέως αναπτυσσόμενο τομέα των τεχνολογιών μηδενικών καθαρών εκπομπών (Πλαίσιο 4.2) με εύλογο κόστος. Ειδικότερα, το βιομηχανικό σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας έχει ως στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας μηδενικών καθαρών εκπομπών και την επιτάχυνση της μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα. Η δημιουργία ενός πιο υποστηρικτικού περιβάλλοντος για την επέκταση της παραγωγικής δυναμικής σε τεχνολογίες και προϊόντα μηδενικών καθαρών εκπομπών που απαιτούνται για την επίτευξη των φιλόδοξων στόχων της Ευρώπης για το κλίμα αποτελούν προτεραιότητα του σχεδίου εφόσον βέβαια δεν καταστρατηγείται το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Η αποτελεσματική του υλοποίηση, με τις κατάλληλες παρεμβάσεις και θεσμικές αλλαγές σε εθνικό επίπεδο, όπου απαιτείται, θα συμβάλει στην οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα και κατ' επέκτασιν τη βιώσιμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων οι επιχειρήσεις της βιομηχανίας οφείλουν να υιοθετήσουν βέλτιστες πρακτικές σε θέματα ενεργειακής αναβάθμισης, κυκλικής οικονομίας στην οποία συμπεριλαμβάνεται η διαχείριση των αποβλήτων ρευμάτων με τήρηση της ιεραρχίας διαχείρισης, χρήσης καθαρών πηγών ενέργειας με ανταγωνιστικό κόστος και θωράκισης έναντι των ακραίων καιρικών φαινομένων. Η υλοποίηση επενδύσεων για την περιβαλλοντική αναβάθμιση της λειτουργίας τους, με την υιοθέτηση σύγχρονων «καθαρών» τεχνολογιών με ανταγωνιστικό κόστος σε συνδυασμό με το κατάλληλο ρυθμιστικό πλαίσιο, τόσο για την ενεργειακή εξοικονόμηση όσο και για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας τους έναντι των κλιματολογικών αλλαγών, αποτελεί επιτακτική ανάγκη.

4. COM(2023) 62 final

Πλαίσιο 4.2: Βιομηχανικό Σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας

Το Βιομηχανικό Σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας αναδεικνύει την ανάγκη βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ στις βιομηχανίες πράσινης μετάβασης, ενώ συμβάλει στον ηγετικό ρόλο της ΕΕ στη νέα εποχή μηδενικών εκπομπών, καθώς και στην επίτευξη των κλιματικών στόχων.

Το Σχέδιο αποτελείται από 4 άξονες:

- 1. Προβλέψιμο και απλουστευμένο ρυθμιστικό περιβάλλον:**
Εισαγωγή και τροποποίηση εξειδικευμένων κανονισμών και ευέλικτων ρυθμίσεων για κρίσιμα ζητήματα της βιομηχανίας, όπως η Πράξη για τη Βιομηχανία Μηδενικών Καθαρών Εκπομπών (Net-Zero Industry Act), η Πράξη για τις Κρίσιμες Πρώτες Ύλες, η μεταρρύθμιση του σχεδιασμού της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και άλλες, με στόχο τη διασφάλιση των απαιτούμενων πρώτων υλών και του χαμηλού κόστους των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- 2. Ταχύτερη πρόσβαση σε επαρκή χρηματοδότηση:**
Στόχος του σχεδίου είναι η διασφάλιση ισότιμων όρων ανταγωνισμού εντός της ενιαίας αγοράς, διευκολύνοντας τη χρηματοδότηση, μέσω του REPowerEU, InvestEU και του Ταμείου Καινοτομίας.
- 3. Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμική και ενίσχυση των δεξιοτήτων:**
Στόχος του άξονα του σχεδίου αποτελεί η βελτίωση και η αναβάθμιση των δεξιοτήτων των απασχολούμενων καθώς και των ειδικευμένων εργαζομένων που απαιτούνται για την υλοποίηση της πράσινης μετάβασης. Η δημιουργία ακαδημιών της βιομηχανίας μηδενικών καθαρών εκπομπών, καθώς και η διευκόλυνση της πρόσβασης υπηκόων τρίτων χωρών στις αγορές εργασίας της ΕΕ σε τομείς προτεραιότητας αποτελούν μηχανισμούς για την επίτευξη των στόχων του άξονα.
- 4. Ανθεκτικές εφοδιαστικές αλυσίδες:**
Ο τελευταίος άξονας στοχεύει στην τόνωση της παγκόσμιας συνεργασία και ανάπτυξη δικτύου συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών της ΕΕ, σύμφωνα με τις αρχές του θεμιτού ανταγωνισμού και του ανοικτού εμπορίου, με βάση τις δεσμεύσεις με τους εταίρους της ΕΕ και το έργο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ).

Κύριες Δράσεις με στόχο, τη διασφάλιση:

- Παγκοσμίως ανταγωνιστικής και ανθεκτικής βιομηχανίας
- Καθαρότερης ενέργειας και καθαρής τεχνολογικής καινοτομίας
- Προϊόντων με μεγαλύτερη διάρκεια ζωής που μπορούν να ανακυκλώνονται και να επαναχρησιμοποιούνται κατά το δυνατόν
- Θέσεων εργασίας ανθεκτικών στις μελλοντικές εξελίξεις και κατάρτισης σε δεξιότητες για τη μετάβαση

Οι επιχειρήσεις καλούνται να υλοποιήσουν επενδύσεις οι οποίες θα συμβάλουν στη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, θα ενισχύσουν την παραγωγικότητα και θα βελτιώσουν την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων, ενδεικτικά όπως:

- Αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των μηχανημάτων και του εξοπλισμού, για τον περιορισμό αερίων ρύπων και την εξοικονόμηση ενέργειας
- Χρήση ηλεκτρικών μεταφορικών μέσων
- Ενεργειακή αναβάθμιση των υποδομών και των κτιριακών εγκαταστάσεών τους, με στόχο τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα
 - ⦿ Εγκαταστάσεις προσαρμοσμένες στις νέες κλιματικές συνθήκες
 - ⦿ Θωράκιση των παραγωγικών μονάδων έναντι των ακραίων καιρικών φαινομένων
- Αναδιάταξη εφοδιαστικών αλυσίδων, και επανεξέταση προορισμών προώθησης τοπικών μεταποιητικών προϊόντων
 - ⦿ Επαναχάραξη νέων εμπορικών ροών και μεταφορών με σκοπό τη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος

Από την πλευρά της, η πολιτεία οφείλει να ενημερώσει τις επιχειρήσεις, και κυρίως τις ΜμΕ για την ανάγκη του πράσινου μετασχηματισμού, και της υλοποίησης πράσινων επενδύσεων, αλλά και να σχεδιάσει δράσεις που αποβλέπουν στις αρχές της κυκλικής οικονομίας και να παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης. Επίσης, η Πολιτεία καλείται να λάβει μέτρα μείωσης του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας της ελληνικής βιομηχανίας, η οποία πληρώνει έως τρεις φορές υψηλότερο κόστος σε σύγκριση με εντός ΕΕ ανταγωνιστές της. Η ενημέρωση και η ανάδειξη του ζητήματος της κλιματικής αλλαγής και κατ' επέκταση η ανάγκη για νέες επενδύσεις ανθεκτικότητας, καθώς και δράσεις για την ενεργειακή εξοικονόμηση αποτελούν προτεραιότητες για μια επιτυχή πράσινη μετάβαση.

Υποδομές

Εστιάζοντας στις ανάγκες της Περιφέρειας Αττικής, η διάσπαρτη δόμηση βιομηχανικών μονάδων στην περιφέρεια, αλλά και στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ανεπαρκείς υποδομές αποτελούν βασικό εμπόδιο για την υλοποίηση επενδύσεων από τις τοπικές επιχειρήσεις. Ο έγκαιρος κατάλληλος και ενιαίος σχεδιασμός βιομηχανικών ζωνών για την οριοθέτηση και την εξυγίανση των διάσπαρτων άτυπων βιομηχανικών συγκεντρώσεων (ΑΒΣ) της περιφέρειας επιτρέπει την ανάπτυξη δικτύων κυκλικότητας και ανακύκλωσης ενώ παράλληλα συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος.

Επομένως, για την εξάλειψη των αδυναμιών σε υποδομές και εγκαταστάσεις στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής, απαιτούνται δράσεις ενδεικτικά όπως:

- Αποτελεσματικός χωροταξικός σχεδιασμός και ανάπτυξη επιχειρηματικών και επιστημονικών πάρκων σε περιοχές όπου παρατηρείται διάσπαρτη δόμηση
 - ⦿ Σχεδιασμός οδικών αξόνων, δικτύου ηλεκτροφωτισμού, ύδρευσης
 - ⦿ Ολοκληρωμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων με έμφαση στην τελική διάθεση, με σεβασμό στην ιεραρχία διαχείρισης και εκτροπή από την ταφή
 - ⦿ Συστήματα ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης αποβλήτων και ειδικών ρευμάτων με βάσει τις αρχές της κυκλικής οικονομίας
- Περιβαλλοντική αναβάθμιση βιομηχανικών πάρκων
 - ⦿ Επαρκής και κατάλληλος σχεδιασμός δικτύων, υποδομών και εγκαταστάσεων, τηρώντας τις αρχές της κυκλικότητας
 - ⦿ Κατάλληλες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων, με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και την ενεργειακή αξιοποίηση των υπολειμματικών ρευμάτων
- Αναβάθμιση βιομηχανικών ζωνών
 - ⦿ Ανάπτυξη οδικών δικτύων εντός ζωνών
 - ⦿ Ανάπτυξη δημοσίων και ασφαλών μεταφορών
 - ⦿ Επαρκές δίκτυο ηλεκτροφωτισμού και ύδρευσης
 - ⦿ Σχεδιασμός σύγχρονου δικτύου τηλεπικοινωνιών
 - ⦿ Αναβάθμιση της ασφάλειας και μέτρα μείωσης της παραβατικότητας

Τέλος, η Περιφέρεια Αττικής πρέπει να αναλάβει δράσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες της, που θα έχουν ως στόχο την επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης, ενδεικτικά όπως:

- Σχεδιασμός και ανάπτυξη από τους Διαχειριστές υποσταθμών και σύγχρονων δικτύων μεταφοράς (ΑΔΜΗΕ) και διανομής ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) για μείωση ενεργειακών απωλειών και αύξηση διείσδυσης της παραγόμενης ενέργειας από ΑΠΕ
- Κατασκευή υποδομών για ηλεκτροκίνηση
- Επιτάχυνση εγκατάστασης συστημάτων ΑΠΕ και ενεργειακής αξιοποίησης υπολειμματικών ρευμάτων

Ρυθμιστικό πλαίσιο

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι βασικές προκλήσεις της εγχώριας βιομηχανίας και να υλοποιηθούν οι στρατηγικοί στόχοι, απαιτούνται επιπλέον μεταρρυθμίσεις. Για την εξάλειψη και τον περιορισμό χρονοβόρων και πολύπλοκων διαδικασιών αδειοδότησης, απαιτούνται μέτρα για τον εξορθολογισμό και την απλοποίηση των διαδικασιών, και την αντιμετώπιση των ασαφειών στην εφαρμογή της νομοθεσίας.

Ειδικότερα, απαιτούνται ο σχεδιασμός και η υιοθέτηση ενός ενιαίου και σταθερού κανονιστικού πλαισίου αναφορικά με τον χωροταξικό σχεδιασμό (χρήσεις γης, οικιστικές ζώνες, κ.ά.), η βελτίωση του υφιστάμενου πλαισίου, καθώς και ρυθμίσεις διευκόλυνσης για την ανάπτυξη έργων και υποδομών που υποστηρίζουν την πράσινη μετάβαση για τις τοπικές επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας στην υλοποίηση επενδύσεων παραμένει η περιβαλλοντική αδειοδότηση. Τέλος, η ανάπτυξη υποδομών ΑΠΕ και η παροχή κινήτρων για επενδύσεις προσαρμογής και ανθεκτικότητας έναντι ακραίων καιρικών φαινομένων θα μπορούσε να συμβάλει στον μετασχηματισμό των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση στην επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης.

Ακολούθως, και προς αυτή την κατεύθυνση στοχεύουν ενδεικτικά δράσεις όπως:

- Αποτελεσματικό και σύγχρονο ρυθμιστικό πλαίσιο για την επιτάχυνση επενδύσεων
- Διευκόλυνση των περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων
- Βελτίωση της λειτουργίας των αγορών ενέργειας και των σχετικών ρυθμιστικών πλαισίων, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους υψηλής διείσδυσης των ΑΠΕ και αποθήκευσης ενέργειας
- Ρυθμίσεις (εκπτώσεις και αντιστάθμιση) για τη μείωση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας από τις βιομηχανίες, οι οποίες πληρώνουν έως τρεις φορές περισσότερο σε σύγκριση τους ανταγωνιστές σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία, Γερμανία)

Διαχείριση αποβλήτων - Ανακύκλωση

Εξετάζοντας τις ανάγκες της Αττικής, η αποτελεσματική διαχείριση αποβλήτων, καθώς και ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη υποδομών για την επαναχρησιμοποίηση, την ανάκτηση και την ανακύκλωση υλικών, ιδιαίτερα από ειδικά ρεύματα, μπορούν να ενισχύσουν και να διευκολύνουν την πράσινη μετάβαση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της περιφέρειας αλλά και να αποτελέσουν πηγή κρίσιμων Α' υλών (Critical Raw Materials). Η υλοποίηση επενδύσεων με σύγχρονες εγκαταστάσεις συγκομιδής και συλλογής, με μονάδες επεξεργασίας αποβλήτων καθώς και ο αποτελεσματικός σχεδιασμός δικτύων μεταφοράς αποτελούν προϋπόθεση για την αποτελεσματική διαχείριση των αποβλήτων,

στερεών και υγρών.

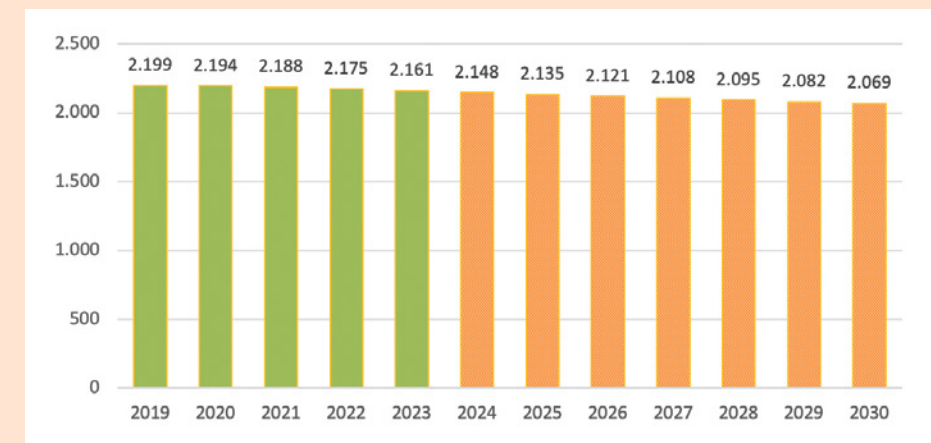
Η συλλογή και η μεταφορά των αποβλήτων της περιφέρειας Αττικής γίνεται από τις υπηρεσίες καθαριότητας των δήμων, οι οποίοι εξασφαλίζουν την αποκομιδή και τη μεταφορά των αποβλήτων.

Οι υφιστάμενες υποδομές διαχείρισης Αστικών Στερεών Αποβλήτων της περιφέρειας Αττικής διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Σταθμοί Μεταφόρτωσης Αποβλήτων (ΣΜΑ)
- Κέντρα Διαλογής και Ανάκτησης Υλικών (ΚΔΑΥ)
- Μονάδες Επεξεργασίας Βιοαποβλήτων (ΜΕΒΑ)
- Ολοκληρωμένη Εγκατάσταση Διαχείρισης Αποβλήτων (ΟΕΔΑ) της Δυτικής Αττικής
- ΧΥΤ στην ΟΕΔΑ Βορειοανατολικής Αττικής (Γραμματικό) και στα Κύθηρα

Τα παραγόμενα αστικά στερεά απόβλητα της Αττικής εκτιμάται ότι ανήλθαν σε 2,16 εκατ. τόνους το 2023, σημειώνοντας σταδιακή μείωση από το 2019, όπου άγγιξαν σχεδόν τα 2,20 εκατ. τόνους (Διάγραμμα 4.6). Σύμφωνα με το ΠΕΣΔΑ, προβλέπεται περαιτέρω υποχώρηση των παραγόμενων αποβλήτων (ΑΣΑ), με τις ποσότητες να διαμορφώνονται σε 2,13 εκατ. τόνους το 2025 και 2,07 εκατ. τόνους το 2030, κατά 3,1% μειωμένες σε σχέση με το 2025.

Διάγραμμα 4.6: Παραγόμενα Αστικά Στερεά Απόβλητα (ΑΣΑ) Περιφέρειας Αττικής, σε χιλ. τόνους, 2019-2030

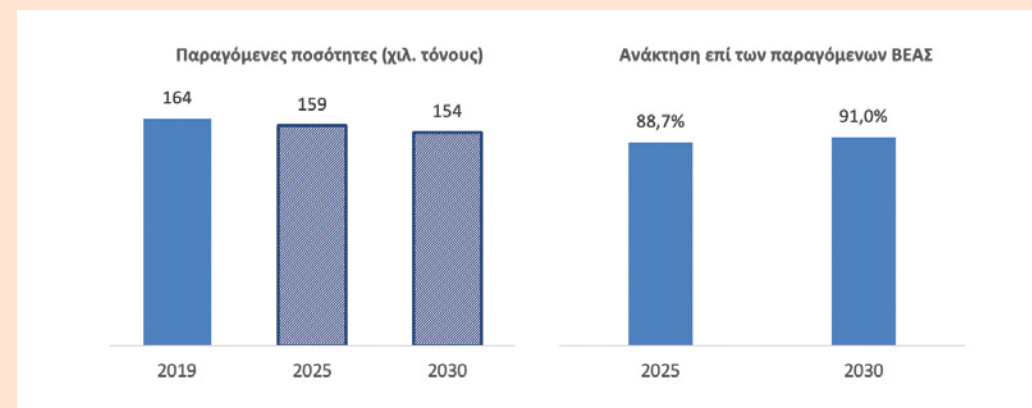

Πηγή: ΠΕΣΔΑ, 2022.
Σημ: Εκτιμώμενες παραγόμενες ποσότητες για τα έτη από 2024 έως 2030.

Από τις παραγόμενες ποσότητες Αστικών Στερεών Αποβλήτων (ΑΣΑ) της Αττικής, σχεδόν το 7,5% (ή 164 χιλ. τόνοι) το 2019 αφορούσαν σε Βιομηχανικά και Εμπορικά Απόβλητα Συσκευασίας (ΒΕΑΣ - Διάγραμμα 4.7). Η παραγόμενη ποσότητά τους αναμένεται να μειωθεί σε σχεδόν 160 χιλ. τόνους το 2025 και 154 χιλ. τόνους και 2030, ενώ η ανάκτηση τους εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε 88,7% το 2025. Το 2030 αναμένεται αύξηση του ποσοστού ανάκτησης σε 91%.

Όσο αφορά στη σύσταση των βιομηχανικών και εμπορικών αποβλήτων συσκευασιών το 2019, το 62,1% τους αφορά σε συσκευασίες χαρτιού/χαρτονιού και 12,2% σε σιδηρούχα μέταλλα (Διάγραμμα 4.8). Το πλαστικό και το ξύλο αποτελούν το 11,2% και 8,4%, αντίστοιχα, ενώ ακολουθούν το γυαλί, με 3,3% και το αλουμίνιο με 2,9%.

Διάγραμμα 4.7: Εκτιμώμενες ποσότητες ΒΕΑΣ στην Περιφέρεια Αττικής για τα έτη 2019, 2025, 2030

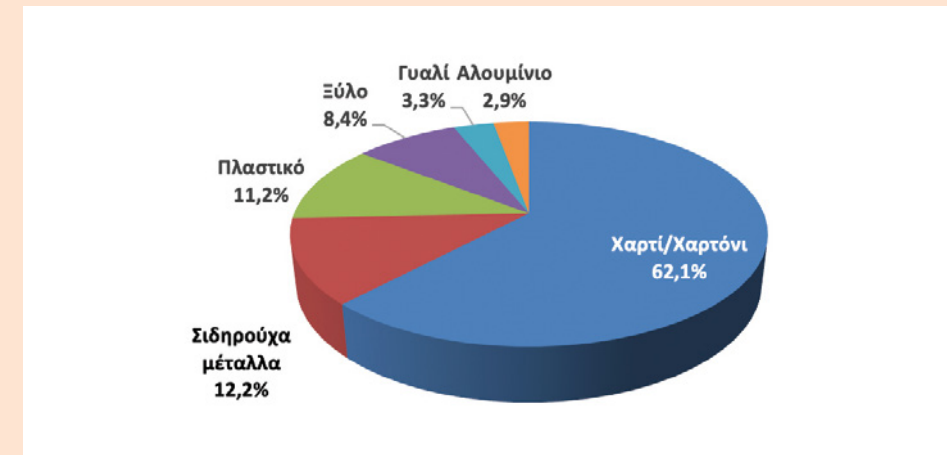

Πηγή: ΠΕΣΔΑ, 2022.
Σημ: Εκτιμώμενες παραγόμενες ποσότητες για τα έτη 2025, 2030.

Ιδιαίτερη σημασία για την ορθολογική διαχείριση των απορριμμάτων ως προς την ανάκτηση, την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίηση υλικών έχει η προσέγγιση “Διαλογή στην Πηγή” η οποία καθορίζεται ως απαραίτητη νομική υποχρέωση των κρατών μελών, τουλάχιστον για το γυαλί, το χαρτί, το πλαστικό και το μέταλλο⁵. Η οργάνωση και εφαρμογή της διαλογής στην πηγή αποτελεί θεσμική υποχρέωση των Δήμων στο πλαίσιο υλοποίησης της στρατηγικής και των πολιτικών του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων και του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων.

5. Οδηγία 2008/98/ΕΚ

Διάγραμμα 4.8: Κατανομή παραγόμενης ποσότητας Βιομηχανικών και Εμπορικών Αποβλήτων Συσκευασίας στην περιφέρεια Αττικής ανά υλικό, 2019

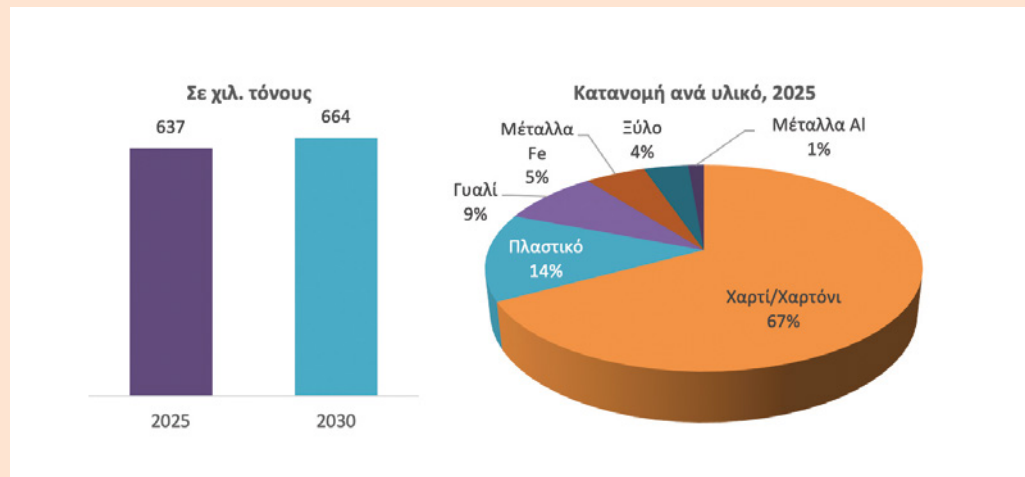

Πηγή: ΠΕΣΔΑ, 2022

Η “Διαλογή στην Πηγή” είναι ο διαχωρισμός διακριτών κατηγοριών απορριμμάτων στο σημείο της παραγωγής τους με σκοπό την ξεχωριστή συλλογή και ανακύκλωσή τους. Στο δίκτυο του μπλε κάδου συλλέγονται από τους Δήμους στην πηγή τα απόβλητα συσκευασίας (από χαρτί-χαρτόνι, πλαστικό, γυαλί, αλουμίνιο και λευκοσίδηρο), τα οποία στη συνέχεια μεταφέρονται στα Κέντρα Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ) όπου διαχωρίζονται και προωθούνται για ανακύκλωση. Επιπρόσθετα, το δίκτυο γωνιών ανακύκλωσης αφορά στη συλλογή ανακυκλώσιμων υλικών (γυαλί, χαρτί, μέταλλα και πλαστικό), τα οποία δεν αποτελούν απόβλητα συσκευασιών. Ομοίως, το δίκτυο πράσινων σημείων αφορά στη χωριστή συλλογή ανακυκλώσιμων αποβλήτων μη συσκευασίας. Τέλος, το σύστημα διαλογής των βιοαποβλήτων της περιφέρειας έχει ξεκινήσει από το 2019 και αφορά τη διαλογή στην πηγή αποβλήτων τροφίμων με καφέ κάδους.

Οι ποσότητες που ανακτώνται συνολικά από τα ΑΣΑ (οικιακά και βιομηχανικά) μετά από τις μονάδες εξευγενισμού ή οδηγούνται απευθείας για ανακύκλωση αναμένεται να ξεπεράσουν τους 637 χιλ. τόνους το 2025, ενώ για το 2030 υπολογίζεται ότι θα ανέλθουν σχεδόν σε 664 χιλ. τόνους (Διάγραμμα 4.9). Το μεγαλύτερο μερίδιο καταλαμβάνει το χαρτί/χαρτόνι, το οποίο αποτελεί το 67,1% των συνολικών ανακτώμενων ΑΣΑ το 2025. έπεται το πλαστικό με 14%. Σε χαμηλότερα επίπεδα εντοπίζεται το γυαλί με 9% και τα σιδηρούχα μέταλλα με 5% επί των ανακτώμενων ποσοτήτων ΑΣΑ.

Διάγραμμα 4.9: Ανακτώμενες ποσότητες συνολικών ΑΣΑ στην Αττική

Πηγή: ΠΕΣΔΑ, 2022.

Το αναθεωρημένο ΠΕΣΔΑ της Αττικής θέτει νέους στόχους σχετικά με τη διαλογή στην πηγή, καθώς και με την ανακύκλωση των παραγόμενων Αστικών Στερεών Αποβλήτων. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή ανάπτυξη του δικτύου βασικών υποδομών επεξεργασίας ΑΣΑ αποτελεί η δραστική ενίσχυση του δικτύου χωριστής συλλογής, τόσο για ανακυκλώσιμα υλικά και τα βιοαπόβλητα, όσο και για όλες τις υπόλοιπες επιλεγμένες κατηγορίες υλικών και αποβλήτων.

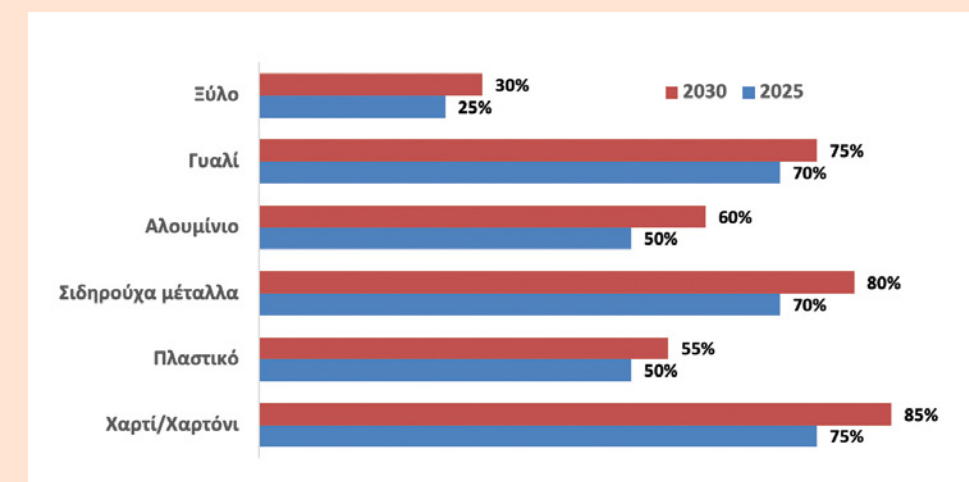
Αναφορικά με τη διαλογή στην πηγή, καθίσταται πλέον υποχρεωτική η χωριστή συλλογή για βιολογικά απόβλητα, μέταλλα, χαρτί, γυαλί και πλαστικό, καθώς και η ανάπτυξη ευρύτερου δικτύου συλλογής ανακυκλώσιμων υλικών (πέραν των αποβλήτων συσκευασίας). Βασικός στόχος είναι η αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης βιολογικών αποβλήτων, καθώς και των λοιπών υλικών, ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη δικτύου Διαλογής στην Πηγή για χωριστή συλλογή υλικών και αποβλήτων, με στόχο:

- Μεγιστοποίηση των ποσοτήτων ανάκτησης και επαναχρησιμοποίησης
- Αύξηση του ποσοστού καθαρότητας των ανακτημένων υλικών
- Αύξηση της εμπορευσιμότητας των προϊόντων
- Ενίσχυση της ανακύκλωσης
- Μείωση των σύμμεικτων υπολειμματικών ΑΣΑ προς διαχείριση στις κεντρικές εγκαταστάσεις επεξεργασίας αποβλήτων
- Μείωση των υπολειμμάτων προς τελική διάθεση με Υγειονομική Ταφή

Όσο αφορά στην επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των παραγόμενων ΑΣΑ θέτεται ως ελάχιστος στόχος ανακύκλωσης το 55% κατά βάρος (κ.β.) μέχρι το 2025 και 60% κ.β. μέχρι το 2030. Επίσης, προβλέπεται αύξηση της ανακύκλωσης αποβλήτων συσκευασίας

τουλάχιστον σε 65% κ.β. έως το 2025 και 70% κ.β. έως το 2030. Αναλυτικά και ως προς τα επιμέρους υλικά, ο στόχος ανακύκλωσης για το ξύλο διαμορφώνεται σε 25% για το 2025 και 30% για το 2030 (Διάγραμμα 4.10). Για το γυαλί ο στόχος ανακύκλωσης ανέρχεται σε 70% και 75%, το 2025 και το 2030 αντίστοιχα, ενώ για το αλουμίνιο σε 50% και 60% το 2025 και το 2030, αντίστοιχα. Ο στόχος ανακύκλωσης για τα σιδηρούχα μέταλλα και το πλαστικό διαμορφώνεται σε 70% και 50% αντίστοιχα για το 2025, ενώ για το 2030 τα ποσοστά ανακύκλωσης ανέρχονται σε 80% και 55%, αντίστοιχα. Τέλος, για το χαρτί/χαρτόνι προβλέπεται ποσοστό ανακύκλωσης 75% για το 2025 και 85% για το 2030

Διάγραμμα 4.10: Στόχοι ανακύκλωσης έως το 2025 και 2030 ανά υλικό.

Πηγή: ΠΕΣΔΑ, 2022

Για την επίτευξη των στόχων επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης, ο σχεδιασμός και η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου και σύγχρονου δικτύου υποδομών διαχείρισης αποβλήτων, με χρήση βέλτιστων πρακτικών και σύγχρονων τεχνικών στη βάση των αρχών της κυκλικής οικονομίας, αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Επιμέρους στόχοι προς αυτή την κατεύθυνση, ενδεικτικά:

- Χαμηλά ποσοστά ταφής, κάτω του 10% μέχρι το 2030 σε συνδυασμό με ενεργειακή αξιοποίηση των υπολειμμάτων ΑΣΑ και των δευτερογενών (απορριμματογενών) καυσίμων.
- Διασφάλιση της ασφαλούς υγειονομικής ταφής των υπολειμμάτων της επεξεργασίας με κατάλληλη διαστασιολόγηση σε ΧΥΤΥ
- Παύση λειτουργίας, αποκατάσταση και ανάπλαση των κορεσμένων κυττάρων των ΧΥΤΑ και αποκατάσταση - ανάπλαση παλαιών Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ)

Αναφορικά με την διαχείριση απορριμμάτων αποβλέπεται μεταξύ άλλων και η δημιουργία έως έξι μονάδων διαχείρισης απορριμμάτων μέχρι το 2025 και έξι μονάδων κομποστοποίησης. Με δεδομένο ότι ο σχεδιασμός αυτός δεν είναι πλέον εφικτός, απαιτείται αναθεώρηση του προγράμματος.

Σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της πράσινης μετάβασης και στην αποτελεσματική διαχείριση των αποβλήτων έχουν τα Πάρκα Κυκλικής Οικονομίας, τα οποία περιλαμβάνουν υποδομές που συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων πράσινης μετάβασης, αλλά και στην αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής χωροθέτησής τους. Ενδεικτικά τα Πάρκα Κυκλικής Οικονομίας μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

- Υποδομές επαναχρησιμοποίησης και Διαλογής στην Πηγή όπως:
 - ⦿ Κέντρα Δημιουργικής Επαναχρησιμοποίησης Υλικών (ΚΔΕΥ)
 - ⦿ Κέντρα επισκευής υλικών (π.χ. επίπλων, ρούχων κ.ά.)
 - ⦿ Κεντρικά Πράσινα Σημεία
 - ⦿ Υποδομές ανακύκλωσης και ανάκτησης πόρων
 - ⦿ Μονάδες Ανακύκλωσης και Ανάκτησης αποβλήτων (ΜΑΑα)
 - ⦿ Μονάδες επεξεργασίας ανακτώμενων υλικών από Διαλογή στην Πηγή και μονάδες ανάκτησης (π.χ. για τη μετατροπή πλαστικών και χαρτιού ως πρώτη ύλη προς βιομηχανική χρήση)
 - ⦿ Βιοδιυλιστήρια και μονάδες ανακύκλωσης βιοαποβλήτων (ΠΕΒΑ)
- Εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας για τη μεγιστοποίηση του ποσοστού κάλυψης των ενεργειακών αναγκών του πάρκου και σε συνέργεια με βιομηχανικές εγκαταστάσεις ανακύκλωσης
- Εργαστήρια έρευνας και καινοτομίας
- Χώροι εκπαίδευσης και ενημέρωσης σχετικά με την ανάγκη ανακύκλωσης και των αρχών κυκλικής οικονομίας

Η ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων και συμπράξεων (όπως ΣΔΙΤ) μεταξύ των τοπικών βιομηχανιών και των τοπικών αρχών σε θέματα συγκομιδής, συλλογής και αποτελεσματικής διαχείρισης αποβλήτων και απορριμμάτων μπορεί να ενισχύσει και συμβάλει στην ταχύτερη πράσινη μετάβαση των τοπικών μεταποιητικών επιχειρήσεων στην Αττική.

Επιπλέον, η Περιφέρεια Αττικής πρέπει να αναλάβει δράσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες της, που θα έχουν ως στόχο την επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης, ενδεικτικά όπως:

- Σχεδιασμός και ανάπτυξη κατάλληλων υποδομών (ανακύκλωσης, βιολογικού καθαρισμού, συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων, κομποστοποίηση κ.ά.)
 - ⦿ Εγκαταστάσεις επεξεργασίας και διαχείρισης αποβλήτων και βιοαποβλήτων
 - ⦿ Νέοι Σταθμοί Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ), για την αποκομιδή και διαχείριση των αστικών απορριμμάτων.
 - ⦿ Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ)
 - ⦿ Ανάπτυξη κατάλληλων βιώσιμων μεθόδων διαχείρισης των βιοαποβλήτων
 - ⦿ Χωροθέτηση και κατασκευή μονάδων θερμικής επεξεργασίας

Η υλοποίηση επενδύσεων με στόχο την ανάπτυξη εργοστασίων παραγωγής ενέργειας από υπολείμματα αποτελεί νέα πρόκληση. Η τεχνολογία της καύσης και η ενεργειακή αξιοποίηση υπολειμματικών ρευμάτων που απομένουν μετά την πληρέστερη δυνατή αξιοποίηση των διαδικασιών μείωσης, ανάκτησης και ανακύκλωσης αποβλήτων αποτελούν λύσεις για την περαιτέρω μείωση των ποροστών που οδεύουν προς τελική διάθεση σε ΧΥΤΑ αλλά και για την κάλυψη μέρους των ενεργειακών απαιτήσεων της βιομηχανίας. Για τη χωροθέτηση, κατασκευή και λειτουργία μονάδων ενεργειακής αξιοποίησης υπολειμματικών ρευμάτων για την παραγωγή ενέργειας, με απόλυτο σεβασμό στις αρχές κυκλικής οικονομίας και βιωσιμότητας, οι συμπράξεις μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) αποτελούν ένα αποτελεσματικό μηχανισμό που αποφέρει οφέλη τόσο στους παραχωρησιούχους όσο και στις τοπικές κοινωνίες και οικονομίες.

Τέλος, η πολιτεία οφείλει να στηρίζει τις τοπικές βιομηχανίες σε θέματα επιμόρφωσης του ανθρώπινου δυναμικού τους σχετικά με την ανάγκη της πράσινης μετάβασης, τις αρχές της κυκλικής οικονομίας, καθώς και τις αλλαγές που απαιτούνται για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των επιχειρήσεων έναντι των νέων κλιματικών συνθηκών. Η υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων και προγραμμάτων τεχνικής κατάρτισης με στόχο την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των απασχολούμενων σε θέματα «πράσινης μετάβασης» από την πολιτεία, αξιοποιώντας παράλληλα και την υψηλή συγκέντρωση εκπαιδευτικών και τεχνολογικών ιδρυμάτων της περιφέρειας, αποτελεί απαραίτητο μέσο για να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να ανταποκριθούν σε θέματα κυκλικότητας, ενώ παράλληλα θα συμβάλει σημαντικά στην επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης στην Αττική.

4.3.2. Ψηφιακός μετασχηματισμός - Ανθρώπινο δυναμικό

Η μεταποίηση αποτελεί πολύ σημαντική δραστηριότητα τόσο για την περιφέρεια Αττικής- Πειραιώς όσο και για την ελληνική οικονομία, με σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης. Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και οι οικονομικές αλλαγές που έχουν επιφέρει φέρνουν τις μεταποιητικές επιχειρήσεις αντιμέτωπες με σημαντικές προκλήσεις. Η εισαγωγή νέων ψηφιακών τεχνολογιών, η αυτοματοποίηση των συστημάτων παραγωγής, καθώς και η ανάπτυξη προηγμένων συστημάτων διαχείρισης δεδομένων μεταμορφώνουν τον τομέα μεταποίησης (Διάγραμμα 4.11). Η υλοποίηση επενδύσεων με στόχο τον ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων της Μεταποίησης, καθώς και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, κυρίως ως προς την ψηφιακή αναβάθμιση των δημόσιων υπηρεσιών αποτελούν προϋποθέσεις για τη διασφάλιση και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Διάγραμμα 4.11: Νέες τεχνολογίες στην μεταποίηση

Πηγή: IOBE (2023)

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός αναγκάζει τις επιχειρήσεις της μεταποίησης να επανεξετάσουν το υπόδειγμα λειτουργίας τους, και να προβούν στην υλοποίηση νέων επενδύσεων με σκοπό τον εκσυγχρονισμό και τον ψηφιακό μετασχηματισμό των βιομηχανικών μονάδων (IOBE, 2023). Η ψηφιακή αναβάθμιση των μεταποιητικών επιχειρήσεων και ιδίως των ΜμΕ θα συμβάλει μεταξύ άλλων και στην πράσινη μετάβαση, την εξοικονόμηση ενέργειας αλλά και την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων, βελτιώνοντας σημαντικά την διεθνή ανταγωνιστικότητα της μεταποίησης.

Υποδομές – Ρυθμιστικό πλαίσιο

Οι εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις οφείλουν να υλοποιήσουν επενδύσεις σε προηγμένα τεχνολογικά συστήματα. Η υλοποίηση επενδύσεων σε υψηλής τεχνολογίας συστήματα μπορούν να συμβάλει στην επιτάχυνση της ψηφιακής μετάβασης των εγχώριων μεταποιητικών επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα θέτουν τα θεμέλια για μια βιώσιμη ανάπτυξη ολόκληρης της οικονομίας.

Ενδεικτικά, ο ψηφιακός εκσυγχρονισμός θα μπορούσε να αφορά σε επενδύσεις όπως:

- Προηγμένα συστήματα αυτοματοποίησης – ρομποτικής, όπως βιομηχανικά ρομπότ, συστήματα συναρμολόγησης
- Αυτοματοποιημένα καθοδηγούμενα οχήματα και αυτόνομα κινητά ρομπότ - θα συμβάλουν σημαντικά στην βελτίωση της παραγωγικότητας αλλά και στην αναβάθμιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων
- Βιομηχανικό Διαδίκτυο Πραγμάτων (IIoT) και χρήση υπολογιστικών συσκευών με ικανότητες αίσθησης και επικοινωνίας
- Εγκατάσταση συστημάτων κατακεντρωμένου ελέγχου (χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση)

Ο σχεδιασμός και η παραγωγή καινοτόμων και υψηλής ποιότητας μεταποιητικών προϊόντων μπορεί να επέλθει μέσα από επενδύσεις σε βάσεις δεδομένων, σε προηγμένα τεχνικά συστήματα ανάλυσης δεδομένων που παρέχουν την δυνατότητα για ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια.

Επιπλέον, η κυβερνοασφάλεια δικτύων και δεδομένων αποτελεί πολύ σημαντικό θέμα για τις σύγχρονες επιχειρήσεις μεταποίησης, καθώς δημιουργεί ανθεκτικά βιομηχανικά συστήματα έναντι επιθέσεων στην παραγωγική διαδικασία. Η ευκολότερη πρόσβαση σε δεδομένα καθιστούν την εφαρμογή αξιόπιστων μέτρων ασφάλειας απαραίτητη για τις σύγχρονες επιχειρήσεις μεταποίησης, καθώς με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζονται κακόβουλες πράξεις που πλήττουν τις παραγωγικές εγκαταστάσεις.

Για την επιτάχυνση και τη στήριξη του ψηφιακού μετασχηματισμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων, η πολιτεία οφείλει να προβεί στον σχεδιασμό στοχευμένων κατευθυντήριων γραμμών και στην ανάληψη περαιτέρω δράσεων, όπως:

- Εκσυγχρονισμός και ψηφιοποίηση δημόσιων υπηρεσιών
- Παροχή κινήτρων για επενδύσεις εκσυγχρονισμού εξοπλισμού, ψηφιακής αναβάθμισης και χρήσης προηγμένων τεχνολογικών συστημάτων
- Ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών και συστημάτων για την υποστήριξη επιχειρήσεων
- Ανάπτυξη σύγχρονων ψηφιακών υποδομών και επαρκών δικτύων, όπως υπερυψηλής ευρυζωνικότητας (Ultra-Fast Broadband - UFBB) ειδικά σε απομακρυσμένες περιοχές ή περιοχές όπου υπάρχουν σημαντικές βιομηχανικές, μεταποιητικές και επιχειρηματικές συγκεντρώσεις, όπως σε Βιομηχανικές ζώνες και επιστημονικά πάρκα

Ο ψηφιακός εκσυγχρονισμός των δημόσιων υπηρεσιών αποτελεί επιτακτική ανάγκη για τη διευκόλυνση των επενδύσεων, ενώ θεωρείται σημαντικός παράγοντας για την

αποτελεσματικότητα των διαδικασιών αδειοδότησης (IOBE, 2023). Ωστόσο, απαιτούνται παρεμβάσεις για την περαιτέρω βελτίωση των δημόσιων υπηρεσιών, όπως:

- Επίσπευση της εφαρμογής εργαλείων ψηφιακής διακυβέρνησης
- Απλοποίηση διαδικασιών δημόσιας διοίκησης, και μείωση όγκου απαιτούμενων εγγράφων με την ηλεκτρονική διαχείριση εγγράφων και την ηλεκτρονική παροχή υπηρεσιών ως προεπιλογή (by default)
- Δραστική μείωση του χρόνου απόκρισης

Η ψηφιακή αναβάθμιση, μέσω προγραμμάτων και στρατηγικών δράσεων, βελτιώνει σημαντικά τις παραγωγικές διαδικασίες και συμβάλει στην παραγωγή καινοτόμων και υψηλής προστιθέμενης αξίας προϊόντων. Επομένως, προτείνεται η παροχή κινήτρων με τη μορφή επιδοτήσεων, δανείων με ανταγωνιστικό επιτόκιο και φοροαπαλλαγών σε επιχειρήσεις για την υλοποίηση επενδύσεων με στόχο την υιοθέτηση σύγχρονων τεχνολογικών λύσεων και ψηφιακών εργαλείων στην παραγωγή.

Ανθρώπινο δυναμικό

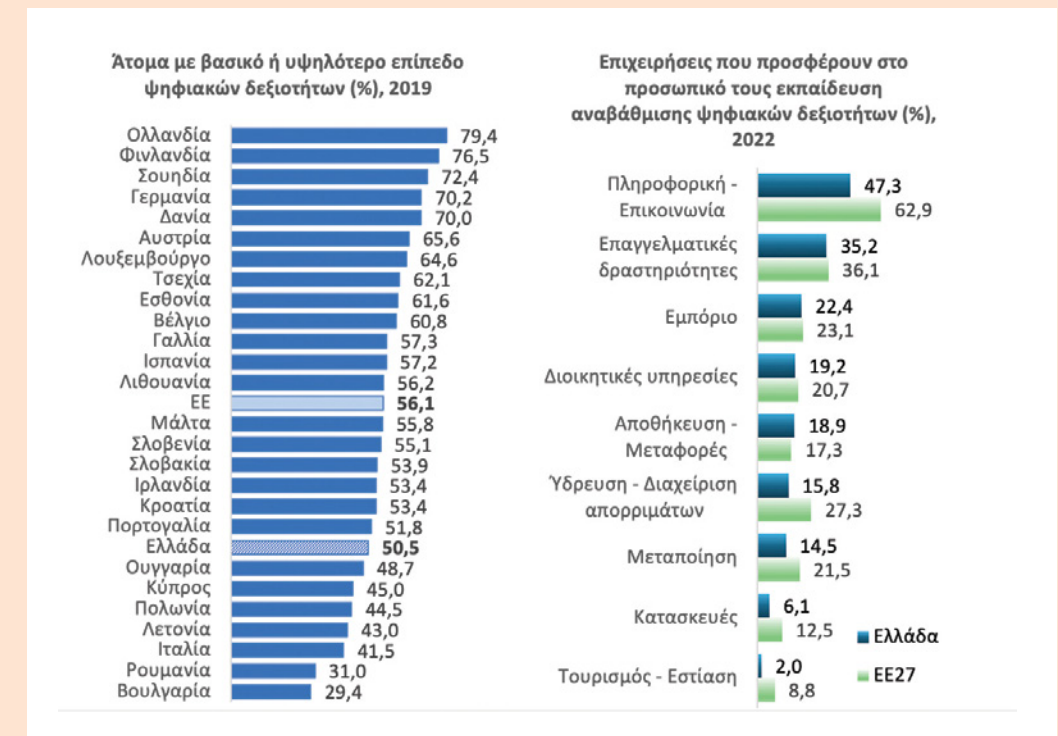
Για την επιτυχή μετάβαση της στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή, η βιομηχανία έχει ανάγκη όχι μόνο την υλοποίηση επενδύσεων σε προηγμένα τεχνολογικά και ψηφιακά συστήματα, αλλά και ανθρώπινο δυναμικό με κατάλληλες ψηφιακές δεξιότητες. Η αυτοματοποίηση και η υιοθέτηση σύγχρονων τεχνολογικών συστημάτων αντικαθιστούν απλές επαναλαμβανόμενες εργασίες, ενισχύοντας την παραγωγικότητα και βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, αλλά δημιουργώντας επιπλέον και ανάγκη για νέες δεξιότητες. Η ψηφιοποίηση των συστημάτων δημιουργεί πληθώρα νέων ρόλων στη μεταποιητική διαδικασία, με περισσότερες ψηφιακές και οριζόντιες δεξιότητες να απαιτούνται σε όλες τις επαγγελματικές θέσεις, από τους συναρμολογητές μέχρι τους βιομηχανικούς μηχανικούς.

Ωστόσο, το επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων στην Ελλάδα είναι σχετικά χαμηλό, ενώ περιορισμένο είναι και το ποσοστό των επιχειρήσεων που υλοποιούν επιστημονικά και τεχνικά σεμινάρια για την επιμόρφωση των απασχολούμενων. Αναλυτικά, και ως προς το ποσοστό ατόμων που έχουν βασικό ή υψηλότερο επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ27, η Ελλάδα καταλαμβάνει την 20η θέση, με 50,5% έναντι 56,1% στην ΕΕ το 2019 (Διάγραμμα 4.12). Ξεχωρίζουν για τις υψηλότερες επιδόσεις η Ολλανδία και η Φινλανδία, με το σχετικό δείκτη να ανέρχεται σε 79,4% και 76,5%, αντίστοιχα. Αντίθετα, τα χαμηλότερα ποσοστά ατόμων με βασικό ή υψηλότερο επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων εντοπίζονται στην Βουλγαρία (29,4%) και στη Ρουμανία (31%).

Ως προς την προσφορά εκπαίδευσης από τις επιχειρήσεις για την αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων του προσωπικό τους η Ελλάδα φαίνεται να υστερεί σε όλους τους τομείς δραστηριότητας. Αναλυτικά, το ποσοστό των επιχειρήσεων που προσφέρουν

στο προσωπικό τους εκπαίδευση για την αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων τους ανήλθε για τη εγχώρια μεταποίηση σε 14,5% το 2022 έναντι 21,5% στην ΕΕ. Εντός των εγχώριων δραστηριοτήτων ξεχωρίζει ο τομέας της Πληροφορικής-Επικοινωνίας, με το 47,3% των επιχειρήσεων να προσφέρει εκπαίδευση, ενώ έπονται οι Επαγγελματικές δραστηριότητες, με 35,2%.

Διάγραμμα 4.12: Ψηφιακές δεξιότητες στην Ελλάδα

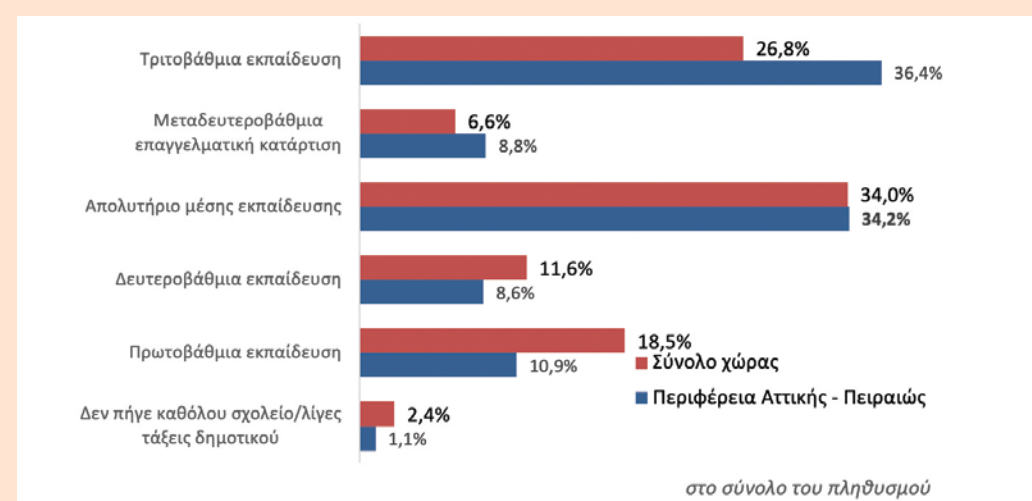

Πηγή: Eurostat

Στην Αττική, το ποσοστό των απασχολούμενων με τριτοβάθμια εκπαίδευση ανέρχεται το 2022 στο 36,4% του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας, έναντι 26,8% του συνόλου της χώρας (Διάγραμμα 4.13). Το ποσοστό του πληθυσμού με μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική κατάρτιση διαμορφώνεται σε 8,8% στην περιφέρεια έναντι 6,6% στο σύνολο της χώρας. Συνεπώς, στην Αττική καταγράφεται μια συγκέντρωση πληθυσμού με υψηλό επίπεδο μόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης, εύρημα το οποίο σε ένα βαθμό αποτυπώνει το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας έναντι του συνόλου της χώρας, ενώ δείχνει και τη δυνατότητα των τοπικών επιχειρήσεων όσο αφορά στην αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και δεξιότητες. Η Αττική φαίνεται να ξεχωρίζει και όσο αφορά εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού, με το 52,1% των απασχολούμενων στην περιφέρεια να κατέχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση

όταν ο αντίστοιχος δείκτης στο σύνολο της χώρας ανέρχεται στο 40,4% το 2022 (Διάγραμμα 4.14). Αναφορικά με την απασχόληση σε μεταποιητικές επιχειρήσεις, το 2,4% των απασχολούμενων εντοπίζεται σε υψηλής και μεσαίας τεχνολογίας μεταποιητικές επιχειρήσεις, έναντι μόλις 1,7% στο σύνολο της χώρας το 2022, εύρημα το οποίο ενδεχομένως να αποτυπώνει το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας ως προς την ύπαρξη μεταποιητικών επιχειρήσεων υψηλής και μεσαίας τεχνολογίας σε σχέση με το σύνολο της χώρας.

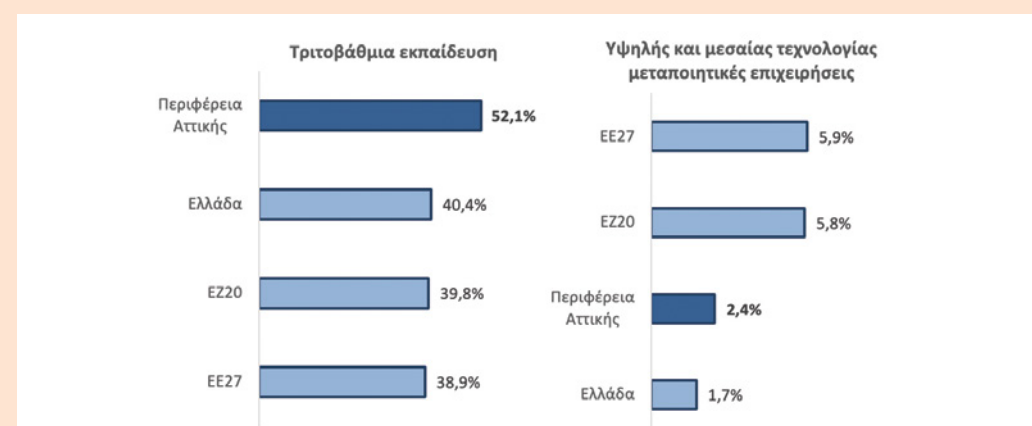
Διάγραμμα 4.13: Ποσοστό πληθυσμού ανά επίπεδο εκπαίδευσης, 2022

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Σημ: Αφορά πληθυσμό ηλικίας 15-89 ετών

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι επιδόσεις της περιφέρειας σε σχέση με της Ευρώπης, καθώς χαμηλότερες επιδόσεις σημειώνονται στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ27, με τους απασχολούμενους με τριτοβάθμια εκπαίδευση να αντιπροσωπεύουν το 39,8% και το 38,9% αντίστοιχα του συνόλου των απασχολούμενων. Αντίθετα, το ποσοστό των απασχολούμενων σε υψηλής και μεσαίας τεχνολογίας μεταποιητικές επιχειρήσεις είναι υψηλότερο σε Ευρωζώνη και ΕΕ27, 5,8% και 5,9%, αντίστοιχα.

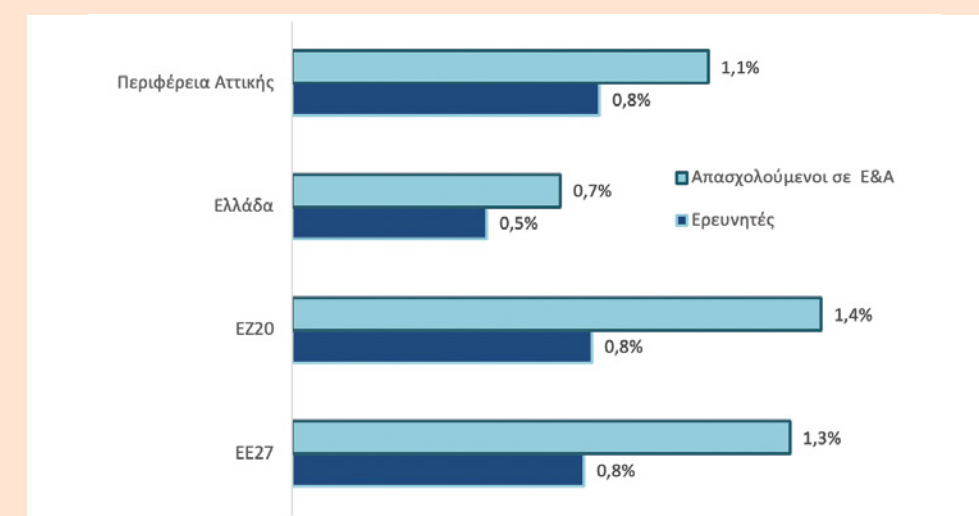
Διάγραμμα 4.14: Ποσοστό απασχολούμενων με τριτοβάθμια εκπαίδευση και σε υψηλής και μεσαίας τεχνολογίας μεταποιητικές επιχειρήσεις, 2022

Πηγή: Eurostat

Το ποσοστό των απασχολούμενων σε τμήματα έρευνας και ανάπτυξης σε επιχειρήσεις της Αττικής το 2022 ανήλθε σε 1,1% στο σύνολο των απασχολούμενων των τοπικών επιχειρήσεων έναντι 0,7% στο σύνολο των επιχειρήσεων της χώρας (Διάγραμμα 4.15). Η εικόνα είναι ίδια και στην περίπτωση των ερευνητών, καθώς ο αντίστοιχος δείκτης για τις επιχειρήσεις της περιφέρειας ανέρχεται σε 0,8%, ελαφρώς υψηλότερο (κατά 0,3 π.μ. σε σχέση με το σύνολο της χώρας). Επομένως, και σε αυτή την περίπτωση φαίνεται η Αττική να συγκεντρώνει απασχολούμενους με υψηλό μορφωτικό επίπεδο στις μεταποιητικές επιχειρήσεις, υψηλής και μέσης τεχνολογίας, εύρημα το οποίο αποτυπώνει τη δυναμική των τοπικών επιχειρήσεων. Ωστόσο, για την διασφάλιση και την περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους και την επιτυχή ανταπόκριση στις νέες προκλήσεις, κυρίως σε θέματα που αφορούν σε ψηφιακή μετάβαση, πέραν από την υλοποίηση επενδύσεων, απαιτείται και αναβάθμιση ανθρώπινου δυναμικού, με εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες.

Διάγραμμα 4.15: Ερευνητές και απασχολούμενοι σε τμήματα Έρευνας & Ανάπτυξης επιχειρήσεων, ποσοστό του συνόλου απασχολούμενων, 2022

Πηγή: Eurostat

Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις της Αττικής καλούνται να προσαρμοστούν στις τρέχουσες εξελίξεις και να καλύψουν τις νέες ανάγκες σε θέματα ψηφιακής αναβάθμισης. Η διασύνδεση με πανεπιστημιακά και τεχνολογικά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα για διάχυση τεχνογνωσίας αποτελεί επιτακτική ανάγκη για την αναβάθμιση και την επιστημονική και τεχνολογική κατάρτιση των απασχολούμενων στις βιομηχανικές επιχειρήσεις της περιφέρειας. Σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα των τοπικών βιομηχανικών επιχειρήσεων αποτελεί η ύπαρξη ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και μεγάλων ερευνητικών κέντρων στην περιφέρεια.

Για την επιτυχή ψηφιακή αναβάθμιση των επιχειρήσεων της Αττικής απαιτούνται δράσεις, ενδεικτικά όπως:

- Ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων μεταξύ επιχειρήσεων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε θέματα αναβάθμισης ανθρώπινου δυναμικού
- Εντοπισμός και καταγραφή των τοπικών αναγκών των επιχειρήσεων, με την τεχνογνωσία και την πληροφόρηση που διαθέτουν οι τοπικοί εκπαιδευτικοί φορείς
- Σχεδιασμός και υλοποίηση κοινών δράσεων μεταξύ τοπικών επιχειρήσεων και φορέων εκπαίδευσης, όπως, ενδεικτικά:
 - ◉ Ανάπτυξη προγραμμάτων αναβάθμισης δεξιοτήτων και επανακατάρτισης, με έμφαση στις ψηφιακές δεξιότητες, (upskilling/reskilling)
 - ◉ Υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για την επιστημονική και τεχνολογική κατάρτιση των απασχολούμενων σε ζητήματα που αφορούν τις νέες τεχνολογίες
 - ◉ Οργάνωση ενημερωτικών συναντήσεων, και εργαστηρίων σε θεματικές ενότητες αναφορικά με τη ψηφιοποίηση υπηρεσιών για την ανάπτυξη σχετικών δεξιοτήτων
 - ◉ Επιμορφωτικά σεμινάρια απασχολούμενων εντός επιχείρησης (in house) σε θέματα ψηφιακής αναβάθμισης

Τέλος, από την πλευρά της πολιτείας απαιτείται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης ψηφιακών δεξιοτήτων, το οποίο να συμβάλει στον αποτελεσματικό ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων. Προτεινόμενες παρεμβάσεις για την κάλυψη των αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό των βιομηχανικών επιχειρήσεων της περιφέρειας, ενδεικτικά, αποτελούν:

- Εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος και των τοπικών τεχνικών σχολών μέσω διασύνδεση της εκπαίδευσης με την τοπική αγορά εργασίας και τις ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων της Αττικής
- Προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης απασχολούμενων, κυρίως σε κοινωνικές ομάδες σε απομακρυσμένες περιοχές της μητροπολιτικής Αττικής, όπου καταγράφονται υψηλά ποσοστά ανεργίας στους νέους
- Σεμινάρια επιστημονικής και τεχνικής εξειδίκευσης
- Κάλυψη τεχνολογικών- επιστημονικών αναγκών (STEM) στήριξης του ψηφιακού μετασχηματισμού, ενδυνάμωση των γενικών δεξιοτήτων (soft skills) του ανθρώπινου δυναμικού

4.4. Χρηματοδότηση

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιουργούν η πράσινη μετάβαση και ο ψηφιακός μετασχηματισμός, αλλά και για την ανάγκη αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού απαιτούνται νέες επενδύσεις και κατ' επέκταση πρόσθετα χρηματοδοτικά κεφάλαια. Η διάθεση χρηματοδοτικών εργαλείων, καθώς και ο σχεδιασμός κατευθυντήριων γραμμών για την επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης και του ψηφιακού μετασχηματισμού επιτρέπουν στις μεταποιητικές επιχειρήσεις να υλοποιήσουν επενδύσεις, να γίνουν πιο ανταγωνιστικές και να διασφαλίσουν μια μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη.

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη στήριξης των επιχειρήσεων για νέες επενδύσεις, η Ελλάδα και η ΕΕ έχουν θεσπίσει χρηματοδοτικά προγράμματα και εργαλεία, τα οποία ανάλογα με τον τρόπο διαχείρισης και την πηγή χρηματοδότησής τους, διακρίνονται σε εθνικά χρηματοδοτικά εργαλεία, ευρωπαϊκά προγράμματα και συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Πολλά από αυτά τα προγράμματα έχουν περιφερειακή διάσταση, επιτρέποντας κάθε περιφέρεια να διαφοροποιεί την κατανομή της χρηματοδότησης με βάση τις τοπικές ανάγκες.

Διάγραμμα 4.16: Μέσα στήριξης της χρηματοδότησης επενδύσεων

Εθνικά χρηματοδοτικά εργαλεία	Ευρωπαϊκά προγράμματα	Συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα
• Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025 • Αναπτυξιακός νόμος	• REPowerEU • Horizon Europe • LIFE • InvestEU • Interreg Europe	• ΕΣΠΑ 2021-2027 • Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα (όπως Horizon Europe, LIFE και InvestEU) χρηματοδοτούν επενδύσεις με πόρους από το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, όπως το Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2021-2027 και το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας Ελλάδα 2.0 αξιοποιούν πόρους διαρθρωτικών ταμείων και άλλων κοινοτικών πηγών, σε συνδυασμό με πόρους από τον κρατικό προϋπολογισμό. Τέλος, τα εθνικά προγράμματα (Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025 και νέος αναπτυξιακός νόμος - Ν. 4887/2022) αξιοποιούν αποκλειστικά εθνικούς πόρους.

Νέο Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2021-2027

Το νέο ΕΣΠΑ αποτελεί χρηματοδοτικό εργαλείο από το οποίο η Περιφέρεια Αττικής μπορεί να αντλήσει πόρους για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη νέων υποδομών για την κάλυψη των αναγκών των τοπικών επιχειρήσεων. Ομοίως και οι επιχειρήσεις της περιφέρειας μέσα από τα προγράμματα του ΕΣΠΑ μπορούν να στηριχθούν χρηματοδοτικά για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους και τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους.

Η ενίσχυση του παραγωγικού ιστού της οικονομίας, με σύγχρονες υποδομές και εξοπλισμό υψηλής τεχνολογίας, η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και η κοινωνική ανάπτυξη αποτελούν προτεραιότητες ενίσχυσης του νέου ΕΣΠΑ 2021-2027 (Πλαίσιο 4.3).

Για τις ανάγκες της περιφέρειας και των τοπικών επιχειρήσεων το νέο ΕΣΠΑ περιλαμβάνει περιφερειακό πρόγραμμα. Το Περιφερειακό Πρόγραμμα «Αττική» του νέου ΕΣΠΑ έχει ως στόχο την αναβάθμιση του εθνικού και διεθνούς ρόλου της Περιφέρειας Αττικής, καθώς και την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής της διάστασης, προτάσσοντας ως αναπτυξιακούς καταλύτες την παραγωγή και ενσωμάτωση της καινοτομίας, την πολιτιστική ταυτότητα, και το τοπικό παραγωγικό κεφάλαιο.

Πλαίσιο 4.3: Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2021-2027

Το νέο «ΕΣΠΑ 2021-2027» εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 29 Ιουλίου 2021, με συνολικό προϋπολογισμό €26,2 δισεκ. Η στήριξη με πόρους από ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία ανέρχεται σε €20,9 δισεκ. και το υπόλοιπο ποσό των €5,3 δισεκ. αντιστοιχεί στην εθνική συνεισφορά στο πρόγραμμα μέσα από τον κρατικό προϋπολογισμό της χώρας. Η υλοποίηση του προγράμματος πραγματοποιείται μέσα από 9 τομεακά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένου και του προγράμματος αλιείας, υδατοκαλλιέργειας και θάλασσας, με συνολικό προϋπολογισμό €18,1 δισεκ., από 13 περιφερειακά προγράμματα, συνολικού προϋπολογισμού €8,1 δισεκ. καθώς και 5 Προγραμμάτων Εδαφικής Συνεργασίας.

Κατανομή των πόρων του ΕΣΠΑ 2021-2027

Ο συνολικός προϋπολογισμός του περιφερειακού προγράμματος ανέρχεται σε €1,62 δισεκ., με την εθνική συμμετοχή να διαμορφώνεται στο 50% του συνολικού προϋπολογισμού.

Οι κύριες προτεραιότητες του περιφερειακού προγράμματος Αττική, είναι:

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της περιφερειακής οικονομίας μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού και ψηφιακού μετασχηματισμού (€205 εκατ.)
- Προώθηση της μετάβασης σε μια πράσινη περιφερειακή οικονομία και της διασφάλισης ενός αειφόρου και ανθεκτικού φυσικού και αστικού περιβάλλοντος (€318 εκατ.)
- Ενίσχυση της περιφερειακής διασύνδεσης μέσω της προώθησης της τοπικής και υπερτοπικής έξυπνης και ασφαλούς κινητικότητας (€125 εκατ.)
- Προώθηση της περιφερειακής κοινωνικής συνοχής μέσα από την ενίσχυση των μηχανισμών και υποδομών για την στήριξη του ανθρώπινου δυναμικού, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, και της κοινωνικοοικονομικής ένταξης (€647 εκατ.)
- Ενίσχυση της χωρικής οικονομικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής ανάπτυξης και συνοχής στην Αττική (€290 εκατ.)

Επομένως, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Αττικής έχουν τη δυνατότητα άντλησης σημαντικών κεφαλαίων για την στήριξη επενδύσεων που ικανοποιούν τις παραπάνω προτεραιότητες.

Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021 - 2025

Σημαντικό εθνικό εργαλείο χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις της Αττικής αποτελεί το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης για την περίοδο 2021-2025. Η στήριξη επενδύσεων για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων καθώς και για τη διασφάλιση και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων αποτελεί πρωταρχικό στόχο του προγράμματος. Οι επιχειρήσεις μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια για την υλοποίηση

επενδύσεων που θα επιταχύνουν την πράσινη μετάβαση, την έξυπνη ανάπτυξη, την εξωστρέφεια καθώς και την ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών (Πλαίσιο 4.4).

Πλαίσιο 4.4: Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021 – 2025

Το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025 έχει σκοπό την υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου συστήματος για τον σχεδιασμό, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανέρχεται στα €10 δισεκ., και απαρτίζεται από 20 Τομεακά Προγράμματα Ανάπτυξης (ΤΠΑ), 13 Περιφερειακά Προγράμματα Ανάπτυξης (ΠΠΑ), και ένα Ειδικό Πρόγραμμα Φυσικών Καταστροφών.

Οι αναπτυξιακοί στόχοι του ΕΠΑ 2021-2025 ακολουθούν πέντε άξονες, ως εξής:

Στόχος 1. Έξυπνη Ανάπτυξη	Έρευνα/τεχνολογική ανάπτυξη	Καινοτομία και επιχειρηματικότητα	Ψηφιακός μετασχηματισμός
Στόχος 2. Πράσινη Ανάπτυξη	Μετάβαση σε κυκλική	Προστασία περιβάλλοντος	Αντιμετώπιση κλιματικής
Στόχος 3. Κοινωνική Ανάπτυξη	Υγεία και αθλητισμός	Απασχόληση	Παιδεία – Κοινωνική συνοχή
Στόχος 4. Ανάπτυξη Υποδομών	Εκσυγχρονισμός δικτύων	Βελτίωση μεταφορών	Εφοδιαστική αλυσίδα
Στόχος 5. Εξωστρέφεια	Πολιτισμός, Τουρισμός	Αγροδιατροφή	Βιομηχανία

Στο πλαίσιο του ΕΠΑ, κάθε περιφέρεια της χώρας καταρτίζει Περιφερειακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΠΠΑ). Το ΠΠΑ της Αττικής⁷ καταρτίζεται από την Περιφέρεια Αττικής και περιλαμβάνει τους στόχους του μεσοπρόθεσμου αναπτυξιακού προγραμματισμού, με βάση την κατανομή των πόρων του ΕΠΑ που του αναλογούν.

7. ΦΕΚ 6538/Β/31.12.2021

Το όραμα της στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής για την περίοδο 2021-2025 αφορά στην αναβάθμιση της περιφέρειας κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά, και την ανάδειξη της ως μια δυναμική περιφέρεια με αυξημένο εθνικό και διεθνή ρόλο. Βασικοί αναπτυξιακοί παράγοντες για την περιφέρεια αποτελούν η πολιτιστική της ταυτότητα, η παραγωγική δυναμική και η καινοτομία, καθώς και η νέα επιχειρηματικότητα και το τοπικό κοινωνικό κεφάλαιο. Το ΠΠΑ της Περιφέρειας Αττικής περιλαμβάνει 5 αναπτυξιακούς στόχους, όπως ορίζονται από το εθνικό πρόγραμμα, οι οποίοι εξειδικεύονται σε ειδικούς στόχους και σε άξονες προτεραιότητας και δράσεις.

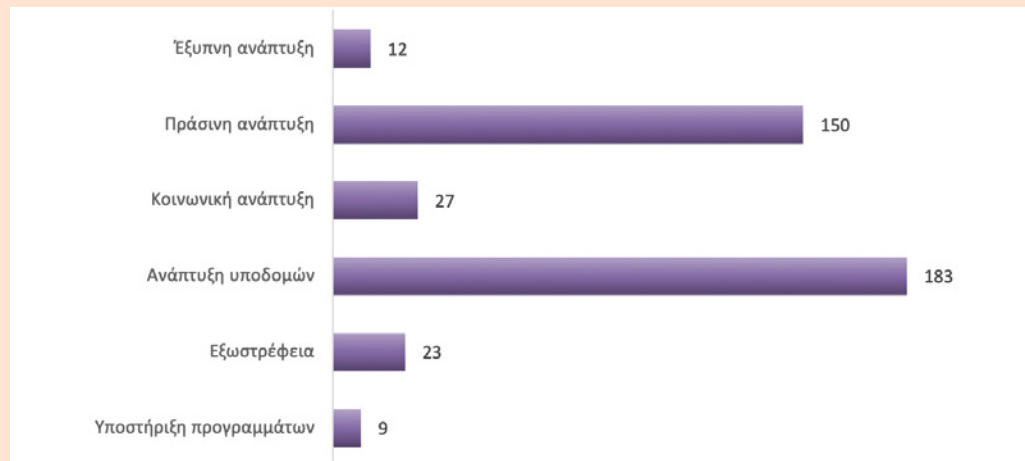
Ο προϋπολογισμός του Προγράμματος για την περίοδο 2021 - 2025 ανέρχεται σε €404 εκατ. Το μεγαλύτερο μερίδιο του προϋπολογισμού, €183 εκατ. ή 45,3% του συνολικού προϋπολογισμού, κατευθύνεται στην «Ανάπτυξη υποδομών». Έπεται η «Πράσινη ανάπτυξη», με €150 εκατ. ή 37,1% (Διάγραμμα 4.17). Για τον αναπτυξιακό στόχο «Κοινωνική ανάπτυξη» και «Εξωστρέφεια» προϋπολογίζονται €27 εκατ. και €23 εκατ. αντίστοιχα. Σε χαμηλότερα επίπεδα βρίσκεται ο προϋπολογισμός για την «Έξυπνη ανάπτυξη», με €12 εκατ., ενώ συνολικά για την οριζόντια υποστήριξη των προγραμμάτων προβλέπονται πόροι ύψους €9 εκατ.

Αναλυτικά και ως προς τους επιμέρους αναπτυξιακούς στόχους, θέτονται μέσα από το πρόγραμμα εξειδικευμένες δράσεις με βάση τα επιμέρους διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας. Η Αττική αποτελεί το κέντρο της ερευνητικής δραστηριότητας της χώρας, με πληθώρα ερευνητικών και ακαδημαϊκών τμημάτων, που προάγουν την γνώση και την έρευνα, ενώ παράλληλα η ύπαρξη δικτύων τηλεπικοινωνιών και ψηφιακών τεχνολογιών επιτρέπει την περαιτέρω ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών και γενικότερα την ψηφιακή αναβάθμιση των δομών τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών, με την ενίσχυση της χρήσης τεχνολογικών εφαρμογών στο δημόσιο τομέα καθώς και η βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων των απασχολούμενων αποτελούν απαραίτητο μηχανισμό για την επιτυχή «έξυπνη» μετάβαση.

Στο πλαίσιο του αναπτυξιακού στόχου «Έξυπνης ανάπτυξης» για την περιφέρεια Αττικής, περιλαμβάνονται οι εξής ειδικοί στόχοι:

- Προώθηση της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης και ενίσχυση των δεσμών συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων και των ερευνητικών ιδρυμάτων για την παραγωγή καινοτομίας
- Στήριξη της επιχειρηματικότητας και ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας
- Προώθηση του ψηφιακού μετασχηματισμού του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων.
- Σχεδιασμός και επέκταση σύγχρονων υποδομών ΤΠΕ ακόμα σε πιο απομακρυσμένες περιοχές της μητροπολιτικής Αττικής

Διάγραμμα 4.17: Προϋπολογισμός ανά αναπτυξιακό στόχο του ΠΠΑ για την περίοδο 2021-2025, εκατ. ευρώ

Πηγή: ΦΕΚ
6538/Β/31.12.2021

Επομένως, οι επιχειρήσεις της περιφέρειας έχουν τη δυνατότητα να αντλήσουν κεφάλαια από το ΠΠΑ και να υλοποιήσουν επενδύσεις που στοχεύουν στην ψηφιακή αναβάθμιση και στην ενίσχυση των συνεργειών τους με τα ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Η προώθηση δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας, η ενίσχυση της ανακύκλωσης και η εφαρμογή των αρχών κυκλικής οικονομίας τόσο των ΑΣΑ όσο και των ΒΕΑΣ αλλά και των ειδικών ρευμάτων αποτελούν προτεραιότητες τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Η ανάπτυξη υποδομών που ενισχύουν την ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων έναντι των ακραίων κλιματολογικών φαινομένων, ο σχεδιασμός και η εγκατάσταση ΑΠΕ, και γενικότερα ο ενεργειακός μετασχηματισμός, καθώς και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αποτελούν επιτακτική ανάγκη για την επιτυχή μετάβαση προς ένα πράσινο μοντέλο οικονομίας, το οποίο διασφαλίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιφέρειας. Ομοίως, μείωση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας για τις βιομηχανίες με ρυθμιστικά μέτρα θα αποτελέσει σημαντικό πλεονέκτημα για την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας.

Ακολούθως, το περιφερειακό πρόγραμμα ανάπτυξης στηρίζει επενδύσεις που στοχεύουν σε:

- Προώθηση των αρχών και εφαρμογών της κυκλικής οικονομίας
- Προστασία και ανάδειξη των περιβαλλοντικών πόρων και της φυσικής κληρονομιάς
- Ανάπτυξη υποδομών και συστημάτων προστασίας και πρόληψης

- Προώθηση της πράσινης επιχειρηματικότητας και του ενεργειακού μετασχηματισμού
- Μετάβαση σε πράσινη πόλη

Η ανάπτυξη έργων υποδομής από την πλευρά της πολιτείας αλλά και η στήριξη επενδύσεων για εγκαταστάσεις διαχείρισης και επεξεργασίας απορριμμάτων και μονάδων επεξεργασίας ανακυκλώσιμων υλικών αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την διασφάλιση ενός βιώσιμου μοντέλου πράσινης περιφερειακής ανάπτυξης. Επιπρόσθετα, στον άξονα της πράσινης ανάπτυξης ορίζονται επιμέρους αναπτυξιακοί στόχοι, όπως η ανάπτυξη, βελτίωση και εκσυγχρονισμός ενεργειακών δικτύων και υποδομών σε όλες τις περιοχές της Αττικής.

Τέλος, σημαντική δράση αποτελεί ο σχεδιασμός ενός επαρκούς δικτύου συγκοινωνιών για τη μετακίνηση των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις των οποίων οι μονάδες βρίσκονται στις πιο απομακρυσμένες περιοχές της περιφέρειας αλλά και γενικότερα για τη στήριξη των πιο απομακρυσμένων περιοχών στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή.

Ακολούθως, ειδικοί αναπτυξιακοί στόχοι αποτελούν:

- Αναβάθμιση των οδικών δικτύων, σε απομακρυσμένες περιοχές και αύξηση της οδικής ασφάλειας
- Εκσυγχρονισμός των μεταφορικών υποδομών για διευκόλυνση της μετακίνησης των εργαζομένων και της εφοδιαστικής αλυσίδας
- Προώθηση της πολυτροπικής και βιώσιμης αστικής κινητικότητας

Η καταπολέμηση της ανεργίας, ειδικότερα σε ευάλωτες ομάδες, στους νέους και στις γυναίκες, καθώς επίσης και η μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων που προκαλούν κοινωνικό αποκλεισμό αποτελούν προϋποθέσεις για τη διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας και ανάπτυξης. Η πρόσβαση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων σε κοινωνικές υπηρεσίες, όπως υγεία, επιμόρφωση και κατάρτιση, καθώς και η καλλιέργεια συνεργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ των κοινωνικών ομάδων αποτελούν βασικά συστατικά για την υγιή ανάπτυξη μιας κοινωνίας. Η υιοθέτηση πολιτικών κοινωνικής στήριξης και ανάπτυξης αποτελεί επιτακτική ανάγκη, ενώ ειδικοί αναπτυξιακοί στόχοι του προγράμματος αποτελούν:

- Αναβάθμιση των υποδομών και του εξοπλισμού υγείας
- Ενίσχυση της απασχόλησης και στήριξη του ανθρώπινου δυναμικού
- Στήριξη και περαιτέρω ενσωμάτωση των ευπαθών ομάδων και άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων
- Ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων της περιφέρειας αποτελεί απαραίτητο εργαλείο για μια ισχυρή και βιώσιμη ανάπτυξη. Υπό αυτό το πλαίσιο, θέτονται οι επιμέρους αναπτυξιακοί στόχοι του ΠΠΑ, ως εξής:

- Προώθηση και εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος
- Προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και των υποδομών πολιτισμού
- Στήριξη των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών και προώθηση του σύγχρονου πολιτισμού
- Ενίσχυση της εξωστρέφειας της περιφέρειας και των επιχειρήσεων στις εθνικές και διεθνείς αγορές

Άλλα εθνικά και συγχρηματοδοτούμενα χρηματοδοτικά εργαλεία (IOBE, 2023)

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με συνολικό προϋπολογισμό €807 δισεκ., με το μεγαλύτερο μέρος να προέρχεται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility - RRF), αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο χρηματοδότησης για την στήριξη και τη βελτίωση της ανθεκτικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας. Στο πλαίσιο του προγράμματος υλοποιούνται επενδύσεις σε τεχνολογίες και υπηρεσίες, που προωθούν την ψηφιοποίηση των επιχειρήσεων, συμβάλλουν στην πράσινη μετάβαση, ενώ προωθούν και την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Επιπρόσθετα, ο αναπτυξιακός νόμος (Ν. 4887/2022) δίνει κίνητρα για την υλοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων σε πληθώρα τομέων της οικονομίας, ενώ θεσπίζονται 13 θεματικά καθεστώτα χορήγησης κρατικών ενισχύσεων (Διάγραμμα 4.18). Κάθε καθεστώς έχει ετήσιο προϋπολογισμό €150 εκατ., ενώ περιλαμβάνεται και ειδικό καθεστώς για τους τομείς μεταποίησης και εφοδιαστικής αλυσίδας. Στους στόχους των θεματικών καθεστώτων του αναπτυξιακού νόμου περιλαμβάνονται η ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων, η στήριξη της νέας επιχειρηματικότητας, καθώς και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος στοχεύει σε μία δυναμική και βιώσιμη οικονομία σύμφωνα με τις αρχές της Πράσινης Ανάπτυξης, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα, και ενισχύοντας τον παραγωγικό μετασχηματισμό και την απασχόληση.

Διάγραμμα 4.18: Θεματικά καθεστώτα χορήγησης κρατικών ενισχύσεων του Ν. 4887/2022

Στα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα εντάσσονται επίσης το σχέδιο REPowerEU και τα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Interreg, από τα οποία μπορούν να αντληθούν κεφάλαια για τη διασφάλιση της ενεργειακής αυτονομίας και την υλοποίηση επενδύσεων σε ΑΠΕ, καθώς και τη στήριξη συνεργειών με στόχο την χωρική και οικονομική ανάπτυξη.

Ειδικότερα, το σχέδιο REPowerEU αποτελεί απάντηση στις διαταραχές της παγκόσμιας αγοράς ενέργειας που προκλήθηκαν από την μεγάλης κλίμακας εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Προβλέπει την κινητοποίηση €297 δισεκ. συνολικά, εκ των οποίων €72 δισεκ. θα δοθούν με τη μορφή επιχορηγήσεων και €225 δισεκ. με τη μορφή δανείων.

Οι δράσεις του σχεδίου κατανέμονται σε 4 πυλώνες, ως εξής:

- Διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού
- Διασφάλιση οικονομικά προσιτού ενεργειακού εφοδιασμού
- Εξοικονόμηση ενέργειας
- Επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Οι επενδύσεις χρηματοδοτούνται από πόρους στα υφιστάμενα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, ενώ συνεισφέρουν στην επίτευξη των στόχων του σχεδίου REPowerEU όσον αφορά τη διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού και τη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα.

Τονίζεται στο σημείο αυτό ότι οι επενδύσεις σε ΑΠΕ πρέπει να συνοδεύονται από αντίστοιχη πολιτική αύξησης της ζήτησης, σημαντικό μέρος της οποίας αποτελεί η

ανάπτυξη βιώσιμων βιομηχανικών επενδύσεων. Ο συνδυασμός αυτός επιτρέπει την αύξηση της διείσδυσης των ΑΠΕ και τον περιορισμό των περικοπών ενέργειας, πρακτική που εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό στην Ελλάδα και αποτελεί σημαντική τροχοπέδη στην ανάπτυξη έργων ΑΕΠ.

Τέλος, τα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Interreg 2021-2027 έχουν συνολικό προϋπολογισμό €10 δισεκ. Οι στόχοι των προγραμμάτων περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση κοινών διασυνοριακών και διακρατικών προκλήσεων, τη στήριξη συνεργειών μέσω κοινών εταιρικών σχημάτων και την εδραίωση δυνατών συνεργασιών με γνώμονα την ισόρροπη, οικονομική, κοινωνική και χωρική ανάπτυξη σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Κοινοτικά προγράμματα άμεσης χρηματοδότησης

Στα κοινοτικά προγράμματα χρηματοδότησης εντάσσονται το πρόγραμμα Ορίζοντας, το πρόγραμμα LIFE και το πρόγραμμα InvestEU, από τα οποία οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Αττικής μπορούν να αντλήσουν κεφάλαια για την υλοποίηση επενδύσεων για την πράσινη αναβάθμισή τους σε υποδομές και τον εκσυγχρονισμό τους σε εξοπλισμό.

Ειδικότερα, το πρόγραμμα Ορίζοντας Ευρώπη (Horizon Europe) της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί το μεγαλύτερο πρόγραμμα άμεσης χρηματοδότησης της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027, με συνολικό προϋπολογισμό €95,5 δισεκ. Γενικός σκοπός του προγράμματος είναι ο βιομηχανικός εκσυγχρονισμός μέσω δράσεων έρευνας και καινοτομίας. Το πρόγραμμα έχει άμεση σχέση με τη χρηματοδότηση μεταποιητικών επιχειρήσεων που καινοτομούν ή έχουν το ενδιαφέρον να συνεργαστούν με ερευνητικές ομάδες για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και λύσεων.

Το LIFE 2021-2027 της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί πρόγραμμα άμεσης χρηματοδότησης, εξειδικευμένο για το περιβάλλον και τη δράση για το κλίμα, με συνολικό προϋπολογισμό €5,4 δισεκ. Ο βασικός στόχος του προγράμματος είναι να συμβάλει στη μετάβαση προς μια οικονομία βιώσιμη, κυκλική, ενεργειακά αποδοτική, και ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, ενώ προσφέρει άλλη μια σημαντική ευκαιρία για τις εγχώριες μεταποιητικές επιχειρήσεις για συμμετοχή σε έργα ανάπτυξης καινοτόμων και πράσινων τεχνολογιών.

Το πρόγραμμα InvestEU προσφέρει άμεση και έμμεση χρηματοδότηση σε επενδυτικά έργα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, η οποία πραγματοποιείται από εταίρους υλοποίησης. Το πρόγραμμα συγκεντρώνει στο ίδιο πλαίσιο διαφορετικά χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ, τα οποία δημιουργήθηκαν με βάση το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη, γνωστό ως «σχέδιο Γιούνκερ».

5.

Συμπεράσματα
και ενδεικτικές
παρεμβάσεις

5.1. Συμβολή των μεταποιητικών δραστηριοτήτων στην Αττική

Η Μεταποίηση αποτελεί έναν τομέα στρατηγική σημασίας για την ελληνική οικονομία, με ισχυρή παρουσία στην Περιφέρεια Αττικής. Ο τομέας παράγει το 8,4% της ΑΠΑ της Αττικής. Απασχολεί 147 χιλ. άτομα στην περιφέρεια, μέγεθος που αντιστοιχεί σε 41% της απασχόλησης του εγχώριου τομέα Μεταποίησης και 8,2% της απασχόλησης στην Αττική.

Λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις από τις αλληλεπιδράσεις με άλλους τομείς της οικονομίας, προκύπτει ότι η Μεταποίηση στηρίζει σημαντικό τμήμα της οικονομίας της Αττικής, με μεγέθη εθνικής σημασίας. Συγκεκριμένα, υπολογίζεται ότι ο τομέας συνεισέφερε το 2021 άμεσα και μέσα από πολλαπλασιαστικές επιδράσεις €19,2 δισεκ. στο ΑΕΠ της περιφέρειας, επίπεδο που αντιστοιχεί στο 22% του ΑΕΠ της Αττικής. Την περίοδο 2019-2021, οι μεταποιητικές δραστηριότητες στην περιφέρεια συνεισέφεραν με άμεσο και έμμεσο τρόπο το 13,6% του ΑΕΠ της χώρας.

Ισχυρές είναι οι επιδράσεις του τομέα και σε όρους απασχόλησης. Πάνω από 580 χιλ. εργαζόμενοι στην Ελλάδα στηρίζονται άμεσα ή έμμεσα στη λειτουργία και την επενδυτική δραστηριότητα των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Αττικής (12,4% της απασχόλησης της χώρας). Από αυτή την επίδραση, 376 χιλ. άτομα εργάζονται εντός των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας Αττικής (20% της συνολικής απασχόλησης στην περιφέρεια).

Με την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών, οι μεταποιητικές δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί στην Αττική συνδράμουν στην εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας και στην στρατηγική αυτονομία της ΕΕ. Το 2021, η αξία των εξαγωγών αγαθών από επιχειρήσεις της Αττικής ξεπέρασε τα €20,7 δισεκ., επίπεδο υψηλότερο κατά 67,1% σε σύγκριση με το 2016. Από το 2018 και μετά περισσότερο από τις μισές εξαγωγές αγαθών της χώρας παράγονται στην Αττική (52,7% το 2021). Περίπου το 27% των εξαγωγών αφορούσε πετρελαιοειδή, με τα χημικά – πλαστικά προϊόντα, τα μέταλλα και τις μηχανές – συσκευές να ακολουθούν με 22,1%, 13,4% και 12,9% του συνόλου εξαγωγών αγαθών αντίστοιχα.

5.2. Προβλήματα, προκλήσεις και προοπτικές

Στον ρόλο της Αττικής ως κινητήρια δύναμη της ελληνικής οικονομίας συμβάλουν τα σημαντικά πλεονεκτήματα που διαθέτει. Η λειτουργία πολλών διοικητικών υπηρεσιών και άλλων οργανισμών διευκολύνει την διεκπεραίωση νομικών και διοικητικών διαδικασιών, η Πολιτεία όμως οφείλει να μεριμνήσει για την επιτάχυνση διεκπεραίωσής τους. Παράλληλα, η υψηλή συγκέντρωση πολυεθνικών επιχειρήσεων και ΜμΕ καθιστούν την Αττική κύριο κέντρο για την ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων μεταξύ των

επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, ο σημαντικός αριθμός πανεπιστημιακών και τεχνολογικών ιδρυμάτων, καθώς και ερευνητικών κέντρων που εδρεύουν στην περιφέρεια συμβάλουν στη διάχυση γνώσεων, τεχνογνωσίας και κατά επέκταση στη δημιουργία συνεργασιών, ενώ προάγουν την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα. Το πληθυσμιακό μέγεθος της Αττικής επιτρέπει στις τοπικές επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σε μεγάλο φάσμα ανθρώπινου δυναμικού με διαφοροποίηση ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο και την επιστημονική και τεχνική κατάρτιση. Τέλος, το λιμάνι και οι σχετικές επιχειρηματικές εγκαταστάσεις στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά καθιστούν την Αττική ισχυρό διαμετακομιστικό σταθμό εμπορευμάτων και διεθνή συγκοινωνιακό κόμβο.

Τα πλεονεκτήματα της Αττικής αναδεικνύονται και από τις καλές επιδόσεις που έχει σε δείκτες περιφερειακής ανταγωνιστικότητας. Ειδικότερα, η Αττική καταγράφει καλύτερες επιδόσεις σε σύγκριση ακόμα και με τον μέσο όρο της ΕΕ στους δείκτες που αφορούν τις υποδομές, την ανώτερη εκπαίδευση, την επιχειρηματική δραστηριότητα, το μέγεθος αγοράς και την υγεία. Ωστόσο, σε διαστάσεις όπως καινοτομία, τεχνολογική ετοιμότητα, λειτουργία των θεσμών, βασική εκπαίδευση και αποδοτικότητα της αγοράς εργασίας, η Αττική υστερεί σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ, παρότι κατά κανόνα καταγράφει υψηλότερες επιδόσεις σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ελλάδας.

Λαμβάνοντας υπόψη την υστέρηση της Ελλάδας σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Αττική, ειδικά όσον αφορά τις μεταποιητικές δραστηριότητες, οι οποίες έρχονται αντιμέτωπες με σημαντικές πρόσθετες προκλήσεις. Σε αυτές τις προκλήσεις, κεντρικό ρόλο έχει η πράσινη μετάβαση, στο πλαίσιο της οποίας οι μεταποιητικές επιχειρήσεις καλούνται να υιοθετήσουν βέλτιστες πρακτικές σε θέματα ενεργειακής αναβάθμισης, κυκλικής οικονομίας και χρήσης καθαρών πηγών ενέργειας, καθώς και να θωρακιστούν έναντι ακραίων καιρικών φαινομένων. Η μετάβαση στην πράσινη οικονομία ουδόλως όμως συνεπάγεται την αύξηση του ενεργειακού κόστους, η αντιμετώπιση της οποίας πρέπει να αποτελέσει βασική παρέμβαση της Πολιτείας καθώς το κόστος ηλεκτρικής ενέργειας για τις ελληνικές βιομηχανίες είναι έως και τρεις φορές υψηλότερο σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές της σε ευρωπαϊκές χώρες. Η διάσπαρτη δόμηση βιομηχανικών μονάδων στην περιφέρεια, αλλά και στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ανεπαρκείς υποδομές αποτελούν βασικό εμπόδιο για την πράσινη μετάβαση. Σημαντικές προκλήσεις δημιουργούν επίσης ελλείψεις στη διαχείριση των απορριμμάτων στην Περιφέρεια Αττικής, τόσο των ΑΣΑ όσο και των ΒΕΑΣ και των ειδικών ρευμάτων.

Παράλληλα με την πράσινη μετάβαση, σκοπός της οποίας πρέπει να είναι η παροχή καθαρής ενέργειας σε ανταγωνιστικό κόστος, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις στην Αττική οφείλουν να προχωρήσουν σε ψηφιακή αναβάθμιση για να παραμείνουν ανταγωνιστικές. Η εισαγωγή νέων ψηφιακών τεχνολογιών, η αυτοματοποίηση των

συστημάτων παραγωγής, καθώς και η ανάπτυξη προηγμένων συστημάτων διαχείρισης δεδομένων μεταμορφώνουν τον τομέα μεταποίησης διεθνώς – οι επιχειρήσεις της Αττικής δεν πρέπει να μείνουν πίσω σε αυτή την εξέλιξη. Σημαντική προϋπόθεση είναι η επάρκεια των ψηφιακών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, το επίπεδο των οποίων είναι σχετικά χαμηλό στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η Ελλάδα καταλαμβάνει την 20η θέση στην ΕΕ ως προς το ποσοστό ατόμων που έχουν βασικό ή υψηλότερο επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων (50,5% έναντι 56,1% κατά μέσο όρο στην ΕΕ και 79,4% στην Ολλανδία, η οποία βρίσκεται στην πρώτη θέση της κατάταξης).

Για να είναι σε θέση οι μεταποιητικές επιχειρήσεις της Αττικής να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις προκλήσεις της πράσινης μετάβασης και του ψηφιακού μετασχηματισμού, απαιτείται εγρήγορση για την πληρέστερη δυνατή αξιοποίηση των διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων. Σε αυτά τα εργαλεία συγκαταλέγονται ευρωπαϊκά, εθνικά και συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, μερικά από τα οποία (όπως το ΕΣΠΑ και το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης) έχουν διακριτή περιφερειακή διάσταση. Τονίζεται και πάλι ότι παρά την πληθώρα των επενδυτικών εργαλείων, η Πολιτεία πρέπει να ενσχύσει και στη ρυθμιστική αντιμετώπιση του υψηλού λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων (π.χ. κόστος ηλεκτρικής ενέργειας, ύψος εργοδοτικών εισφορών) αλλά και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των γραφειοκρατικών (καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση διοικητικών και νομικών αποφάσεων) και χωροταξικών εμποδίων (χωροθέτηση βιομηχανικών περιοχών και εξυγίανση ΑΒΣ).

Η υλοποίηση επενδύσεων για την περιβαλλοντική και τη ψηφιακή αναβάθμιση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην Αττική, με την υιοθέτηση σύγχρονων «καθαρών» τεχνολογιών, προηγμένων ψηφιακών συστημάτων καθώς και με εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, συμβάλει στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Επενδύσεις που στοχεύουν στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό του τομέα, την ενίσχυση της καινοτομίας που παράγει, καθώς και την ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, μπορούν να καταστήσουν τον μεταποιητικό τομέα της περιφέρειας αποτελεσματικότερο και πιο ανταγωνιστικό διεθνώς.

5.3. Σύνοψη των ενδεικτικών παρεμβάσεων

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν στο ευμετάβλητο επιχειρηματικό περιβάλλον διεθνώς, οι επιχειρήσεις της βιομηχανίας στην Αττική οφείλουν να υιοθετήσουν βέλτιστες πρακτικές σε θέματα ενεργειακής εξοικονόμησης, κυκλικής οικονομίας και ψηφιακού μετασχηματισμού. Από την πλευρά της, η πολιτεία καλείται να προσδιορίσει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική, να σχεδιάσει δράσεις, και να υλοποιήσει μεταρρυθμίσεις που θα διασφαλίσουν την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων μεταποιητικών προϊόντων που παράγονται στην Αττική και ευρύτερα στη

χώρα. Σε τοπικό επίπεδο, οι περιφερειακές και δημοτικές αρχές οφείλουν να έχουν χαρτογραφήσει τις προκλήσεις και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι τοπικές επιχειρήσεις και να έχουν αναλάβει δράσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες της τοπικής βιομηχανίας που θα έχουν ως στόχο την επιτάχυνση της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης των επιχειρήσεων.

Η παροχή κινήτρων μέσω επιδοτήσεων, φοροαπαλλαγών, χορηγούμενων δανείων και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων, για την υλοποίηση νέων επενδύσεων μπορούν να συμβάλουν στην επιτάχυνση της μετάβασης στο νέο μοντέλο οικονομίας στην Αττική. Παρεμβάσεις για περαιτέρω βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου, όπως διευκόλυνση αδειοδοτήσεων, και υλοποίηση έργων υποδομής, όπως εγκαταστάσεις και μονάδες διαχείρισης αποβλήτων στην Αττική, καθώς και η ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την επιστημονική, και τεχνική επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού μπορεί να βελτιώσουν σημαντικά την ανταγωνιστικότητα των τοπικών επιχειρήσεων (Διάγραμμα 5.1). Η στήριξη και η ενίσχυση της μεταποίησης στην Αττική στην προσπάθεια προσαρμογής και μετάβασης της σε ένα νέο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί επιτακτική ανάγκη.

Παράλληλα με την αξιοποίηση των επενδυτικών εργαλείων, η Πολιτεία καλείται να προβεί:

- στη ρυθμιστική αντιμετώπιση του υψηλού λειτουργικού κόστους των επιχειρήσεων (π.χ. κόστος ηλεκτρικής ενέργειας, ύψος εργοδοτικών εισφορών)
- στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των χρόνιων γραφειοκρατικών αγκυλώσεων (καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση διοικητικών και νομικών αποφάσεων)
- στην ταχεία επίλυση των χωροταξικών εμποδίων (χωροθέτηση βιομηχανικών περιοχών και εξυγίανση ΑΒΣ)
- στην ανάπτυξη ενεργειακών υποδομών (υποσταθμοί και δίκτυα) σε συνεργασία με τους Διαχειριστές (ΑΔΜΗΕ και ΔΕΔΔΗΕ) δικτύων
- στην ανάπτυξη υποδομών διαχείρισης απορριμμάτων, τόσο των ΑΣΑ όσο και των ΒΕΑΣ και των ειδικών ρευμάτων
- στην εύρυθμη λειτουργία των μέσων μαζικής μεταφοράς για την ασφαλή διακίνηση των εργαζομένων και στη μείωση της παραβατικότητας

Διάγραμμα 5.1: Ενδεικτικές παρεμβάσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο

Υποδομές

- Αποτελεσματικός σχεδιασμός και ανάπτυξη επιχειρηματικών και επιστημονικών πάρκων σε περιοχές όπου παρατηρείται διάσπαρτη δόμηση
- Σχεδιασμός οδικών αξόνων, δικτύου ηλεκτροφωτισμού, ύδρευσης
- Ολοκληρωμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων (ΑΣΑ, ΒΕΑΣ και ειδικών ρευμάτων)
- Συστήματα ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης αποβλήτων με βάση τις αρχές της κυκλικής οικονομίας
- Περιβαλλοντική αναβάθμιση βιομηχανικών πάρκων
- Επαρκής και κατάλληλος σχεδιασμός δικτύων, υποδομών και εγκαταστάσεων, τηρώντας τις αρχές της κυκλικότητας
- Κατάλληλες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων, με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος
- Αναβάθμιση βιομηχανικών ζωνών
- Ανάπτυξη οδικών δικτύων εντός ζωνών
- Επαρκές δίκτυο ηλεκτροφωτισμού και ύδρευσης
- Σχεδιασμός σύγχρονου δικτύου τηλεπικοινωνιών
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη σύγχρονων δικτύων μεταφοράς και διανομής ενέργειας
- Κατασκευή υποδομών για ηλεκτροκίνηση
- Στήριξη συγκοινωνιών για την ασφαλή μεταφορά των απασχολούμενων.
- Επάρκεια και αναβάθμιση οδικού δικτύου
- Επιτάχυνση εγκατάστασης συστημάτων ΑΠΕ
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη κατάλληλων υποδομών διαχείρισης απορριμμάτων (ανακύκλωσης, βιολογικού καθαρισμού, συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων, κομποστοποίηση, ενεργειακή αξιοποίηση υπολειμματικών ρευμάτων, κ.ά.)
- Ανάπτυξη σύγχρονων ψηφιακών υποδομών και επαρκών δικτύων, όπως υπερυψηλής ευρυζωνικότητας (Ultra-Fast Broadband - UFBB) ειδικά σε απομακρυσμένες περιοχές ή περιοχές όπου υπάρχουν σημαντικές βιομηχανικές,

Ρυθμιστικό πλαίσιο

- Αποτελεσματικό και σύγχρονο ρυθμιστικό πλαίσιο για την επιτάχυνση επενδύσεων
- Διευκόλυνση των περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων
- Βελτίωση της λειτουργίας των αγορών ενέργειας και των σχετικών ρυθμιστικών πλαισίων, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους υψηλής διείσδυσης των ΑΠΕ και αποθήκευσης ενέργειας
- Μέτρα για τη μείωση του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας
- Επισπευση της εφαρμογής εργαλείων ψηφιακής διακυβέρνησης
- Απλοποίηση διαδικασιών δημόσιας διοίκησης, και μείωση όγκου απαιτούμενων εγγράφων με την ηλεκτρονική διαχείριση εγγράφων και την ηλεκτρονική παροχή υπηρεσιών ως προεπιλογή (by default)

Ανθρώπινο δυναμικό

- Εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος και των τοπικών τεχνικών σχολών μέσω διασύνδεση της εκπαίδευσης με την τοπική αγορά εργασίας και τις ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων της Αττικής
- Προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης απασχολούμενων, κυρίως σε κοινωνικές ομάδες σε απομακρυσμένες περιοχές της μητροπολιτικής Αττικής, όπου καταγράφονται υψηλά ποσοστά ανεργίας στους νέους
- Σεμινάρια επιστημονικής και τεχνικής εξειδίκευσης
- Κάλυψη τεχνολογικών-επιστημονικών αναγκών (STEM) στήριξης του ψηφιακού μετασχηματισμού, ενδυνάμωση των γενικών δεξιοτήτων (soft skills) του ανθρώπινου δυναμικού.

Πράσινη μετάβαση

- Ενημέρωση επιχειρήσεων (ειδικά ΜμΕ) και στήριξη επενδύσεων σε κυκλική οικονομία, ενεργειακή εξοικονόμηση και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Παροχή κινήτρων για επενδύσεις προσαρμογής και ανθεκτικότητας έναντι ακραίων καιρικών συνθηκών

Ψηφιακός μετασχηματισμός

- Εκσυγχρονισμός και ψηφιοποίηση δημόσιων υπηρεσιών
- Ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών και συστημάτων για την υποστήριξη επιχειρήσεων
- Παροχή κινήτρων για επενδύσεις εκσυγχρονισμού εξοπλισμού, ψηφιακής αναβάθμισης και χρήσης προηγμένων τεχνολογικών συστημάτων

Bajgar, M., Calligaris, S., Calvino, F., Criscuolo, C., & Timmis, J. (2019).

Bits and bolts: The digital transformation and manufacturing (2019/01; OECD Science, Technology and Industry Working Papers). OECD.

<https://doi.org/10.1787/c917d518-en>

European Commission. (2023).

A Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age. Brussels.

European Commission. (2021).

Forging a climate-resilient Europe - the new EU Strategy on Adaptation to Climate. Brussels.

Morgado Simoes, H. (2023).

EU Legislation in Progress: EU carbon border adjustment mechanism. Implications for climate and competitiveness. European Parliamentary Research Service.

Wellener, P., Dollar, B., & Ashton, H. (2020, April 14).

The future of work in manufacturing. Deloitte Insights.

<https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/manufacturing/future-of-work-manufacturing-jobs-in-digital-era.html>

Wellener, P., Reyes, V., Ashton, H., & Moutray, C. (2021, May 4).

Creating pathways for tomorrow's workforce today. Deloitte Insights.

<https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/manufacturing/manufacturing-industry-diversity.html>

IOBE (2022),

Επιπτώσεις της αναθεωρημένης ευρωπαϊκής πολιτικής για το Κλίμα στην ελληνική βιομηχανία και οικονομία,

http://iobe.gr/docs/research/RES_05_C_09032022_REP.pdf.

IOBE (2023),

Ο τομέας μεταποίησης στην Ελλάδα: Νέες προκλήσεις και προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης στο εξελισσόμενο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον.

http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=305

6. Βιβλιογραφία

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ &
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

FOUNDATION FOR ECONOMIC &
INDUSTRIAL RESEARCH